

Masteroppgave

Synliggjøring av samtaler med barn i barneverntjenesten.

**En analytisk drøfting av rammenes kompleksitet
og saksbehandleres livsverden.**

av

Eldbjørg Hegerholm

Master psykososialt arbeid med barn og unge.
Avdeling for pedagogikk og sosialfag.
Høgskolen i Lillehammer.
Høsten 2016

**Høgskolen
i Lillehammer**

Lillehammer University College • hil.no

Sammendrag

Tema for denne masteroppgaven er synliggjøring av samtaler med barn i barneverntjenesten. Begrepet synliggjøring viser til registrering og dokumentering i datasystem og saksmappe som fører til at samtaler blir gjort synlig når klient, forsker eller andre får innsyn i et barns sakspapirer i barneverntjenesten. Barneverntjenesten er pålagt å tilrettelegge for samtaler med barn, og Barne- og likestillingsdepartementet satser på forbedringer og kompetanseheving på samtaler med barn. Barneverntjenester er godt kjent med hvilke krav de står ovenfor når det gjelder samtaler med barn, og likevel viser forskning, masteroppgaver og Regjeringens egne uttalelser, at kravene ikke alltid overholdes. Denne masteroppgaven ser bakenfor disse uttalelsene ved at det ses nærmere på rammer og utfordringer omkring synliggjøring av samtaler med barn i barneverntjenesten. Oppgavens problemstilling er *hvordan har saksbehandlernes rammer og opplevde utfordringer i saksbehandlingen betydning for deres synliggjøring av samtaler med barn i barneverntjenesten?* For å besvare problemstillingen er det gjennomført kvalitativ forskning, og empiri fra intervju med åtte saksbehandlere drøftes analytisk. Funnene drøftes i lys av livsverdensperspektiv hvor det ses på interpersonlige forhold, slik som intersubjektivitet og etikk. Videre drøftes funnene i lys av saksbehandlers rammer, hvor lovverk, dataprogram, fysisk tilrettelegging, rapportering og statistikk er sentralt.

Funnene i oppgaven viser at det er stor grad av skjønnsutøvelse som har betydning for synliggjøring av samtaler med barn. Saksbehandlere opplever mange utfordringer, og erfarer mange vanskelige avveielser i det daglige arbeidet. Det er bemerkelsesverdig at en årsak som fører til mindre synliggjøring, er basert på vurderinger som anses å være til barnets beste. Det er utarbeidet lite rutiner omkring samtaler med barn, og generelt ses det at saksbehandlernes rammer er lite tilrettelagte med lite fokus på samtaler. Opplevde utfordringer og mangler i rammer, fører til ytterligere skjønnsutøvelse hva gjelder prioritering av samtaler med barn og synliggjøring. Subjektive avgjørelser foretas på bakgrunn av egen livsverden, hvor interpersonlige forhold påvirker omfang og synliggjøring. En utelukkende faktor for å synliggjøre samtaler med barn, er registrering i dataprogram og barnets saksmappe. Oppgaven viser at det er særdeles ulike oppfatninger og bruk av dataprogram, hvilket har avgjørende betydning for synliggjøring.

Det er lite fokus og oppmerksomhet knyttet til riktig dokumentering og synliggjøring av samtaler med barn generelt.

Det foreligger svært begrenset materiale omkring forskning som ser på utfordringer og rammers betydning for synliggjøring av samtaler med barn i barneverntjenesten. Denne masteroppgaven kan derfor gi ny forståelse til fagfeltet generelt og utøvende praksis spesielt.

Innhold

	side
Sammendrag.....	2
Forord.....	7
Kapittel 1	
1.0 Innledning og problemstilling.....	8
1.1 Konkretiseringer og begrensninger for oppgaven.....	10
1.2 Oppgavens oppbygging.....	11
Kapittel 2	
2.0 Bakgrunn.....	13
2.1 Om barneverntjenester og samtaler med barn.....	13
2.1.1 Barneverntjenestens arbeid.....	13
2.1.2 Hvorfor samtaler med barn er et viktig tema.....	15
2.1.3 Annen forskning.....	16
Kapittel 3	
3.0 Rammer.....	20
3.1 Statistisk Sentralbyrå, Fylkesmannen og Barne- og likestillingsdepartementet.....	20
3.2 Dataprogrammer.....	22
3.2.1 Postjournal.....	24
3.2.2 Vedtak.....	24
3.2.3 Undersøkelserapport.....	24
3.2.4 Journalnotat.....	24
3.3 Juridiske rammer.....	25
3.3.1 Barnevernloven.....	26
3.3.2 FNs barnekonvensjon.....	27
3.3.3 Forvaltningsloven.....	28
3.4 Fysiske rammer.....	29
3.5 Oppsummering kapittel 3.....	31
Kapittel 4	
4.0 Livsverdensperspektiver.....	32
4.1 Livsverden.....	32
4.1.1 Saksbehandlerens intersubjektive syn.....	33
4.1.2 Å ta hensyn til barnets livsverden.....	34
4.1.3 Saksbehandlerens eget følelsesliv.....	35

4.2 Etikk.....	36
4.2.1 Nærhetsetikk.....	36
4.2.2 Jeg og du.....	37
4.2.3 Konsekvensetikk.....	39
4.2.4 Pliktetikk.....	40
4.2.5 Oppsummering kapittel 4.....	42
 Kapittel 5	
5.0 Metode.....	43
5.1 Fenomenologi og hermeneutikk.....	43
5.2 Forskningsmetode og fremgangsmåte.....	45
5.3 Etikk i forskningen.....	46
5.4 Utvalg.....	47
5.5 Reliabilitet og validitet.....	48
5.6 Egen rolle i forskningen.....	48
5.7 Analyse av data.....	50
 Kapittel 6	
6.0 Empiriske funn.....	52
6.1 Registrering av samtaler med barn i dataprogram	53
6.2 utfordringer.....	56
6.2.1 Ressurser, tid og relasjon.....	57
6.2.2 Barnets beste og foreldresamarbeid.....	60
6.2.3 Kompetanse.....	61
6.2.4 Fysiske forhold.....	64
6.2.5 Empiriske hovedfunn.....	66
 Kapittel 7	
7.0 Drøfting.....	68
7.1 Hvilken betydning har saksbehandlers livsverdensperspektiv for synliggjøring av samtaler med barn?.....	69
7.1.1 Til barnets beste.....	69
7.1.2 Planlegging.....	72
7.1.3 Relasjoner.....	73
7.1.4 Etske overveielser.....	75
7.1.5 Mangler i rutiner og ønske om kompetanseheving.....	77
7.1.6 Makt og samtaler med barn.....	80

7.2 Hvilken betydning har saksbehandlerens rammer for synliggjøring av samtaler med barn?.....	80
7.2.1 Tilrettelegging på barnets bekostning.....	81
7.2.2 Skjønnsmessige vurderinger av lovverk.....	82
7.2.3 Ulik forståelse og bruk av dataprogram.....	84
7.2.4 Mangler på samtalerom.....	87
7.2.5 Rapporteringer og statistikk.....	90
7.3 Oppgavens konklusjoner.....	92
7.3.1 Oppgavens fokus.....	93
7.3.2 Hovedkonklusjoner.....	93
7.3.3 Betragtninger og praktiske forslag til forbedringer.....	96
 Kapittel 8	
8.0 Avsluttende kapittel.....	98
8.1 Oppgavens begrensninger.....	98
8.2 Relevans for fagfeltet.....	99
8.3 Refleksjoner.....	100
 Litteraturliste.....	101
 Vedlegg 1	Informasjonsskriv
Vedlegg 2	Intervjueguide / forskningsspørsmål
Vedlegg 3	Informert samtykke
Vedlegg 4	Intervjuguide / forskningsspørsmål (egne notater / oppfølgingsspørsmål)

Forord

Det er en omstendig prosess å skrive en masteroppgave, og det er lang vei fra første bokstav til ferdig sluttprodukt. Motivasjon til arbeidet og tema til masteroppgaven, er takket være alle barna jeg har hatt samtaler med gjennom årene. Det er de som har gitt meg interessen og engasjementet, og de fortjener en stor takk. Jeg vil også få takke mine informanter. Dere stilte opp i en hektisk hverdag og ga fantastiske bidrag. Uten dere hadde ikke dette vært mulig.

Det er flere jeg ønsker å takke. Bente Lise Holthe er fagkonsulent og fagansvarlig i Visma og har bidratt til kvalitetssikring hva gjelder Visma Barnevern Familia. Jorunn Ødegårdstuen er seniorrådgiver hos Fylkesmannen i Oppland, og har vært behjelpelig med avklaring på mine spørsmål. Gro Enochsén er advokat i rettsområdene barnevern og barnerett, og har hjulpet meg med avklaring av vanskelige juridiske spørsmål. Min søster Linda som er adjunkt, venninne og barnevernspedagog Marianne, og venninne og sosionom Line, har gitt meg gode faglige innspill og vært en stor støtte for slutføring av produktet.

Jeg vil ellers få takke familie og venner som har støttet meg hele veien. Den største takken av alle går til min sønn. Han fortjener en stor takk for å ha gitt meg rom for at jeg kunne være i min egen verden til tider. Sist men ikke minst vil jeg også få takke veileder Halvor Nordby som har vært imøtekommende og kunnskapsrik til enhver tid.

Lillehammer, september 2016

Eldbjørg Hegerholm

1.0 Innledning og problemstilling

Det er foretatt relativt mange forskninger omkring *utfordringer* i samtaler med barn i barneverntjenesten. Det er derimot lite forskning som handler om hvordan utfordringene preger *synliggjøringen* av samtaler, og hvordan samtaler med barn kommer til syne i det barnevernfaglige arbeidet. Jeg har ikke funnet tidligere forskning omkring rammenes betydning for synliggjøring, som kan indikere at det mangler, eller er svært lite, forskning på rammenes relevans for synliggjøring. Med begrepet *synliggjøring* menes registrering og dokumentasjon som fører til at samtaler med barn blir gjort synlig i datasystem og saksmappe når klient, forsker eller andre får innsyn i et barns sakspapirer i barneverntjenesten.

Barneverntjenester blir kritisert for ikke å snakke nok med barna. Hvordan kan dette forstås? Det er i dag ingen føringer fra statlig hold som omhandler omfang av samtaler med barn, eller hvordan barnets stemme skal gjøres synlig i barneverntjenester. Det er derfor sannsynlig at barneverntjenester og saksbehandlere utfører dette med ulik praksis. Det har vært lite fokus på vurderinger saksbehandlere foretar når de velger hvordan en samtale blir synliggjort. To saksbehandlere kan dokumentere en samtale på ulike måter. De ulike måtene å dokumentere samtalen på, har betydning for om barnets stemme blir synliggjort eller ikke. Hvordan samtaler med barn blir registrert og synliggjort i saksmappe og datasystem, er ofte avhengig av de utfordringer den enkelte saksbehandler opplever. Mangler i rutiner for dokumentering av samtaler med barn, fører til at det foreligger begrenset informasjon hvorvidt barnas rett til medvirkning blir overholdt eller ikke. Det kan være ulemper omkring rammene som er hindre for inkludering av barnet i egen sak, og som påvirker synliggjøringen. Den enkelte saksbehandlers individuelle opplevde utfordringer, kan være ytterligere hindre som fører til mindre grad av synliggjøring. Hva ville resultatene vist oss dersom saksbehandlere hadde de samme retningslinjene å forholde seg til hva gjelder journalføring av samtaler med barn og synliggjøring av barnets stemme? Ville barneverntjenester blitt kritisert på samme måte for ikke å snakke nok med barna?

Lovverket barneverntjenester må forholde seg til er tydelig på at det *skal* tilrettelegges for samtaler med barnet i barnevernssaker og at barnet skal ha anledning til å medvirke. De

seneste årene har det vært relativt stor satsning fra Regjeringen for å påse at barnas rettigheter i barnevernet blir overholdt. Satsningen har omhandlet forbedringer i den enkelte barneverntjeneste om barns rettigheter og kompetanseheving knyttet til samtaler med barn i barnevernet. Til tross for satsningen uttrykker Regjeringen at barns medvirkning og medbestemmelse ikke alltid blir fulgt. En masteroppgave fra 2010, konkluderer med at barna var mindre inkludert i egen sak i 2009 enn de var i 2000. Barneverntjenester er godt kjent med hvilke krav de står ovenfor når det gjelder samtaler med barn, og likevel kan det se ut til at kravene ikke blir oppfylt. Ulike faktorer i saksbehandling kan påvirke omfang og dokumentering av samtaler, og er ikke godt synlig uten at det foretas mer forskning.

Jeg har valgt følgende problemstilling:

Hvordan har saksbehandlerens rammer og opplevde utfordringer i saksbehandlingen betydning for deres synliggjøring av samtaler med barn i barneverntjenesten?

Det vil bli presentert funn fra intervju med åtte informanter omkring deres praksis og erfaring på synliggjøring av samtaler i dataprogram, og deres opplevde utfordringer omkring samtaler med barn. Det vil bli drøftet analytisk med teori om livsverdensperspektiver og saksbehandlerens rammer, hvor det ses på funnenes betydning for synliggjøring. Oppgavens fokus omkring utfordringer, er hvilken betydning utfordringene kan ha for synliggjøring. Det presenteres rammer som anses spesielt relevante for problemstillingen, og temaer som blir presenterte er dataprogram, lovverk, fysisk tilrettelegging, statistikk til SSB og rapportering til Fylkesmannen.

Oppgavens problemstilling diskuteres analytisk med to drøftings spørsmål:

- Hvilken betydning har saksbehandlerens livsverdensperspektiv for synliggjøring av samtaler med barn?
- Hvilken betydning har saksbehandlerens rammer for synliggjøring av samtaler med barn?

Denne oppgaven er et forsøk på å se saksbehandlerens praksis ut fra et ønske om å forstå hvordan utfordringer og rammer omkring samtaler med barn påvirker synliggjøring. Ved hjelp av empiriske data, vil det diskuteres analytisk i hvilken grad opplevde utfordringer

og rammer i barneverntjenesten påvirker samtaler med barn og synliggjøring. Oppgaven søker å se bakenfor saksbehandleres praksis, for å få et mer nyansert bilde og bedre forståelse omkring kritikk om at barneverntjenester snakker for lite med barn.

1.1 Konkretiseringer og begrensninger for oppgaven

Samtaler med små barn krever annen kompetanse på observasjon av samspill og nonverbal kommunikasjon og vil ofte kunne by på andre utfordringer, enn samtaler med større barn. Det krever andre tilrettelegginger, rutiner og kompetanse enn det som er etterspurt for denne oppgaven. Juridisk sett er det skille i Lov om barneverntjenester (heretter kalt barnevernloven eller bvl) for barn som er under syv år, og for de som er over atten år. Om temaet for min oppgave skulle omhandle barn i alle aldre, ville det kreve en annen tilnærming i intervjuene for å sørge for en grundig og valid forskning. Det er derfor foretatt en begrensning hvor barna det er etterspurt om for denne forskningen, gjelder barn mellom syv og atten år. Med betegnelsen *barn*, er det denne aldersgruppen som omtales.

For denne forskningen gjøres det ikke skille om *når* barnevernet snakker med barn. Ved intervjuer med informantene er det beskrevet at det gjelder samtaler med barn, uavhengig om det gjelder meldingsfase, undersøkelsesfase eller oppfølging av tiltak.

I forskningsarbeidet til denne oppgaven, fikk jeg mye informasjon fra mine informanter. Det lar seg vanskelig gjøre å skrive om alle utfordringer jeg fikk presentert. Hva gjelder oppgavens beskrivelser omkring informantenes rammer og utfordringer, er dette derfor ikke uttømmende. De fortalte om en rekke ulike faktorer, og jeg har valgt å trekke frem det som anses mest relevant for oppgavens problemstilling.

Ved bruk av betegnelsen *foreldre* i oppgaven, menes også omsorgspersoner. Det relevante i sammenhengen er barnets parter i en barnevernssak.

Der det er referert til *informant*, henvises det til informasjon jeg har fått i direkte møte med informantene til denne oppgaven. Der det er referert til *saksbehandler*, er det generalisert til å kunne gjelde flere enn informantene og som kan være gjeldende for saksbehandlere generelt.

Intervju med informantene fant sted før siste lovendring i barnevernloven ble innført fra april 2016. Det er ikke etterspurt relevans av lovendringene i intervju med informantene, og det er ikke tema i oppgaven.

1.2 Oppgavens oppbygging

I oppgavens kapittel to, beskrives bakgrunnsinformasjon der jeg i første del av kapitlet forteller om barneverntjenestens arbeid. Deretter gis en kort historikk og innføring til hvorfor samtaler med barn i barnevernet er et viktig tema, og til slutt i kapitlet beskrives norsk og internasjonal forskning som er relevant for min problemstilling.

Kapittel tre omhandler rammer saksbehandlere i barneverntjenester må forholde seg til, og som har betydning for ulike aspekter hva gjelder samtaler med barn. Jeg vil starte kapitlet med å gi leseren en kort beskrivelse av sentrale forhold som er relevante for barneverntjenester generelt. Herunder rapportering til Fylkesmann, statistikk til SSB og Barne- og likestillingsdepartementets rolle for den enkelte saksbehandler og barneverntjeneste. Deretter beskrives de datasystemer informantene benytter. Kjennskap til ulike måter å registrere samtaler med barn i datasystemer, er avgjørende for synliggjøringen. Videre beskrives juridiske forhold som omhandler barnas rettigheter i saksbehandlingen i barneverntjenesten og som er relevante for forståelse av informantenes utfordringer. Sist i kapitlet beskrives forhold omkring samtalerom og dertil tilrettelegging som er relevant for oppgavens problemstilling.

I oppgavens kapittel fire presenteres teoretiske perspektiver. Forskingen i oppgaven tar for seg fenomenologiske aspekter, og jeg presenterer her teorier som kan belyse individuelle forhold som har betydning for problemstillingen. Jeg har valgt teorier omkring livsverdensperspektiver og belyser interpersonlige forhold og etiske retninger.

Kapittel fem beskriver forskningsmetoden for oppgaven. Jeg vil her begrunne valg av fenomenologi og hermeneutikk som innfallsvinkel for forskningen. Videre i kapitlet beskrives fremgangsmåten i prosessen og det gis en beskrivelse av utvalget. Reliabilitet og validitet, analyse, og vurderinger av egen rolle i forskningen, er også beskrevet her.

Oppgavens kapittel seks omhandler funn fra intervju med informanter. Innledningsvis presenteres informantenes uttalelser om registrering av samtaler med barn i datasystem. Deretter presenteres deres opplevde utfordringer omkring samtaler med barn.

Kapittel syv er oppgavens drøftingsdel. Funnene som er presentert i kapittel seks, vil bli drøftet opp mot rammer presentert i kapittel tre og de teoretiske perspektivene som er presentert i kapittel fire. Elementer av innhold i kapittel to om bakgrunnsinformasjon, vil også være del av drøftingen. Jeg starter med å drøfte betydningen av livsverdensperspektiver i forhold til informantenes opplevde utfordringer, og deretter drøftes betydningen av informantenes rammer. Med bakgrunn i funnene foretas det en analytisk drøfting hvor det ses på rammenes og utfordringenes betydning for synliggjøring. Til slutt i kapitlet beskrives oppgavens hovedfunn, etterfulgt av betraktninger og forslag til forbedringer.

Kapittel åtte er oppgavens avsluttende kapittel. Jeg vil her skrive om oppgavens begrensninger og vurderinger av relevans for fagfeltet. Deretter avsluttes oppgaven med beskrivelse av refleksjoner omkring oppgavens funn og arbeidet med masteroppgaven.

2.0 Bakgrunn

Jeg vil i dette kapitlet gi en kort innføring om ulike aspekter på bakgrunnsinformasjon som anses viktig for leserens forståelse for oppgavens drøfting og funn. Det er vanskelig å gi detaljert og fullt ut beskrivende informasjon omkring alle temaer. Jeg har derfor beskrevet det som anses som mest relevant for at leseren skal få et godt helhetlig bilde av oppgaven med dets problemstilling og drøfting.

Det er tidligere foretatt mange forskninger omkring utfordringer i barneverntjenesten, men det er lite i forskningene som ser på utfordringenes relevans for synliggjøring. I oppgaven presenteres forskning omkring utfordringer som kan være av betydning for synliggjøring, og for oppgavens problemstilling. Jeg har ikke funnet forskning som ser på rammene i barneverntjenesten, og dets betydning for synliggjøring av samtaler med barn. Jeg har valgt å presentere tidligere forskning hvor det er sett nærmere på innhold i saksmapper i barneverntjenesten, som kan belyse min problemstilling omkring rammenes betydning for synliggjøring.

2.1 Om barneverntjenester og samtaler med barn

I kapitlets første del gir jeg kort informasjon om barneverntjenestens virksomhet og hvordan arbeidet kan oppleves av ansatte. Det anses viktig for leseren med kjennskap til dette, for bedre å forstå informantenes utfordringer. Hva gjelder innholdet i samtaler med barn og kriterier for gode samtaler, er dette tema som ikke er etterspurt i intervjuer, og vil ikke bli drøftet i denne oppgaven. Det gis kun en kort teoretisk innføring om tematikken, for å gi leseren bakgrunnsinformasjon og for å vise betydningen av samtaler med barn i barneverntjenesten. Sist i kapitlet presenteres tidligere norske, og en britisk forskning som er relevante for min oppgave.

2.1.1 Barneverntjenestens arbeid

Barneverntjenestens hovedoppgave er å gi barn som lever i skadelige omsorgssituasjoner tilstrekkelig hjelp. En grunnleggende verdinorm er det biologiske prinsipp som innebærer et grunnsyn om at det har stor egenverdi for barn å vokse opp hos sine foreldre, selv om

det er visse mangler ved hjemmet (Lindboe, 2011). Når det er nødvendig med tiltak fra barneverntjenesten, skal det så langt det er mulig begrenses til tiltak i hjemmet, og flytting av barn skal være en nødutvei (Lindboe, 2011). Det mildeste inngreps prinsipp er betegnelsen på at det aldri skal iverksettes mer inngripende tiltak enn det som er nødvendig.

Barneverntjenesten kommer i kontakt med barna ved at de mottar bekymringsmelding fra privatpersoner eller offentlig ansatte. En bekymringsmelding må vurderes og besluttes innen en uke hvorvidt den skal henlegges eller undersøkes. En undersøkelse skal gjennomføres på tre måneder, og kun i sjeldne tilfeller kan det utvides til seks måneder. I løpet av undersøkelsen skal barneverntjenesten vurdere barnets omsorgssituasjon. I en undersøkelse gir lovverket adgang til å innhente opplysninger fra andre tjenester som kjenner barnet, foreldre kan ikke nekte at barnevernet kommer på hjemmebesøk, eller at det gjennomføres enesamtale med barnet. Barneverntjenesten skal ved endt undersøkelse, vurdere hvorvidt saken henlegges, om det skal tilbys frivillige hjelpetiltak, eller om det skal begjæres tiltak om omsorgsovertakelse. Begjæring om omsorgsovertakelse er en beslutning som i de fleste tilfeller strider mot barnet og familiens vilje, og innebærer at barneverntjenesten ønsker å flytte barnet fra hjemmet. Barneverntjenesten må sende begjæring til Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker, som har avgjørende myndighet i vedtak som fattes mot partenes vilje.

Den største andelen av de som er i kontakt med barneverntjenesten, mottar frivillige hjelpetiltak (Regjeringen, 2016a). Frivillige hjelpetiltak betyr at barneverntjenesten tilbyr hjelp i form av ulike tiltak, og partene i saken har selvbestemmelsesrett til å vurdere om de ønsker å motta tiltakene fra barnevernet eller ei. Frivillige tiltak fordrer et godt samarbeid og god dialog mellom partene og saksbehandleren i barneverntjenesten for å oppnå positiv endring i barnets omsorgssituasjon. Det vil være viktig at partene og saksbehandleren har noenlunde lik forståelse om behov og bakgrunn for tiltak. Enighet er et godt fundament for at tiltakene skal føre til en bedring i barnets omsorgssituasjon.

Saksbehandlere har ofte mange klienter de har ansvar for å følge opp. Sakene kan være kompliserte og omfattende, og det kan være krevende å følge opp på en god måte. Barna de skal hjelpe kan ha psykiske lidelser, psykiske vansker og atferdsvansker på bakgrunn av

en skadelig omsorgssituasjon. Vanskene kan komme til uttrykk med blant annet selvskading, skolevegning, tilknytningsskader, rus, kriminalitet, vansker i sosiale relasjoner, konsentrasjonsvansker og destruktiv atferd. Barneverntjenesten kan også følge opp barn som selv er overgripere. En arbeidsdag i barneverntjenesten er ofte hektisk. Foruten omfattende skriftlig arbeid som del av saksbehandling, er det møtevirksomhet, hjemmebesøk og samtaler. Saksbehandlere følger opp med tiltak tilpasset det enkelte barn. Eksempler på tiltak er råd og veiledning, støttekontakt, fritidsaktiviteter, besøkshjem, opphold i barnehage. Andre tiltak er plassering i institusjon, familiesenter, beredskapshjem eller fosterhjem.

Det daglige arbeidet kan oppleves psykisk, emosjonelt og faglig krevende for den enkelte saksbehandler, og de opplever stadig å bli kritiserte for det arbeidet som utføres. Kritikken gis fra en rekke ulike sosiale fora hvor privatpersoner forteller om opplevd misnøye, og det ses med jevne mellomrom kritikk i media. Også politikere kritiserer barneverntjenestens arbeid og forteller om forbedringspotensiale på flere forhold i barneverntjenester.

Barneverntjenesten hadde lenge en økende pågang av antall saker, hvor økning fra 1993 til i dag er på 102 prosent (Regjeringen, 2016a). Utviklingen har stagnert de siste årene. Den største endringen de siste årene har vært plasseringstiltak som har hatt en økning på fem prosent (Regjeringen, 2016a). Økning i plasseringstiltak kan være en indikasjon på at sakene er blitt mer omfattende og mer alvorlige dit hen at plassering utenfor hjemmet er hyppigere egnet som tiltak. Det kan også være indikasjon på lavere toleransegrense for plassering enn tidligere. I takt med økende pågang av antall saker, har barneverntjenester fått tildelt midler fra Regjeringen for å øke antall saksbehandlere (Regjeringen, 2016a).

2.1.2 Hvorfor samtaler med barn er et viktig tema

Samfunnets syn på barn og barndom har endret seg mye de siste 50-60 årene.

Kompetansen om de første leveårenes betydning har økt, og også kunnskap om hvordan hendelser i barndom kan få stor betydning i livsløpet (Ruud, 2011). Mange av barna som er i kontakt med barneverntjenester lever i vanskelige omsorgssituasjoner, og en samtale mellom barnet og saksbehandler handler ofte om vanskelige situasjoner for barnet. Det kan handle om ulike former for omsorgssvikt, slik som vold, overgrep, neglisjering og

traumer. Øvreeide mener at det har blitt økt oppmerksomhet på samtaler med barn i vanskelige situasjoner, og at det til tross for økende oppmerksomhet, fortsatt er alt for få slike samtaler med barn (2009). I den grad det gjennomføres samtaler med barn i vanskelige livssituasjoner, er det lite kontinuitet og oppfølging med nye samtaler. Dette fører til at barna ofte mangler samforståelse med sine nærmeste om sentrale sammenhenger, livserfaringer og opplevelser (Øvreeide, 2009). Lite kontinuitet og oppfølgende samtaler forringer barnets rettssikkerhet og synliggjøring.

Kvello (2010) mener at forståelse av seg selv og situasjoner er viktig en del av samtalen, hvor barnets opplevelse av sammenheng og forutsigbarhet er viktig å oppnå for barnets positive utvikling. Å snakke om det vanskelige fører til større aksept og gyldiggjøring for det som har skjedd, som gjør at det er lettere for barnet å leve med det som er vanskelig (Øvreeide, 2009). Å frata barnet muligheten til å dele opplevelser kan øke belastningen i en vanskelig situasjon. Ved å snakke med barnet og ta del i dets tanker og følelser, kan det bidra til å lindre barnets smerte og gi grobunn for gode utviklingsmuligheter i situasjonen (Ruud, 2011).

Øvreeide (2009) skriver at medopplevelse og samforståelse er det vi søker i dialog og samtale, og at gode samtaler gir viktige effekter for barnet. Han påpeker at samtale med barnet fører til at følelser og erfaringer vil være lettere å tåle og å regulere for barnet. Barnet vil derfor bruke mindre energi på det som er vanskelig, og kan vie oppmerksomheten til andre utviklingsområder. Samtalen vil skape kontakt og sammenheng mellom det kognitive og affektive systemet hos barnet. Barnet får ord og sammenehengsforståelse til det som er vanskelig, hvilket er særlig viktig for barnets konsentrasjon og atferdsregulering (Øvreeide, 2009). Gode samtaler mellom barn og saksbehandler er til barnets beste. Å frata barnet retten til å uttale seg og til å få informasjon, vil kunne føre til en forverring av barnets situasjon.

2.1.3 Annen forskning

Innledningsvis i oppgaven, nevnte jeg en masteroppgave som forsket på involvering av barn i barnevernssaker. Ved sammenligning av saksmapper for 50 barn i 2000 og 50 barn i 2009, fant Skauge (2010) at barnas stemmer syntes mindre fremtredende i sakene i 2009, enn i 2000. Barna og deres behov var mer omtalt i 2009 enn i 2000, men barna synes å

være mindre inkludert i barnevernets prosesser. I fokusgruppeintervju med saksbehandlere i barneverntjenesten, fortalte saksbehandlere at de mente de snakket mer med barna enn det tallene tilsa. Skauge skriver at hun ikke utelukker at det kan være tilfelle, men peker på at manglende spor i saksmappene, kan tyde på at de tillegges liten betydning (Skauge, 2010).

Stang (2007) har undersøkt i barnevernets dokumenter hvorvidt barnet møtte sin saksbehandler i løpet av undersøkelsen. Det fremgikk av dokumentene at barnet møtte saksbehandler i seksten av tretti saker. I disse seksten sakene fremgikk det at barnet var sammen med foreldre i møte med barneverntjenesten, men det fremgikk ikke hvorvidt saksbehandler snakket direkte med barnet. Hun forteller at i bare fire av de seksten sakene snakket saksbehandler med barnet alene. I en av sakene med en ungdom var grunnen til at saksbehandler ikke møtte gutten, at foreldre ikke ønsket tiltak fra barnevernet. Hun påpeker at foreldrenes manglende samarbeid var et direkte hinder for å hjelpe gutten (Stang, 2007). Hun undersøkte også hvorvidt barnets egne uttalelser kom til uttrykk i saksdokumentene, både i vedtak og underliggende dokumenter. I atten av tretti saker med barn mellom fire og atten år, var det totalt nitti vedtak. Barnets egen mening kom til uttrykk i tre av de nitti sakene, og to av disse tre vedtakene gjaldt samme sak. Imidlertid betydde ikke barnets manglende uttalelser i vedtakene at vedtakene ikke ble begrunnet i barnets behov. I de underliggende dokumentene, kom barnets uttalelser oftere frem, hvor det i ti av de atten sakene, kom barnets uttalelser til uttrykk på en eller annen måte. Hun sier hun hadde lav terskel for registrering, hvor det var tilstrekkelig at det ble referert til noe barnet har sagt i tilknytning til saken ett eller flere steder i dokumentene (Stang, 2007).

I en annen forskning har Strandbu (2011) i lengre tid studert barns deltakelse i barnevernssaker. På grunnlag av egen og andres forskning, oppsummerer hun barrierene for barns deltakelse i tre forhold:

- Alminnelig frykt hos saksbehandlerne for å påføre barnet belastninger gjennom deltakelse. For eksempel om deltakelse setter barnet i lojalitetskonflikt når det gjelder å skulle gi negative opplysninger om foreldre.

- De ansatte synes de mangler kompetanse når det gjelder kommunikasjon med barn. De unnlater å invitere barn til å delta fordi de er usikre på hvordan samtaler om vanskelige spørsmål skal gjennomføres.
- Manglende strukturer for å realisere barns deltakelse. Fleksibilitet når det gjelder tid og sted for samtaler, og ekstra tilpasninger er vanskelig når man opplever tid som en mangelvare (Strandbu, 2011).

Christiansen (2012) har funnet i sin forskning at det er oppfatninger av at barnet er sårbart og bør skjermes, og at barnet har manglende kompetanse til å forstå hva som foregår. Det er saksbehandleres forståelse av barn og barndom, som fører til slik oppfatning. Foruten mangler på kompetanse i kommunikasjon med barn, påpeker han at barnevernets arbeidsform er formalistisk og byråkratisk, preget av tidspress og turn-over, og dermed lite "barnevennlig". Utover Strandbu sine tre punkter, legger Christiansen til et fjerde forhold som en barriere for å involvere barnet. Han beskriver at saksbehandlere unnlater å involvere barnet fordi barnets mening ikke vil ha betydning for sakens utfall, og på oppfatning av at deres involvering kan virke forkludrende, forsinkende og som et hinder for effektiv saksbehandling (Christiansen, 2012).

Juul (2004) har skrevet en artikkel om *barnevernsarbeideres barneperspektiv og praksiser i møte med barn og unge i vanskelige livssituasjoner*. Hun skriver at selv om barnevernloven er retningsgivende i en undersøkelse, vil beslutninger være influert av blant annet saksbehandlerens oppgave- og rolleforståelse, kunnskapsmessige referanserammer, praktisk kompetanse og verdisyn. Saksbehandlerens syn på barn som aktører, vil få betydning for om barnet inkluderes i sak og beslutninger, og i hvilken grad barnets fortelling skal fremlegges i saksfremstilling. Saksbehandlere synes å opptre ulikt, noe som tyder på at de forstår sin primæroppgave i forhold til barna ulikt. Selv om loven legger noen føringer for praksis, gis det stort rom for saksbehandlers skjønn, og følgelig muligheten for ulik praksis (Juul, 2004). En organisasjon, slik som barneverntjenesten, bør være tydelig på hva som er den primære oppgaven og hvordan det skal arbeides med den. Juul (2004) spør om det er klare direktiver, eller om ansvaret overlates til den enkelte saksbehandler? Skal barnesamtaler være en primæroppgave i undersøkelsesfasen, og hvilken kunnskap og kompetanse trengs i så fall for å løse denne primæroppgaven? FNs barnekonvensjon forplikter barnevernstjenester til å ta barn på

alvor. Det innebærer at vi forholder oss til dem som subjekter, men det betyr imidlertid ikke at barna skal pålegges ansvaret for vanskelige avgjørelser (Juul, 2004). Juul mener at samtaler med barn bør være det sentrale i arbeidet, og bør bli obligatorisk i alle saker. Når saksbehandlere ikke snakker med barna får de ikke tak i hva de strever med og hvilken kompetanse de har, og det blir vanskelig å sette i verk adekvat hjelp (Juul, 2004).

Reder og Duncan (2003) publiserte en artikkel i *Child Abuse Review* med tittelen *Understanding Communication in Child Protection Networks*. Kommunikasjon er en kompleks prosess hvor interpersonlige faktorer influerer hvordan kommunikasjon blir fortalt av avsender, og hvordan det forstås av mottakeren. Kontekst er også av betydning for hvordan kommunikasjonen blir forstått. Effektiv kommunikasjon mellom profesjonelle fordrer en tenkemåte som kan utvikles gjennom øving (Reder & Duncan, 2003). De skriver at en persons formulering av en setning til en annen, er metakommunikasjon, hvor det er *communication about the communication* (Watzlawick et al., 1967, gjengitt i Reder og Duncan, 2003). Det som blir formidlet følges av fortalte ord som influeres av tonefall, ansiktsuttrykk, kroppsspråk, intonasjon og setningsoppbygging. Slik metakommunikasjon kan forsterke det som blir sagt, og gi flere detaljer om følelser som kan ligge bak det som blir fortalt. Individuer konstruerer sin egen unike verden, har personlige verdier og fordommer. Dette er faktorer som påvirker hvordan kommunikasjon forstås og tolkes. De beskriver påvirkninger *“from personal styles based on personality, to unwitting attitudes based on past experience, as well as consciously formed prejudices”* (Reder & Duncan, 2003).

3.0 Rammer

Det er kompliserte rammer saksbehandlere i barneverntjenester må forholde seg til. Det kan være rammer som man tenker ikke har betydning for samtaler med barn, slik som rapporteringer til Fylkesmannen og statistikk til Statistisk Sentralbyrå. Jeg starter kapitlet med å beskrive forhold omkring dette, og viser relevansen av disse rammene i forhold til synliggjøring. En annen del av rammene består av dataprogrammet de benytter seg av, og jeg forsetter delkapitlet der dette presenteres. Jeg vil beskrive de ulike måtene samtaler med barn kan registreres på, og vil forklare hvorfor dette er av vesentlig betydning for synliggjøring. Jeg vil deretter presentere lovverk som utgjør en annen del av rammene for barneverntjenesten. Det er et omfattende lovverk saksbehandlere må forholde seg til, og jeg beskriver det jeg anser mest relevant i forhold til min problemstilling. Til slutt i kapitlet beskrives fysiske rammer som anses som en vesentlig del av gode betingelser for samtaler med barn og synliggjøring.

3.1 Statistisk Sentralbyrå, Fylkesmannen og Barne- og likestillingsdepartementet

Barne- og likestillingsdepartementet (BLD) er del av den norske Regjeringen, og har ansvar for barn og unges oppvekst- og levekår, familie og samliv, likestilling, ikke-diskriminering og forbrukerpolitikk (Regjeringen, 2016b). Det er BLD som har ansvaret for barnevernloven (Lindboe, 2011). Den siste tiden har Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet overtatt mer ansvar hva gjelder barnevern. Det har vært igangsatt ulike statlige satsninger for å gi barneverntjenester større forutsetninger for å legge til rette for å innfri barnas rettigheter. Ulike brosjyrer, veiledere, filmer og kurs til saksbehandlere har vært tilbudt. BLD utviklet i 2009 veilederen *Snakk med meg!* Veilederen beskriver bakgrunn for hvorfor det er viktig å snakke med barn, og gir en innføring til saksbehandleren i fremgangsmåte for samtalen. Gjennom Fylkesmannen, har BLD også gitt tilbud om opplæring i samtalemetodikken *Barnesamtalen DCM*. I innlandet ble tilbudet gitt til én eller to saksbehandlere i hver kommune. Saksbehandlere har deltatt på kurs for å lære *Motiverende Intervju og Psykologisk Førstehjelp*. Den statlige

satsningen setter fokus på viktigheten av å snakke med barn, og skal heve kompetansen ved å gi saksbehandlere metoder og hjelpemidler til å kunne gjennomføre gode samtaler.

Alle barneverntjenester sender rapport til Statistisk Sentralbyrå (SSB) og til Fylkesmannen. Fylkesmannen er statens representant i fylket. De forvalter oppgaver på vegne av departementene og er bindeledd mellom departement og kommune. Barneverntjenester er pålagt å sende rapporter til Fylkesmannen, omkring en rekke forhold på barneverntjenestens arbeid. Rapport sendes hvert kvartal og halvår. Fylkesmannen følger blant annet opp forhold i den enkelte barneverntjeneste, hvis rapporteringer tilsier at frister og lovkrav ikke overholdes. Rapportene som sendes til Fylkesmennene i landet er etter bestilling fra BLD, som betyr at BLD får samme rapportering fra barneverntjenester i alle landets fylker. Barneverntjenester kan henvende seg til Fylkesmannen for konkrete råd i saksbehandlingen, og de har ansvar for å følge opp barneverntjeneste fortløpende. Fylkesmannen fører tilsyn med barneverntjenester. Tilsyn innebærer gjennomgang av barneverntjenestens arbeid på et område av barneverntjenestens arbeid, eksempelvis oppfølging av barn i fosterhjem. Hittil er det ikke gjennomført tilsyn som gjelder samtaler med barn.

SSB er en institusjon for innsamling av offisiell statistikk for Norge, og barneverntjenester sender årlig rapport til SSB. SSB ber om statistikk fra barneverntjenester på vegne av BLD. BLD får derfor årlig en oversikt over alle landets barneverntjenesters overholdelse av ulike frister som er tillagt saksbehandlingen, i tillegg til en rekke andre forhold. Det etterspørres tall på barn under omsorg, type hjelpetiltak, bekymringsmeldinger, meldere, overholdelse av frister, tiltaksplaner og mye mer.

Gode rapporteringer til Fylkesmannen og statistikk til SSB er mål om overholdelse av tidsfrister, slik som avklaring av bekymringsmeldinger og undersøkelser i tillegg til en rekke andre forhold (Kvello, 2014). Fristoverskridelser er lett synlige og gir indikasjoner på at barneverntjenesten ikke har jobbet godt nok etter lovverket. Der det ikke er fristoverskridelser, vil tallene tilsynelatende gi inntrykk av at barneverntjenesten har overholdt frister, at lovverk er fulgt og at barneverntjenesten har gjort det de er pålagt (Kvello, 2014).

Ved rapportering som omhandler barn plassert i fosterhjem, etterspørres det antall besøk i fosterhjemmet hvor det er krav om to eller fire besøk i året. Selv om det rapporteres om at besøkene er gjennomført, er det ingen rapportering som forteller om det har vært samtale med barnet eller ei. Likeens kan undersøkelsesfrister være overholdt og tiltak evaluert, men rapporteringene gir ingen indikasjoner på om det har vært samtale med barnet. I rapportering til Fylkesmannen og statistikk til SSB, etterspørres det ikke noe som omhandler samtaler med barn. Det er ingen krav til barneverntjenestene om å dokumentere samtaler med barn, eller dokumentasjon og begrunnelser på hvorfor det ikke har blitt gjennomført samtaler med barn. Til tross for at Regjeringen har satsninger for å øke fokus og forutsetninger for samtaler med barn i barnevernet, etterspørres det ikke noe fra barneverntjenester på dette området. I høringsnotat fra mars 2016, påpeker BLD at rapportering og statistikk dokumenterer barneverntjenestens situasjon, men gir begrenset informasjon om kvaliteten i arbeidet (Regjeringen, 2016a). Slik systemet på rapportering og statistikk fungerer i dag, har ikke BLD konkrete og reelle tall som omhandler i hvilken grad barneverntjenester gjennomfører samtaler med barn.

Den eneste måten samtaler med barn kan synliggjøres slik systemet er i dag, er etter vurderinger hos den enkelte barneverntjeneste og den enkelte saksbehandler. Vurderinger hvorvidt det gjennomføres samtaler, hvordan det registreres og hva som synliggjøres, virker til å være basert på individuelle faktorer. Det er overraskende at sentrale hold ikke etterspør noen forhold som gjelder samtaler med barn. Man kan spørre seg om omfanget av samtaler med barn ville øke, dersom barneverntjenester var pålagt å rapportere etter retningslinjer gitt fra sentralt hold vedrørende samtaler med barn. Det er i dag ingen føringer hvorvidt samtaler med skal synliggjøres i vedtak, undersøkelsesrapport, postjournal, journalnotat, eller hvorvidt det skal synliggjøres i det hele tatt.

3.2 Dataprogrammer

Seks av de åtte informantene i min forskning benytter dataprogrammet Familia. Programmet er utviklet av Visma, og brukes av omtrent 370 kommuner i landet. De resterende to informantene benytter programmet Acos, som er i bruk i omtrent 50

kommuner. Begge fagsystemer tilbyr programmer til en rekke helsefag, og deriblant til barneverntjenester. Familia og Acos er omfattende programmer, og ivaretar alle deler av saksbehandlingen i barneverntjenesten. Det er utformet slik at registreringer i saksbehandlingen automatisk registrerer krav til statistikk og rapportering som sendes SSB og Fylkesmannen.

Når barneverntjenesten skal sende statistikk for sin kommune, er alle tall allerede automatisk registrert som del av saksbehandlingen, og rapporter kan kjøres ut av programmet direkte. Er et felt glemt å fylle ut, vil programmet gi beskjed om dette, og saksbehandler må sørge for riktig utfylling.

Barnets saksmappe er den fysiske mappen med dokumenter i papirformat. Saksmappen har dokumenter som er nummerert. Første dokument i saken er bekymringsmelding med dokumentnummer 01. Deretter skal saksgangen og saksbehandlingen i barnets sak, registreres med stigende og påfølgende nummer. Fra dataprogrammene kan det skrives ut liste med oversikt over alle dokumenter og hvilket dokumentnummer det enkelte dokument har. Dokumenter i datasystem og papirformat i saksmappe, skal samsvare med nummererte dokumenter og dets innhold, hvor et barns saksmappe i papirform skal inneholde de samme dokumenter som er registrerte på dataprogrammet.

Saksbehandlere har tilgang til en rekke veiledere. Veilederne forklarer hvordan programmet skal brukes for å registrere en sak på riktig måte, og som forenkler innsending av statistikk til SSB og rapporter til Fylkesmannen. Det er derimot ingen føringer på hvordan samtaler med barn skal registreres, i forhold til hvilket type dokument som skal brukes.

Hvordan en samtale registreres har betydning for om det synliggjøres i barnets sak. I det følgende vil jeg presentere de ulike måtene en samtale med et barn i barneverntjenesten kan registreres på. Hvordan det registreres i datasystemet er av betydning for hva partene har innsyn i, hva som arkiveres i barnets saksmappe og hvordan det blir synliggjort.

3.2.1 Postjournal

I postjournal registreres all inngående og utgående post, all korrespondanse i saken. Invitasjon til møter, møtereferater og opplysninger fra samarbeidende tjenester er eksempler på dokumenter i postjournal. De fleste dokumentene i barnets sak er registrert i postjournal. Alt som blir registrert her får dokumentnummer, og blir synliggjort i dataprogram og i barnets mappe.

3.2.2 Vedtak

I alle saker som barneverntjenesten følger opp med tiltak etter undersøkelse, skal det fattes vedtak. Et vedtak kan beskrive hjelpetiltak og de ulike formene for plassering. Et vedtak skal også fattes når barnets tiltak avsluttes. Et vedtak gir partene i saken klageadgang, som kan rettes til barneverntjenesten eller til Fylkesmannen. Et vedtak skal inneholde opplysninger om bakgrunn for saken og hva det fattes vedtak om med en begrunnelse. Vedtak er et utgående dokument som får dokumentnummer og blir synliggjort i dataprogram og barnets saksmappe.

3.2.3 Undersøkelserapport

I en undersøkelse etter barnevernlovens § 4-3, skal det skrives rapport som samler alle opplysninger i løpet av undersøkelsen. Rapporten starter med beskrivelse av bakgrunn for bekymring, deretter er det vanlig med referat fra møter og samtaler, og opplysninger fra samarbeidende tjenester. Undersøkelserapporten skal inneholde alle vesentlige opplysninger som er relevante for vurderinger av barnets omsorgssituasjon, og skal ta utgangspunkt i de bekymringer som var utgangspunkt for at undersøkelse ble opprettet. Til slutt i rapporten skal barneverntjenesten skrive en oppsummering av undersøkelsen med eventuelle forslag til tiltak. Rapporten synliggjøres ved at den får eget dokumentnummer i dataprogrammet og legges i barnets saksmappe. En undersøkelserapport skal gjennomgås med foreldre, men sendes vanligvis ikke til partene i saken.

3.2.4 Journalnotat

Et journalnotat har ulike emnekoder, og det kan velges mellom blant annet *telefonsamtale* og *hjemmebesøk*. Emnekodene er del av mal i dataprogrammene, og

saksbehandleren kan utover dette fylle ut overskriften for notatet, som kan være kontaktinformasjon, samtale med barn, hendelse, eller annet for saken. Et journalnotat kan velges til å være et *internt notat*, hvor det automatisk krysses av for *internt saksforberedende dokument etter fvl § 18a*. Når et journalnotat skrives som et *internt notat*, skal det oppfylle vilkår etter Lov om behandling i forvaltningssaker (heretter kalt forvaltningsloven eller forkortet fvl) § 18a, som innebærer at dokumentet er beregnet på egne interne notater som et saksforberedende dokument. Dette betyr at partene i saken ikke har anledning til å gjøre seg kjent med dette dokumentet. Kriterier for å oppfylle vilkår etter fvl blir nærmere forklart i neste delkapittel.

Når en sak avsluttes hos barneverntjenesten, skal en samlejournal som inneholder alle journalnotater skrives ut og legges i barnets mappe. Slik skal partene ha tilgang til å lese alle notater som er skrevet fra saken ble åpnet til den ble avsluttet, hvis det bes om innsyn i saksmappen. Ved utskrift av samlejournal, kan det velges om man vil skrive ut alle journalnotater, kun de interne, eller bare de som er registrerte som *ikke* interne. Journalnotater blir ikke automatisk synliggjort på samme måte som dokumenter i postjournal, vedtak og undersøkelsesrapport.

3.3 Juridiske rammer

Saksbehandlere jobber etter legalitetsprinsippet, og de juridiske rammene er således et av bakteppene for forståelse av informantenes utfordringer og vurderinger. Det er viktig for leseren med kunnskap om relevant lovverk, for å få en bedre forståelse av sammenheng mellom opplevde utfordringer og relevans sett i forhold til lovverket. Lovene er kompliserte og omfattende, og jeg har derfor valgt å beskrive de forholdene som anses mest relevant for min problemstilling.

Jeg vil først presentere barnevernloven, og spesielt det som gir føringer for samtaler med barn. Deretter presenteres FNs barnekonvensjon, før jeg til slutt gir en kort beskrivelse av det mest relevante i forvaltningsloven.

3.3.1 Barnevernloven

Det mest sentrale lovverket for saksbehandlere i barneverntjenester, er barnevernloven. Legalitetsprinsippet er rådende og tilsier at utøvelsen av yrket må hjemles i lovverket. De fleste saksbehandlere er best kjent med kapittel 4 i barnevernloven. Kapitlet tar for seg *særlige tiltak*, og gir bestemmelser og føringer for tiltak som kan iverksettes for barn med ulike hjelpebehov. Noen av paragrafene i kapitlet gir også føringer for saksbehandling.

Paragraf 4-1 er kapitlets overordnede prinsipp og første ledd beskriver at det *skal legges avgjørende vekt på å finne tiltak som er til beste for barnet* (bvl § 4-1, 1992).

Barneverntjenestens avgjørelser trenger likevel ikke samsvare med det barnet ytrer som sine ønsker og meninger. Barn kan uttrykke meninger som er til foreldre eller andres beste, av lojalitetshensyn eller av frykt for hva som kan skje barnet eller familien. Det er barneverntjenestens vurderinger i forhold til hva som vil være til det beste for barnet, og ikke til det beste for foreldre, som er valid (Ofstad & Skar, 2008). Hensynet til barnets beste skal være overordnet i alle vurderinger og avgjørelser.

Paragraf 4-1, andre ledd, første setning, beskriver at *barnet skal gis mulighet til medvirkning og det skal tilrettelegges for samtaler med barnet* (bvl § 4-1, 1992).

Formuleringene med bruk av ordet *skal* gir lite rom for tolkning. Med andre ord, er det lite slingringsmonn for saksbehandlers vurdering og juridisk skjønn med denne formuleringen. Barnet *skal* bli gitt mulighet til å medvirke, og barneverntjenesten *skal* tilrettelegge for at det er samtale med barnet.

Når barneverntjenesten har mottatt bekymringsmelding, er det barnevernlovens § 4-3 første ledd, som angir kriterier for om det er grunnlag for en undersøkelse. Paragraf 4-3 annet ledd, gir føringer til barneverntjenesten om skånsom gjennomføring av undersøkelsen. Dette innebærer at barneverntjenesten plikter å gjennomføre en undersøkelse så skånsomt som mulig for de berørte parter. Omstendighetene i den enkelte sak, vil avgjøre hvor omfattende en undersøkelse skal gjøres. Der det er motstridene interesser mellom foreldre og barn, er det barnets beste som skal være avgjørende, jfr bvl § 4-1 (Ofstad & Skar, 2008).

Om samtaler med barn i undersøkelsen, beskriver § 4-3, femte ledd, første setning at *barneverntjenesten (...) kan kreve å få samtale med barnet i enerom* (bvl § 4-3, 1992). Bakgrunn for bestemmelsen i femte ledd, er at det ofte kan være vanskelig for barn å fortelle om opplevelser og hendelser som setter foreldre i et dårlig lys (Ofstad & Skar, 2008). Særlig vanskelig kan det være når foreldre er tilstede i samtalen. Bestemmelsene i andre og femte ledd, kan innebære at det kan være til det beste for barnet å ha med en trygg voksen som kjenner barnet godt fra før. Dette kan være en lærer, helsesøster eller andre som kjenner barnet godt.

Barnevernlovens kapittel 6 beskriver de generelle saksbehandlingsreglene. Paragraf 6-1, første ledd, beskriver at forvaltningsloven *gjelder med de særregler som er fastsatt i denne lov* (bvl § 6-1). Dette innebærer at barneverntjenester også må ha kjennskap til forvaltningsloven. Barnevernlovens kapittel 6 beskriver også barnas rettigheter under saksbehandlingen. Paragraf 6-3 omhandler barnas rettigheter under saksbehandlingen, og første ledd beskriver at

Et barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelse i sak som berører ham eller henne. Barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet (bvl § 6-3, 1992).

Etter bestemmelsene i § 6-3, skal barnet holdes orientert og sikres muligheten til å påvirke viktige avgjørelser som gjelder barnet selv. Etter hvert som barnet vokser til, skal informasjonen som gis barnet tilpasses alder og modenhet, og tillegges vekt i samsvar med dette (Ofstad & Skar, 2008). Bestemmelsene sier også at barnet har en rett til å uttale seg, og ikke en plikt. Om barnet motsetter seg en enesamtale, kan det ikke tvinges (Ofstad & Skar, 2008). Ot.prop 29 påpeker at rettigheten for barnet til å uttale seg er å *tilrettelegge for at barnet kan gi uttrykk for sine synspunkter dersom barnet selv ønsker det*, og at dette gjelder alle rettslige avgjørelser i personlige forhold (Regjeringen, 2003).

3.3.2 FNs barnekonvensjon

Barnekonvensjonen er basert på FNs verdenserklæring om menneskerettighetene fra 1948 (Strandbu, 2011). Barnekonvensjonen ble vedtatt av FN i 1989 og ratifisert av Norge

i januar 1991. Konvensjonen beskriver barns grunnleggende menneskerettigheter, og at i alle beslutningsprosesser, både hverdagslige og vanskelige, er *barnets beste* et grunnleggende prinsipp. Konvensjonens artikkel 3 beskriver at alle avgjørelser som tas av ulike rettslige private og offentlige organer, skal være etter vurderinger om hva som gagnar barnet best (Strandbu, 2011).

Slik som barnevernlovens § 6-3, beskriver barnekonvensjonens artikkel 12 at barnet har rett til deltakelse, og skal sikres rett til å bli hørt i alle forhold. Videre beskrives det at barn særlig skal høres i saksbehandling der barnet er direkte berørt (Strandbu, 2011).

3.3.3 Forvaltningsloven

Forvaltningslovens bestemmelser gjelder for saksbehandling i barneverntjenesten med de særregler som finnes i barnevernloven. Der hvor barnevernloven ikke har særregler, kommer forvaltningsloven til anvendelse, etter barnevernloven § 6-1, første ledd, som tidligere beskrevet.

Forvaltningslovens § 2 første ledd, bokstav e) beskriver at en part defineres som en *person som avgjørelsen retter seg mot eller som saken ellers direkte gjelder* (fvl § 2, 1967).

I en barnevernsak er det først og fremst barnets foreldre og barnet selv som er parter. Barn som har fylt 15 år og forstår hva saken gjelder, kan opptre som part i saken og kan gjøre partsrettigheter gjeldende, jfr barnevernlovens § 6-3 annet ledd annet punktum.

Forvaltningslovens § 18, beskriver at en part har rett til å gjøre seg kjent med sakens dokumenter med de begrensninger som følger av §§ 18 og 19. Adgang til innsyn i dokumenter, er beskrevet i forvaltningslovens § 18a, første ledd, første setning. Denne beskriver at en part ikke har krav på å gjøre seg kjent med de dokumentene som er utarbeidet for intern saksforberedelse (fvl § 19, 1967). Et forvaltningsorgan, slik som barneverntjenesten, kan altså utarbeide dokumenter som interne saksforberedende dokumenter. Partene i saken har ikke krav på innsyn i disse dokumentene (Holmstedt, 2009). Et internt saksforberedende dokument vil vanligvis skrives som et journalnotat, slik som tidligere beskrevet. Det gis dermed anledning til å skrive interne journalnotater som kan unndras innsyn etter fvl § 18a.

Forvaltningslovens § 19, andre ledd, bokstav b) beskriver at en part ikke har krav på innsyn i dokumenter som gjelder *andre forhold som av særlige grunner ikke bør meddeles videre* (fvl § 19, 1967). Foreldre kan unntas rett til innsyn i situasjoner hvor opplysninger kan vanskeliggjøre forfølgning av ulike forhold, og iverksetting av tiltak til ivaretagelse av barnets interesser (Holmstedt, 2009). Eksempelvis kan opplysninger som kan ha strafferettslig forfølgning, slik som mistanke om vold og overgrep, unntas innsyn. Ikke krav på innsyn etter fvl § 19 kan gjelde alle av barneverntjenestens dokumenter. Det være seg vedtak, postjournal, journalnotat eller undersøkelsesrapport. For å unndra et dokument fra partenes rett til innsyn, må barneverntjenesten skrive vedtak etter fvl § 19 hvor det beskrives hvilke dokument som unntas innsyn og med en begrunnelse. Partene har rett til innsyn i vedtaket etter fvl § 19, og det sier seg selv at begrunnelsen må være skrevet på en slik måte at det ikke røper hensikten med at dokumentet unntas fra rett innsyn. Vurderinger på hva som skal unndras innsyn, er basert på subjektive vurderinger ut i fra den enkelte sak.

3.4 Fysiske rammer

Det kan være nærliggende å tenke at det beste stedet for barnet å snakke på, er i hjemmet eller på skolen (Ruud, 2011). Ruud (2011) mener det ikke er slik, og skriver at det kan være enklere for barnet at hjemme er hjemme, skole er skole, og barnevern er barnevern. Det viktigste er at det blir gitt en forklaring til barnet om hvorfor samtalen skal finne sted (Ruud, 2011). Ruud (2011) har erfaring på at barna synes det er greit å komme på et kontor der rammene harmonerer med det som skal skje. Hun sier det er vanskeligere og mer ubehagelig for barnet om man forsøker å kile inn spørsmål om mammas psykiske vansker midt oppe i kaffekopper, barbiedokker og skolesaker (Ruud, 2011).

Gamst (2011) mener at *god forberedelse av en barnesamtale innebærer at alle fysiske forhold rundt samtalen er tilpasset situasjonen, og godt tilrettelagt*. Hun skriver at de ytre rammene har betydning for at samtalen skal kunne gjennomføres uten forstyrrelser, og at det bør skje i et rom som er spesielt tilrettelagt for samtaler med barn, og ikke på et kontor. Et kontormiljø bidrar til at det oppleves distanse og formelle krav som virker

hemmende for etablering av kontakt med barnet (Gamst, 2011). Et samtalerom bør være innredet til å skape og ivareta en avslappet og trygg atmosfære. Lenestoler plassert i 90 graders vinkel mot hverandre, gir gode muligheter for blikkontakt, og også for nødvendig avstand slik at blikket kan rettes ut i rommet. Barnet trenger å hvile blikket for seg selv, når barnet skal tenke tilbake. En slik posisjon er derfor å anbefale fremfor å sitte rett overfor barnet (Gamst, 2011 og Øvreeide, 2009). Den voksne må ikke plassere seg mellom barnet og døren eller opptre slik at det stenger for barnets bevegelse i og ut av rommet (Øvreeide, 2009). En sofa uavgrenser barnets plass og byr til fysisk uro. Ofte trekker barnet i sofakroken og den voksne følger etter. Det skaper en uheldig situasjon hvor barnet kan føle seg presset opp i et hjørne. Stoler med høye armlener er å anbefale da det rommer en definert og avgrenset plass (Gamst, 2011).

I samtalerommet bør det være et skap med rom for oppbevaring av leker og andre hjelpemidler (Gamst, 2011). Leker og hjelpemidler bør kunne gi assosiasjoner til de aktuelle temaer for samtaler med barn. Dersom det er for mye materiell å velge i, kan det bli vanskelig for barnet å finne fokus og være konsentrert. Vanlige lekerom, slik en finner i behandlingsinstitusjoner, vil vanligvis være overstimulerende og lite egnet for fokuserte samtaler (Øvreeide, 2009). Leker og hjelpemidler bør være skjult med et skap som har dører. Ikke alle samtaler krever hjelpemidler, og det vil være forstyrrende elementer for barnet å kunne se dem, men ikke kunne bruke dem. Saksbehandler bør vurdere i den enkelte samtalen hvorvidt barnet skal bli presentert for leker og hjelpemidler, og om barnet skal kunne velge fritt, eller om saksbehandler skal velge de hjelpemidler som anses behjelpelig for samtaleens innhold.

Å skrive notater under samtalen kan virke forstyrrende i kontakten med barnet (Gamst, 2011). Notatblokken plassert i fanget med stadige blikk ned på den, kan virke uheldig for konsentrasjonen mot barnet. Å notere underveis kan også virke samlende og være et tydelig uttrykk for at barnet opplever å bli tatt på alvor (Gamst, 2011). Det avgjørende er hvordan den voksne forholder seg og informerer barnet om dette. Bruk av lydopptaker kan være nyttig og kan gi mange fordeler (Gamst, 2011). Det vil frigjøre den voksne til å holde oppmerksomheten rettet mot barnet, og begrenser behovet for å skrive notater. En god forklaring til barnet om at lydopptakeren er et hjelpemiddel for at saksbehandleren bedre skal huske alt barnet forteller, vil i større grad motivere barnet for samtalen

(Gamst, 2011). Lydopptaker gir den beste dokumentasjonen og vi kan lære mye av vår interaksjon med barnet (Øvreeide, 2009). Når barnet får en forklaring til bruk av lydopptaker, er deres reaksjon vanligvis positiv (Øvreeide, 2009).

3.5 Oppsummering kapittel 3

Barneverntjenester sender rapporteringer til Fylkesmannen og statistikk til SSB. Det er BLD som avgjør hvilke forhold barneverntjenestene skal gi en oversikt på. Til tross for statlige satsninger for å øke saksbehandlers kompetanse og innfri barnas rettigheter, etterspør ikke BLD opplysninger som omhandler samtaler med barn. Ut i fra de forhold det rapporteres på per i dag, gir rapportene ingen indikasjoner på hvorvidt samtaler med barn blir gjennomført. Det er ingen sentrale føringer på hvordan samtaler med barn skal dokumenteres og synliggjøres.

Det er kompliserte og omfattende dataprogram saksbehandlerne må forholde seg til. Foruten å sørge for riktig registrering slik at statistikk og rapportering blir korrekt, er det svært lite føringer på innholdet i det enkelte dokument. Alle dokumenter kan unntas innsyn etter vurderinger jamført med forvaltningsloven. Journalnotater kan også unntas innsyn som interne saksforberedende dokumenter hjemlet i fvl § 18a. Når det gjelder samtaler med barn, er det ingen føringer på at dette *skal* journalføres og synliggjøres.

Barnevernloven er tydelig på at barnet skal gis mulighet til å medvirke, og at det skal tilrettelegges for samtale med barnet. Saksbehandlere skal også til enhver tid sørge for at avgjørelser tas etter barnets beste, og undersøkelser skal ikke gjøres mer omfattende enn nødvendig. Lovverket gir saksbehandlere anledning til å skrive interne dokumenter i barneverntjenester, og en rekke av paragrafenes formuleringer gir rom for skjønnsvurderinger. Likevel er det formulert at det *skal* tilrettelegges for samtaler med barnet, og at barnet *skal* gis anledning til å uttale seg.

Tilrettelegging av samtalerom som er godt egnede for samtaler med barn med en avslappet og trygg atmosfære, innbyr barnet til dialog. Saksbehandleren må forberede samtalen og ta hensyn til sted for samtalen, vurdere bruk av leker, hjelpemidler, bruk av notatblokk eller lydopptaker.

4.0 Livsverdensperspektiver

Vi har lest i foregående kapittel om rammer saksbehandlere må forholde seg til. Rammene utgjør del av deres daglige arbeid, og praksis på forhold omkring lovverk, registrering i dataprogram og fysisk tilrettelegging, har ingen entydige svar. Hvordan det praktiseres i det daglige, gir stort rom for individuelle vurderinger. Saksbehandlere har ulike personlige erfaringer fra barndom, oppvekst og voksenliv som influerer avgjørelser og vurderinger som tas i det barnevernfaglige arbeidet. Erfaringer og opplevelser påvirker hvordan saksbehandlere anser seg selv ved rekke ulike faktorer, og influerer når beslutninger tas. Deres livsverden er av betydning når det foretas avgjørelser i ulike deler av saksbehandlingen, slik som barnets medvirkning, omfang av samtaler, prioritering og synliggjøring av samtaler med barn.

I dette kapitlet vil jeg presentere teoretiske perspektiver om individuelle aspekter som har betydning for saksbehandlers skjønnsvurderinger hva gjelder rammer og deres opplevde utfordringer omkring samtaler med barn. Jeg presenterer individuelle og interpersonlige forhold, slik som intersubjektivitet, å ta hensyn til barnet, saksbehandlers eget følelsesliv og etiske retninger. Jeg har valgt å kalle det livsverdensperspektiver.

4.1 Livsverden

Vi har alle vår egen subjektive opplevelse av verden. Vår opplevelse av verden er påvirket av tidligere hendelser med historiske dimensjoner fra fortiden og våre fremtidssyn.

Edmund Husserl beskriver dette som *opplevelsen i en opplevelsesstrøm*. Våre hverdager, og den verden vi lever i, er det Husserl kaller livsverden (Alvesson & Sköldberg, 2008). Vi er alle medlemmer av en spesiell, historisk og kulturelt betinget livsverden, og vi er alle til enhver tid ladet med teori og temporalitet (Alvesson & Sköldberg, 2008). Vi er påvirket av verden slik vi ble født inn i den. Vi blir født inn i en sosial verden som allerede er utformet gjennom historiske og kulturelle prosesser som har eksistert lenge før oss, og vil fortsette etter oss (Hundeide, 2003 og Mathiesen, 2000). Hvordan saksbehandleren oppfatter seg selv og andre, bygger på *opplevelsen i opplevelsesstrømmen*.

Ettersom vi opplever, erfarer og lever, skapes nye horisonter og livsverden er stadig i endring. Det endrer syn på oss selv i verden, og oss selv i forhold til andre. Saksbehandlers livsverden har betydning for hvordan de møter andre, og for hvilke behov det oppfattes at den enkelte har. Dersom saksbehandlerens egen livsverden har gitt en forståelse av at barnet er viktig med et eget indre følelsesliv, er det sannsynlig at barnet blir møtt med respekt og forståelse, og at barnets mening tillegges betydning for saken. Er det derimot en opplevelse av at barnet ikke er viktig for egen sak, kan saksbehandler vurdere at barnet ikke skal høres. Saksbehandlerens egen livsverden har derav betydning for i hvilken grad barnet medvirker og høres i egen sak, i hvilken grad barnets meninger tillegges betydning, og har derav betydning for vurderinger og avgjørelser i en rekke ulike forhold som gjelder samtaler med barn og synliggjøring.

4.1.1 Saksbehandlerens intersubjektive syn

Intersubjektiv deling handler om at mennesket er tilstrekkelig utviklet til å relatere seg til den andre, og ved å ta utgangspunkt i egen indre opplevelse, kunne forholde seg til hvordan den andre ser på situasjonen (Aubert & Bakke, 2014 og Braarud, 2010). Det beskrives som evnen til å ta den andres perspektiv og selv bli påvirket av dette. Det handler om å kunne dele følelser og oppmerksomhet, men likevel skille mellom seg selv og andre (Aubert & Bakke, 2014). Intersubjektivitet omhandler at vi er to mennesker, ikke ett. Og det handler om at vi to er ulike mennesker, men likevel kan dele oppmerksomhet og følelser (Braarud, 2010).

En antakelse på teori om intersubjektivt syn, er å kunne anse og erkjenne at barnet har sin egen indre opplevelsesverden (Schibbye, 2012). Om man anser at barnet har egne tanker, følelser og fortolkninger, har man intersubjektivt syn, i følge teorien. Om den voksne ser bort fra dette, er det å frata barnets evne til, og rett til å ha et syn på seg selv (Schibbye, 2012). Erfaringer fra vi er født, og frem til i dag skaper prosesser som avgjør hvordan vi tenker og føler i ulike situasjoner. Saksbehandleres tidlige erfaringer fra sine omsorgspersoner har vært med på å forme dem. Erfaringer kan blant annet påvirke hvordan de oppfatter seg selv i forhold til andre, hvordan man evner å lære av erfaringer, og evnen til å utsette egen behovstilfredsstillelse. Tidligere erfaringer har betydning for om de anser barnet som viktig aktør og tillegger barnets mening betydelig vekt, eller om

barnets mening anses som ubetydelig for sakens utfall. En saksbehandler som anser barnet som viktig aktør, vil i større grad prioritere samtaler, og vil i større grad vektlegge barnets meninger. Å anse at barnet har et eget indre følelsesliv, er viktig når vurderinger som er til barnets beste skal besluttes. Slik vurdering er antatt å være del av et intersubjektivt syn, og er del av saksbehandlers livsverden.

Barnet kan ikke forstås uavhengig av dets relasjoner til andre (Schibbye, 2012 og Hogg & Vaughan, 2008). Dette innebærer en forståelse av å ta hensyn til de forutsetninger saksbehandlere skaper for barnets opplevelse og handlinger i samtaler. En samtale har mål om å kunne fortelle om barnets liv og at barnet blir hørt (Johansson, 2003). Samtalen må skje på barnets premisser og med den voksnes fokus, som to like og i nærhet, med barnets horisont i fokus. Det handler om å forsøke å se det barnet ser, og forstå barnets ulike uttrykk for dets livsverden (Johansson, 2003). Saksbehandlers individualitet og livsverden, og hvordan dette skaper rom og evne til et ønske om å ta del i barnets livsverden, er sentralt. Den enkelte saksbehandlers oppfattelse av barn og syn på barn, påvirker samtalen og er med på å avgjøre hvordan barnet blir møtt av saksbehandleren (Gamst, 2011, Jensen & Ulleberg, 2011, Øvreeide, 2009). Saksbehandlere som anser at barnet har en egen indre livsverden, vil være opptatte av å lytte til barnet, og vil mene at barnets stemme er viktig å få frem og synliggjøre. For å etablere en god relasjon, er det viktig at saksbehandlere møter barnet som et selvstendig individ og subjekt. Hvordan saksbehandleren kommuniserer, kan ha mer å si for innholdet, enn egenskaper hos barnet til å formidle seg (Eide & Eide, 2004). Det er viktig å møte barnet med en holdning om at barnet er viktig, og at saksbehandleren ønsker å høre hva barnet vil fortelle. Med anerkjennelse og empati, legges det gode forhold for å etablere en god samtale og en god relasjon (Eide & Eide, 2004).

4.1.2 Å ta hensyn til barnets livsverden

Barnets selvutvikling fremmes ved at affekter og opplevelser kan deles med den voksne (Schibbye, 2012 og Borge, 2010). Saksbehandlerens syn på barnets selvutvikling, er av betydning i tilretteleggelse for barnets deltakelse i barnevernsaken. Barn sosialiseres i samspill hvor det er to subjekter som har felles opplevelser men som er forskjellige som mennesker. Mennesket er født med unike trekk, som er med og påvirker motstandskraft,

og hvordan motganger og medganger blir taklet (Schibbye, 2012). Saksbehandlerens erkjennelse av at barnets følelsesuttrykk har opprinnelse fra ulike opplevelser og livsverdener, er viktig å ta hensyn til i samtale med barnet. Følelser og reaksjoner har opphav av erfaringer, hvor det gjenkjennes tidligere følelser og opplevelser. Saksbehandlerens syn på barnet er viktig for barnets opplevelse i kontakten med saksbehandleren, tilrettelegginger i saksbehandling og barnets medvirkning og synliggjøring i egen sak.

Erfaringer i sosiale relasjoner som barn, ungdom og voksen, former oss som menneske og endrer livsverdenen. På samme måte preger barnets erfaringer selvutviklingen (Ruud, 2011). Barnets tidligere erfaringer har betydning for hvordan barnet opplever samtalen med saksbehandleren, og har betydning for barnets følelsesliv og selvutvikling (Ruud, 2011). Saksbehandlere må foreta vurderinger i hvilken grad barnet tidligere har hatt mulighet til å dele sine opplevelser, og å sette ord på følelser. Det har betydning for samtalen hvordan saksbehandleren vurderer barnets tidligere opplevelser, og hvilken relevans de kan ha for barnets opplevelse i samtalen. Ved å sette ord på barnets følelser som kommer frem i samtalen, bidrar det til en felles opplevelse mellom barnet og saksbehandleren (Øvreeide, 2009). Barnets følelser blir tatt alvorlig, og kan oppleves som mer virkelige for barnet. Saksbehandlerens anerkjennelse av at barnet har egen indre livsverden, er av betydning for vurderinger om barnets deltakelse i egen sak, tilrettelegging, dokumentering og synliggjøring.

4.1.3 Saksbehandlerens eget følelsesliv

Å stemme seg inn på barnets affektive bølgelengde, kalles inntoning og danner en bro mellom to individers indre verdener (Schibbye, 2012). En forutsetning for at saksbehandleren kan tone seg inn på barnets følelsesliv, er at saksbehandleren kognitivt kan gjenkjenne følelser basert på eget følelsesliv (Schibbye, 2012). Om saksbehandleren kan relatere barnets fortelling på egne erfaringer, er det viktig å skille mellom erfaringene. Slik avgrensning er viktig for å kunne skille mellom egne og andres opplevelser (Schibbye, 2012). Uten saksbehandlerens evne til selvavgrensning vil barnets følelser integreres i saksbehandleren. Nært knyttet til selvavgrensning er begrepet selvrefleksivitet. Selvrefleksivitet handler om å kunne forholde seg til seg selv, observere

seg selv og betrakte seg selv utenfor seg selv (Schibbye, 2012). Det handler om saksbehandlerens evne til å filosofere over egen situasjon, og at refleksivitet, dialektisk sett, innebærer selvavgrensning.

4.2 Etikk

Ordet etikk kommer av det greske ordet *ethos* (Nordby, Bennin & Buer, 2013). Det betyr sedvane, skikk eller livsstil. I dagliglivet gjør vi alle etiske vurderinger når vi evaluerer handlinger som positive eller negative. Du gjør en etisk vurdering når du tilskriver handlinger verdier som riktig eller gal, god eller dårlig. Verbale ytringer er også handlinger, og kan dermed også underkastes etiske vurderinger (Nordby et al, 2013). Har du god forståelse av etikk, har du god ideologisk beredskap, hvor *ideologisk handlingsberedskap er en beredskap til å handle i en bestemt retning i tråd med bestemte verdier og ideologier* (Fauske & Nygren, 2004). Verdier er her forstått som personlige standpunkter om hva som er riktig og galt, og ideologier er større eller mindre systemer av verdier. Etisk refleksjon og innsikt i sentrale verdispørsmål styrker bevisstheten omkring betydninger og verdier (NOU 2009:8). Det handler om individuelle forutsetninger for å møte vanskelige situasjoner, og handle ut fra velbegrunnede verdivalg og etiske overveielser (Lingås, 2005 og Aadland, 2005).

4.2.1 Nærhetsetikk

Gjensidige og skiftende spiraler om vår livsverden og etiske vurderinger, er nært knyttet til nærhetsetikk. I nærhetsetikken er våre moralske intuisjoner, begreper og prinsipper uløselig knyttet til vår erfaring med det å være et menneske blant mennesker (Henriksen & Vetlesen, 2005). Moral inngår i selve tilværelsen, og vi kan ikke tenke den moralske dimensjonen vekk fra tilværelsen slik vi erfarer den (Henriksen & Vetlesen, 2005).

Det er utfordrende å jobbe innenfor barnevern og det innebærer sterke sanseintrykk til sårbare barn og unge (Nordby et al, 2013). Psykologisk sett er det ukontroversielt at nærhet faktisk påvirker handlingene våre, og det er empirisk dokumentert at vi hjelper andre i større grad når vi personlig erfarer andres virkelighet (Nordby et al, 2013). Det er viktig å etablere et godt og nært samarbeid med barn og deres familier for å oppnå gode

resultater og nå felles mål. Likevel er det også faglige grunner til ikke å bli fanget av for tett nærhet til hjelpetrequende. Blir innlevelsen for stor, kan det overses momenter som bør tas med i vurderingen (Nordby et al, 2013). Det er avgjørende å ha et bevisst forhold til spørsmålet om hvor riktig det er å skape tett relasjon med klientene. Det kan være fare for å bli så følelsesmessig oppslukt, at behov for å hjelpe overskygger egen profesjon, og barnets behov ikke blir møtt i tilstrekkelig grad. Barnevernsarbeidere som har sterke meninger om at omsorgspersonene ikke gjør en god nok jobb, kan paradoksalt nok selv få problemer med å gjøre en god jobb (Nordby et al, 2013).

Møter med barn som har det vanskelig, kan virke enda mer emosjonelt sterkt enn møter med voksne (Nordby et al, 2013). Saksbehandlere i barneverntjenester blir i slike møter minnet på det ansvaret som er gitt dem. Behovet for å ta vare på de som er spesielt sårbare og maktesløse finnes i oss alle, men er særlig fremtredende for alle som gjennom yrkesvalg har gjort ansvaret til del sin livsgjerning (Nordby et al, 2013).

Vi kan ikke komme ut av oss selv og betrakte oss selv utenfra (Nordby et al, 2013). Våre subjektive følelser og forståelseshorisont må kombineres med et tredjepersonsperspektiv hvor vi forsøker å vurdere den totale situasjonen. Vi har både en psykologisk og en rasjonell berettigelse for å vektlegge egne preferanser, men det kan bli for dominerende om det ikke kombineres med andre ytterliggående faktorer med et tredjepersonsperspektiv (Nordby et al, 2013). Vurderinger basert på kun følelser og egen forståelseshorisont muliggjør frislipp av alle mulige personlige overbevisninger, og da kan det bære galt av sted. Vi trenger normer for begrunnelse og systematisk arbeid. Det gjelder å ha et kritisk men rasjonelt forhold til etiske begrunnelser. Først da er det mulig å sette barnet og saken i sentrum (Nordby et al, 2013).

4.2.2 Jeg og du

Den østerrikske filosofen Martin Buber (1967) mener vi bare kan nærme oss målet om etisk selvutvikling i nære relasjoner til andre. Det menneskelige samspillet er avgjørende for menneskets utvikling, og det er i konkrete møter med andre at det oppstår skapelsesprosesser og endring. Det er i møter med andre at saksbehandleren kan få bekreftet barnets potensial og utviklingsmuligheter. I slik personlig utvikling er det ikke tilstrekkelig å være fysisk til stede. Det er nødvendig å være til stede for andre

psykologisk, ut fra deres behov og ønsker om dialog (Nordby, 2012). Skjervheim (1996) beskriver at det er ikke tilstrekkelig å være tilskuer til en annens virkelighetsforståelse. Det er nødvendig å være en aktiv deltager, slik at man kan forså hva som er viktig fra det andre perspektivet (Skjervheim, 1996). Foruten forutsetninger om et ønske om å være psykologisk til stede, er det viktig å se andre som individer – å være oppmerksom på det ikke-verbale og være var for de små tegnene som en kilde til kunnskap om hvem de er, og hvordan de ønsker å kommunisere (Aubert & Bakke, 2009). Muligheten for å forstå barns perspektiv handler om våre egne perspektiver, hvor vi må være bevisst egne perspektiver, hva vi søker og på hvilke premisser vi ønsker å ta del i barnets livsverden (Johansson, 2003). Saksbehandlere kan ha nære relasjoner til sårbare og utsatte barn. De tar i bruk sine etiske og ideologiske vurderinger til stadighet i sitt arbeid, og det er umulig å se bort fra dette i sitt arbeid.

Martin Buber (1967) mener at vi kan forholde oss til mennesker i et jeg-du forhold og i et jeg-det forhold. Han sier det er sammenhenger mellom de to, og at de er innfiltret i hverandre. En jeg-det relasjon er der jeg kan distansere meg fra den andre, og at det ikke er et personlig forhold. En jeg-du relasjon er hvor saksbehandler har et personlig forhold til den andre, at begge er likeverdige og at maktfordelingen er jevn. Buber (1967) sier at *du-verdenen kan ikke stå alene. Det er i vår skjebnes opphøyede tragikk at ethvert Du i vår verden må bli til Det*. Han sier også at *uten Det kan mennesket ikke leve. Men den som lever bare med Det, er ikke menneske* (Buber, 1967). Saksbehandlere i barneverntjenesten opplever vanskelige fortellinger fra barn. Et jeg-du forhold til barnet til enhver tid vil være krevende, og kan være belastende dersom man ikke klarer å tre ut av den nære relasjonen. Det er viktig å ivareta et jeg-du forhold i selve samtalen med barnet, og bør være del av betraktninger og etiske vurderinger i saken. Det kan likevel være nærmest påkrevet av saksbehandleren å skape en jeg-det relasjon til barnet i etterkant av samtalen, da det gir større forutsetninger for et mer reelt helhetsbilde av situasjonen. Et jeg-du forhold til enhver tid, kan føre til at man ikke klarer å tre ut av nærheten til relasjonen, og man kan bli farget til å utøve etiske prinsipper kun på bakgrunn av samtalen. En jeg-det relasjon gir en profesjonell distanse hvor saksbehandlere må tre ut av nærheten for på best måte gjøre en helhetlig god etisk og juridisk vurdering for barnet.

4.2.3 Konsekvensetikk

Hva som vurderes til å være riktig eller gal konsekvens, har ulike svar og avhenger av hvem som blir spurt (Nordby, 2012). En mottaker av tjenesten kan ha høye individualistiske forventinger, og derav være misfornøyd med en tjeneste. Den som gir tilbudet eller "konsekvensen", kan derimot mene at konsekvensen er tilfredsstillende basert på egen livsverden og de rammer man må forholde seg til. Det beskrives til å være den faktiske konsekvensen av handlingen, det som faktisk skjer, som utgjør hvorvidt det anses som en god konsekvens (Nordby, 2012).

Nordby påpeker at konsekvensetikken ikke kan gi oss objektive etiske sannheter. Hva som vurderes som gode og dårlige konsekvenser avhenger av personlige ståsteder og hva som legges i ideen om en god konsekvens (Nordby et al, 2013). Det en saksbehandler i barneverntjenester oppfatter som en god konsekvens, kan være noe helt annet enn det foreldre til barnet mener er god konsekvens, og likeens kan barnet ha en tredje forståelse (Nordby et al, 2013). Spørsmålene forstås ut fra personlige, sosiale og kulturelle ståsteder. Spesielt for den profesjonelle parten, er det viktig å være bevisst hvilket ståsted man jobber ut fra (Nordby et al, 2013).

I alle avgjørelser saksbehandlere står ovenfor, må de foreta vurderinger. Alle vurderinger har ulike konsekvenser og de må beslutte den konsekvensen de mener er mest egnet, eller rettere sagt, som er til det beste for barnet. Svært ofte er det saksbehandlerens individuelle vurderinger som baseres på erfart livsverden, og rammer de må forholde seg til, som er avgjørende. Saksbehandlere erfarer situasjoner der de opplever at ingen av konsekvensene som er til rådighet er riktige (Nordby, 2012). Eksempelvis vil en situasjon der de må formidle til foreldre hva barnet har fortalt, og det vil føre til en vanskelig situasjon for barnet, være en vanskelig konsekvensetisk vurdering.

Begrensede rammer i barneverntjenesten kan gjøre at det ikke er mulig for saksbehandlere å imøtekomme egne ønsker for saksbehandlingen (Nordby, 2012). Mangler i fagressurser, lite tilrettelagte lokaler og opplevelse av knapphet i tid, fører til at de må vurdere konsekvensene. De må foreta konsekvensetiske vurderinger og ta beslutning på den konsekvensen de mener er mest lønnsom (Nordby, 2012). Saksbehandlere utøver stor grad av skjønn i sitt arbeid, og i alle vurderinger foreligger det

en evaluering av hvilken konsekvens en avgjørelse kan føre til. Saksbehandleren kan ha opplevelse av knapphet på tid, og må foreta vurderinger om hvordan tiden som er til rådighet best kan utnyttes. Noen kan vurdere at det vil være mest lønnsomt å ha samtaler med barn, mens andre kan vurdere andre deler av saksbehandlingen som mest lønnsomt. De må vurdere konsekvensene og beslutte konsekvensen de mener er mest gunstig.

Konsekvensetiske vurderinger innebærer også å tenke på langsiktige konsekvenser (Nordby et al, 2013). Saksbehandlere kan møte motstand fra barn og familier som vanskeliggjør kontakt og samarbeid med barnet. Familien kan føle det vanskelig i starten og vil ikke se behov og nytte av kontakt med barneverntjenesten. Når kontakten og samarbeidet er opprettet, kan familier se behov for hjelp og ønsker å motta barneverntjenestens forslag. Noen ganger kan det være nødvendig å gjennomføre tiltak og løsninger selv om det er motstand i starten. Er man for nærsynt med hensyn til umiddelbare konsekvenser, kan det være lett å glemme å heve blikket og tenke på de langsiktige (Nordby et al, 2013).

4.2.4 Pliktetik

Immanuel Kant var en innflytelsesrik moralfilosof. Hans etiske grunnprinsipp er at vi gjennom handling skal vise at vi respekterer andre menneskers oppfatninger av hvordan de ønsker å leve livet sitt (1993). Det handler om å følge dette etiske grunnprinsippet fordi vi har moralsk plikt til å gjøre det, og ikke for å oppnå egen lykke eller nytte. Av plikthensynet, blir dette kalt *pliktetik*. Det pliktetiske er basert på en fundamental intensjon om å etterkomme andres ønsker, og må i seg selv være formet på bakgrunn av rasjonelle overveielser. Deontologisk etikk som del av pliktetikken, knytter den moralsk rette handlingen i absolutt og ufravikelig forstand fremfor kontekst og rollebetingelser, og baserer seg på alle personers iboende ukrenkelighet (NOU 2012:5). Kant mener at det er vår felles fornuft som tilsier at alle mennesker til sammen kommer best ut av det hvis vi handler etter det etiske grunnprinsippet (1993). Å handle i samsvar med den andres ønsker, vil innebære enighet om handlingen. Det er en god handling bare hvis den andre mener at den er god ut ifra dens frie vilje. Kants berømte kategoriske imperativ forteller oss at man skal *handl kun etter den maksime, om hvilken du tillige kan ville, at den bliver*

en almen lov (Kant, 1993). Betydningen er å handle etter normer som samsvarer med det andre også vil godta som gyldige.

Våre handlinger er knyttet til bestemte motiver, intensjoner eller regler. Det kan være noe vi er bevisst og tydelig på, eller noe vi ikke kan oppfatte med det samme. Betingelsen for om handlingen er god, er i følge Kant at intensjonen for handlingen kan forsvares som en generell samfunnsnorm (Nordby et al, 2013).

Vurderinger i medbestemmelser må ha et autonomt perspektiv (Nordby et al, 2013). Ved hjelp av god kommunikasjon og informasjon, kan saksbehandleren hjelpe andre til å ta autonome avgjørelser. Personer som er stressede eller i emosjonell ubalanse, kan ha dårligere evne til å tenke rasjonelt (Nordby et al, 2013). Dermed kan det være vanskelig å vurdere om avgjørelser som tas er autonome. Utøvelse av makt vil, i de fleste tilfeller, innebære handlinger som ikke samsvarer med andres ønsker (Nordby et al, 2013). I situasjoner hvor det tas avgjørelser som mottakeren ikke opplever som autonome, er det ofte en opplevelse av maktbruk.

I NOU 2012:5 beskrives autonomi til å være en grunnleggende verdi å fremme og beskytte for samfunnets institusjoner. I forhold der det er asymmetri eller hierarki, slik som det ofte er i møter mellom saksbehandler og klient, preges det i dagens samfunn av mer og mer symmetri i medbestemmelse. Tradisjonelt sett er årsaker til paternalistiske holdninger alder, erfaring og kompetanse, det vil si kilder til innsikt som den ene parten har og den andre mangler (NOU 2012:5). Barnevernsaker har en krevende etisk karakter, blant annet fordi sakene kan utfordre rådende normative forestillinger og verdi av autonomi, symmetri og samtykke. Ettersom barn mangler fullt utviklede selvbestemmelsesevner, er barnevernet nødvendig henvist til å utøve paternalisme. De må utøve paternalisme til tross for en situasjon der samfunnet søker å utvikle relasjoner av paternalistiske og asymmetriske former (NOU 2012:5). Barnet skal anses og respekteres som likeverdige, men et barn kan ikke rettmessig avkreves like stor rett og evne som voksne til å treffe valg av avgjørende betydning. Å gi barn slikt ansvar gir de medansvar for konsekvenser som måtte følge (NOU 2012:5). Saksbehandlerens ansvar er å beskytte barn og innebærer dermed å ta avgjørelser på vegne av barn for å skjerme barnet for konsekvenser av egne valg.

Kants forståelse av det kategoriske imperativ, er at autonome personer bør få bestemme selv, så lenge ønskene ikke går utover andre i for stor grad. Pliktetikken innebærer å godta andres autonome vilje, men at det aldri kan underordnes andre og viktigere prinsipper (Westphal, 2011). Hvordan man best kan hjelpe andres autonome ønsker, avhenger av den enkeltes moral, erfaring, faglig og personlig kompetanse.

Saksbehandlere har plikt til å gjøre det beste for barn og unge, og det forutsetter plikt til å utvikle egne ferdigheter på disse områdene (Nordby et al, 2013).

4.2.5 Oppsummering kapittel 4

Hvordan vi ser på oss selv og andre bygger på våre opplevelser i en strøm av opplevelser. Det er opplevelser og erfaringer i barndom, oppvekst og voksenliv som stadig skaper nye horisonter og endrer syn på oss selv og vår livsverden. Den enkelte saksbehandlers livsverden har betydning for hvordan saksbehandler vurderer en rekke forhold som har betydning for barnets rettssikkerhet, ivaretagelse og synliggjøring. Barnet må bli møtt som et selvstendig individ og subjekt, med en erkjennelse av at barnet har sin egen indre livsverden.

Livsverdenens betydning er også viktig hva gjelder saksbehandleres etiske holdninger og vurderinger. Det handler om den enkelte saksbehandlers forutsetninger for å møte vanskelige situasjoner og ta avgjørelser på bakgrunn av velbegrunnede verdivalg og etiske vurderinger. Den enkelte saksbehandlers evne til intersubjektivt syn i møte med barn, og å ha et bevisst forhold til eget følelsesliv, er av betydning i vurderinger i forhold til samtaler med barn. Den enkelte saksbehandlers livsverden er unik, og like situasjoner kan behandles ulikt fordi avgjørelser fattes med bakgrunn i deres livsverden. Saksbehandleres syn på seg selv og andre influerer når avgjørelser skal besluttet, og kan ha avgjørende betydning for omfang av samtaler med barn og synliggjøring.

5.0 Metode

En metode gir oss en praktisk rettet undersøkelse og tvinger oss til å gå gjennom spesielle faser når vi gjennomfører en undersøkelse (Thagaard, 2014). Alle undersøkelser er basert på spørsmål og noe vi er usikre på. For å få svar på våre spørsmål, har vi ulike hypoteser eller antakelser om hvordan det henger sammen, og om hva som kan være årsak og svar på våre spørsmål. For å få svar på våre hypoteser må vi konfrontere disse med funn (Thagaard, 2014).

Samfunnsvitenskap handler om hvordan mennesker samhandler og utvikler seg i forhold til hverandre. Kvalitativ metode stiller krav til empirisk materiale, og er en av metodene som kan benyttes innen samfunnsvitenskapen (Thagaard, 2014). Jeg ønsket å søke i dybden og få mye informasjon om få enheter, slik kvalitativ metode også beskrives å være. Tilnærminger innenfor denne metoden er åpne og fleksible og egner seg godt når jeg ønsker å utvikle ny kunnskap og dypere forståelse. Kvalitativ metode kjennetegnes også av at forskningsopplegget kan være fleksibelt, hvor problemstillingen kan utdypes eller endres og forskningsdesignet kan revideres i prosessen (Thagaard, 2014).

Kunnskap om forskningsmetode er viktig for å kunne ha kritiske drøftinger om funnene i forskningen. Ved å gi en dypere beskrivelse av fenomenologi og hermeneutikk, vil jeg vise hvorfor kvalitativ metode egner seg for min forskning og oppgave.

5.1 Fenomenologi og hermeneutikk

Fenomenologi tar utgangspunkt i subjektive opplevelser, og søker å se den dypere mening i enkeltpersoners erfaringer (Thagaard, 2014). Ønsket med denne oppgaven, er å få tak i saksbehandleres individuelle opplevelser, slik fenomenologien beskriver. Våre egne erfaringer kan danne utgangspunkt for forskningen. Fenomenverden slik det oppleves av forskerobjektet er det som fremkommer, mens den ytre verden kommer i bakgrunn. De erfaringer forskerobjektene har, gir grunnlag for at det kan utvikles en generell forståelse av det vi forsker på (Thagaard, 2014). I denne oppgaven er det informantenes subjektive opplevelser basert på egne erfaringer og livsverden, som gir det empiriske grunnlaget for forskningen.

En saksbehandlers arbeidsdag i en barneverntjeneste er ofte hektisk. Det kan være lite rom for å reflektere og tenke godt gjennom hvorfor ting er som de er. Ved å intervju en saksbehandler, vil det gi saksbehandleren anledning til å reflektere ved spørsmålet, og gir saksbehandleren større bevissthet på temaet. Hva er det jeg synes er utfordrende når jeg snakker med barn, og hvorfor synes jeg det er vanskelig? Dette vil kunne gi forskeren anledning til å stille spørsmål som kan gi vesentlig informasjon om saksbehandlers erfaringer og den dypere mening som ligger bak utsagnene. Slik fenomenologisk tenkning betyr at informanten forteller om subjektive erfaringer, og at informanten selv søker å forstå den dypere meningen. Med forskningen for denne masteroppgaven, søker jeg å se bakenfor det subjektive og ta et dypdykk med ønske om å se en dypere mening på saksbehandleres praksis. Slik er kvalitativ metode med fenomenologisk retning, en metode som passer godt for min samfunnsvitenskapelige oppgave.

Hermeneutikk er grunnlaget for alle humanvitenskaper, og handler om å redegjøre for hva forståelse er. Utgangspunkt for forståelser er det som gir fenomener mening, som gir opphav til spørsmål og som gir undersøkelsen en retning (Thagaard, 2014). Hermeneutikk handler om å fortolke folks handlinger, og utforske et dypere meningsinnhold enn det som er umiddelbart innlysende. Fenomener kan tolkes på flere nivåer, og det finnes ingen egentlig sannhet (Thagaard, 2014). Oppgavens analytiske drøfting er hermeneutisk, hvor det er søken om å se en dypere mening. Hermeneutikk er å forstå deler i lys av helheten. *Deler* er saksbehandleres erfaringer, som drøftes i lys av oppgavens teoretiske helhet.

Begrepet den hermeneutiske sirkel betegner hvordan forståelsen utvikler seg gjennom stadige bevegelser mellom helhet og del, i det vi søker å forstå (Thomassen, 2006). Det er en vekselvirkning hvor helhet og del gjensidig betinger hverandre. I forståelse av fenomener, vil pendelbevegelsen gi stadig nye forståelser som blir nytt utgangspunkt for ny forståelse. Betegnelsen hermeneutisk *spiral* kan derfor være en mer dekkende beskrivelse (Thomassen, 2006). I en kvalitativ undersøkelse, som er åpen og fleksibel, vil en forståelse om den hermeneutiske spiral være viktig for forskeren å være bevisst. Jeg som forsker er klar over at forskningen i seg selv, kan gi meg en ny forståelseshorisont, og at dette kan gi nytt grunnlag for den videre forskningen.

Det fenomenologiske er hva informantene forteller, og det hermeneutiske er tolkningen som tillegges fenomenologien. Ved bruk av kvalitativ metode med fenomenologi og hermeneutikk, gir det meg anledning til å søke den dypere mening til hvordan utfordringer og rammer påvirker synliggjøring av samtaler med barn, og til hvordan det kan forstås og tolkes.

5.2 Forskningsmetode og fremgangsmåte

Åpent intervju er en metodisk tilnærming i kvalitativ metode og kan egne seg når forskeren ønsker å få frem fortolkning av et fenomen. Til forskjell fra et gruppeintervju, gir et individuelt intervju informanten anledning til ikke å ta hensyn til andre, slik at informanten kan legge frem sine oppfatninger og meninger relativt fritt (Jacobsen, 2013). Et individuelt intervju skaper en-til-en-relasjon, som gir et godt utgangspunkt for å skape tillit, som igjen kan føre til mer åpenhet. Et intervju kan foregå som en helt vanlig samtale, det vil si uten noen form for begrensninger eller styring fra intervjuerens side. Vanligvis er det åpne intervjuet til en viss grad strukturert, med hjelp av en liste over tema som skal tas opp (Jacobsen, 2013). Som tidligere nevnt, ønsker jeg med min forskning å ta i den enkelte saksbehandlers erfaringer. Mine antakelser på hva saksbehandleren kan svare på mine spørsmål, er ikke uttømmende. Saksbehandleren kan ha erfaringer og opplevelser på temaet som jeg ikke har forutsett. Det vil derfor være lite hensiktsmessig for meg som forsker å ha et klart strukturert intervju. Jeg har valgt å bruke personlige og åpne intervjuer for denne oppgaven, for større mulighet for informantens personlige tanker og meninger.

I intervjuets oppstart kan det være hensiktsmessig å gi forskningsobjektet en bred presentasjon på temaet. Jeg forklarte at jeg er interessert i å få tak i informantens erfaringer, tanker, meninger og holdninger på temaet. Hvilke erfaringer har de vedrørende synliggjøring av samtaler med barn? Opplever saksbehandleren det som utfordrende å snakke med barn eller ikke, og videre, hva er årsaker til dette? Videre presenterte jeg at jeg var interessert i å få tak i alle aspekter som kan ha innvirkning på temaet. At jeg som forsker er interessert i å vite saksbehandlers synspunkter på det personlige plan, det som gjelder det strukturelle på arbeidsplassen, og det som kan gjelde faktorer utenfor kontoret. Jeg hadde forberedt en intervjuguide (vedlegg 2), slik at jeg

lettere kunne forsikre meg at intervjuet hadde vært innom de forutbestemte temaene. Jeg sendte intervjuguiden til informantene på e-post i forkant av intervjuet. Å presentere informanten med en intervjuguide kan på den ene siden være hensiktsmessig, da det gir en oversikt over hvilke tema som er ønskelig å komme innom i løpet av intervjuet. På den annen side så kan det å presentere en intervjuguide til informanten, gi en falsk forutinntatthet på hva forskeren ønsker at informanten skal fortelle om. Jeg ønsket imidlertid at informantene skulle ha tid til å forberede seg, for i større grad unngå at viktige elementer kunne bli glemt. Ved å forsikre dem anonymitet, håpet jeg at resultatene i forskningen er mer valide, enn om de ikke hadde fått tilsendt intervjuguiden i forkant.

5.3 Etikk i forskningen

Forut for intervjuesituasjonen bør det foreligge et informert samtykke (Jacobsen, 2013). Med informert samtykke menes at informanten må ha fått tilstrekkelig informasjon om undersøkelsen. Den som undersøkes bør få opplysninger om undersøkelsens hovedhensikt (Jacobsen, 2013). Hovedhensikten i min forskning er todelt. En del er å belyse saksbehandlers eventuelle utfordringer de opplever ved å snakke med barn, og en annen del er saksbehandlers erfaringer omkring synliggjøring. Utover dette er det vanskelig å forutsi hva som kan være utfallet av forskningen, og jeg som forsker må være varsom med å informere informanten om egne ønsker eller egen tro på hva utfallet av forskningen kan være. Ved for mye informasjon til informanten, kan det gis en falsk forutinntatthet og den som undersøkes kan tilpasse sine svar ut i fra hva jeg har informert om. Dette vil kunne gi falske empiriske data for forskningen.

Den som blir spurt om å delta i forskningen må selv være i stand til å bestemme om å delta eller ei (Jacobsen, 2013). Informanten må ha evne til å vurdere fordeler og ulemper ved å delta, og ut ifra informantens egen vurdering, må det foreligge reell frivillighet. Videre er det et krav for at informert samtykke skal være gjeldende, at informanten skal ha forstått informasjonen som blir gitt. Det vil også være etisk korrekt å informere informanten om hva opplysningene skal brukes til (Jacobsen 2013). I min forskning betyr dette at saksbehandlere i barneverntjenester som jeg ønsker å intervju, må ha gitt informert samtykke og fått informasjon om at opplysningene fra intervjuet vil bli brukt i

masteroppgave. Forskeren bør også fastholde full anonymisering for informanten. For å få frem reell empirisk materiale, vil det være essensielt for informanten å kunne uttale seg fritt, uten å tenke på eventuelle etterfølger av det som fortelles.

5.4 Utvalg

Jeg tok først kontakt med barnevernledere i ulike kommuner på telefon, da jeg ønsket at det skulle være lederens avgjørelse om forespørsel for deltakelse skulle bringes videre til saksbehandlere. Jeg presenterte min hensikt for henvendelsen, og tilbudte å sende et informasjonsskriv med utfyllende opplysninger dersom de var interesserte. I

telefonsamtalen fortalte jeg at jeg ønsket å intervju to saksbehandlere i den enkelte tjeneste, og opplyste om at saksbehandlers ansiennitet ikke var av stor betydning, men at de måtte ha erfaring med samtaler med barn i barneverntjenesten. I

informasjonsskrivet (vedlegg 1) var også kontaktinformasjon, og ba de kontakte meg dersom de hadde spørsmål om forskningen eller deltakelse. Jeg fikk positiv respons og fikk raskt tilbakemelding med navn og e-post adresse til saksbehandlere som ønsket å delta. Jeg sendte informasjonsskriv og intervjuguide (vedlegg 1 og 2) til informantene på e-post, samt at vi avtalte tid for intervjuer. Ingen av informantene kontaktet meg for utfyllende opplysninger i forkant av intervjuet. Det ble avtalt totalt åtte intervjuer, og alle intervjuer fant sted i den enkelte kommunes barneverntjeneste. Ved oppstart av det enkelte intervju, leste de gjennom og signerte på skjema for informert samtykke (vedlegg 3). I det informerte samtykke er det opplyst at jeg ønsket å bruke lydopptaker i intervjuet. Dette fordi jeg ikke ønsket å ta notater av hele intervjuet, og slik kunne være mer observant og stille oppfølgende spørsmål til informantene. Å notere mye under et intervju kan også virke forstyrrende for informanten, og kan føre til at de faller ut av egen tankerekke. Jeg informerte om at lydopptakene ville bli slettet når oppgaven er levert.

Kommunene jeg kontaktet er i slik avstand at det var praktisk mulig å gjennomføre intervjuer. Utvalget er åtte saksbehandlere i barneverntjenester, hvorav seks kvinner og to menn. Jeg vurderte det til at utvalg på åtte saksbehandlere ville gi et tilstrekkelig dypdykk for å få gode og reelle funn. De åtte informantene representerer fire kommuner. Ved intervju av to saksbehandlere i til sammen fire kommuner, ga det meg mulighet for å

sammenligne likheter og ulikheter mellom kommunene, og mellom saksbehandlere som jobbet i den samme tjenesten. Slik kunne det gi meg indikasjoner på hvorvidt den enkelte barneverntjeneste utøvde til dels lik saksbehandling, eller om det kunne være individuelt fra saksbehandler til saksbehandler. Til sammen har informantene 71,5 års erfaring fra det barnevernfaglige arbeidsfeltet. Utover arbeidserfaring som saksbehandlere i barneverntjenesten, har de erfaring fra arbeid med enslige mindreårige asylsøkere, barnevernsinstitusjon, utredningsarbeid, veiledning i hjemmet og akuttpsykiatri.

5.5 Reliabilitet og validitet

En undersøkelse skal være en metode til å samle empiriske data, og må oppfylle krav om å være valid og reliabel. Dette betyr at vi måler er det vi ønsker å måle, at det oppfattes som relevant, og at det vi måler hos noen få også gjelder for flere. Denne validiteten omhandler videre gyldighet på at vi faktisk måler det vi tror vi måler, såkalt begrepsgyldighet (Jacobsen, 2005). Det omhandler også intern gyldighet, at vi har dekning i våre data for de konklusjoner vi trekker. Det er også et spørsmål om vi kan overføre funn fra en sammenheng til en annen, og at om dette skal være mulig, må det vi har forsket på være representativt for den sammenhengen vi ønsker å overføre det til. At en undersøkelse er reliabel betyr at den må være til å stole på. Det er av betydning at undersøkelsen er gjennomført på en troverdig måte, en måte som vekker tillit (Jacobsen, 2005). I min forskning har jeg forsøkt å finne data som er representativt og overførbart for å gi forskningen størst mulig grad av reliabilitet og validitet.

5.6 Egen rolle i forskningen

All forståelse bygger på en forforståelse (Thagaard, 2014). Min forforståelse og tidligere erfaringer influerer hvordan utsagn og handlinger til informanten tolkes. Det vil kunne være en fordel at jeg har jobbet som saksbehandler i barneverntjenesten noen år, og derfor kan ha forutsetninger for å forstå hva som menes med de ulike utsagn. Dette gir således større kvalifikasjoner for å kunne stille relevante oppfølgende spørsmål, ut ifra hva informanten forteller. Slik kan det gi et godt grunnlag for å kunne utforske et dypere meningsinnhold enn det informanten først kan gi uttrykk for. Samtidig kan dette også være en ulempe da det kan føre til at jeg tillegger fortolkninger ut fra egne erfaringer. Det

er derfor viktig at jeg har tatt dette i betraktning på forhånd, og forsøke å få så utdypende informasjon fra informanten som mulig. Det er ikke til å komme forbi, at jeg bringer egen forforståelse i forskningen. Egen livsverden vil være av betydning for vurdering og tolkning på informantenes utsagn. Spesielt relevant er egen arbeidserfaring som saksbehandler i barneverntjenesten med den oppfatning jeg har fra egen tjeneste. Jeg har forsøkt å se på denne forskningen med et objektivt blikk, men det er umulig å gjøre dette fullt ut.

Jeg var, forut for forskningen, klar over hvilke dilemmaer det kan medføre å forske på egen arbeidsplass. Skulle forskningen vise resultater som ikke var positivt for eget arbeidssted, ville det kunne gi vanskeligheter i ettertid. Jeg har jobbet i egen tjeneste i såpass lang tid at jeg nok antakelig ville vært forutinntatt, og forskningen ville blitt mindre valid. Jeg har derfor intervjuet ansatte i barneverntjenester i andre kommuner, for således kunne få et tydeligere og mer valid svar på forskningen.

Kari Trøften Gamst, har utviklet en samtalemetodikk spesielt for samtaler med barn i barneverntjenesten. Metoden heter Barnesamtalen DCM (Dialogical Communication Method), og var opprinnelig utviklet for tilrettelagt avhør av barn som utføres av påtalemyndighet i forbindelse med volds- og overgrepssaker. Gamst har videreutviklet metoden tilpasset barneverntjenester spesielt. Jeg har hatt opplæring i denne relativt omfattende og krevende metoden. Opplæringen ga meg kunnskap om samtalemetodikk og viktige elementer i samtaler med barn, inkludert egen rolle og påvirkning, og tilretteleggelse for best mulig samtale og ivaretagelse av barnet. Kunnskap jeg har tilegnet meg gjennom erfaring og opplæring, ga også en grunnleggende nysgjerrighet på andre saksbehandleres erfaringer og synspunkter på temaet. Opplæringen i samtalemetodikken har vært en ytterligere pådrivende faktor for å forske innenfor temaet om samtaler med barn i barneverntjenesten.

I min stilling som saksbehandler i barneverntjenesten har jeg fått tildelt ansvarsoppgave som systemansvarlig på vårt dataprogram, det tidligere nevnte programmet Familia. Jeg har ervervet god kjennskap til hvordan systemet fungerer, hvilke muligheter det gir i registreringer og synliggjøringer av ulike dokumenter. Dataprogrammet er svært komplisert og omfattende. Når jeg har vært usikker omkring viktige elementer av

dataprogrammet som har hatt betydning for oppgavens innhold, har jeg vært så heldig å få gode råd av fagkonsulent og fagansvarlig Bente Lise Holthe i Visma Familia.

5.7 Analyse av data

Det er omfattende og tidkrevende arbeid å transkribere åtte intervjuer. Ved hjelp av øreplugger og tålmodighet, ble informantenes intervjuer nedskrevet. Det er forsøkt å notere informantenes affekter underveis i intervjuet. Da jeg brukte lydopptaker i intervjuene, er opptakene tatt vare på frem til oppgaven leveres, for å kunne høre på opptakene om det var elementer i den ferdige transkriberingen som var utydelig.

Underveis i transkriberingen fikk jeg en viss forståelse av de enkelte delene og temaer i intervjuene. Jo flere transkriberte intervjuer, desto flere enkeltdeler så jeg i lys av helheten. Jeg vekslet mellom å analysere delene og å se delene i en større helhet. Slik tilnærming kalles hermeneutisk analyse (Jacobsen, 2013). Mitt syn på helheten av intervjuene ble således endret underveis, og jeg begynte etter hvert å se hovedpunkter og interessante funn som jeg ønsket å se nærmere på. Jeg fant temaer som var felles, og elementer som var ulike i intervjuene. Jeg hadde på forhånd laget egne notater med oppfølgende spørsmål (vedlegg 4). Jeg tok utgangspunkt i intervjuguiden informantene hadde fått, og laget egne stikkord i tillegg. Jeg valgte å gjøre det på denne måten for å forsikre meg om at de samme temaer og spørsmål ble drøftet med alle informanter. Det er likevel slik at intervjuguiden skal sikre at forutbestemte temaer blir tatt opp, og informanten kan likevel fortelle om elementer innenfor temaet jeg ikke har forutsett.

Ut fra funnene foretok jeg en innholdsanalyse hvor jeg lagde kategorier for de ulike temaer. Jeg forsøkte å skape kategorier som var mer spesifikke enn hva forskningsspørsmålene hadde innledet, slik som *kompetanse* og *samtalerom*. Deretter søkte jeg etter funn som var unike innenfor temaene. Hva skiller seg ut, og hva kan være interessant for min forskning? Foruten saksbehandlers utfordringer, fant jeg at flere informanter fortalte om rammer de opplevde som utfordrende, og valgte å ta dette som del av problemstillingen. Innenfor temaene søkte jeg etter de generelle funnene, hva som er felles for flere av informantene, og det som skiller seg ut og som kan være av spesiell interesse for min forskning.

Diskurs defineres som språklig materiale som er knyttet til et bestemt kulturelt eller faglig felt med dets problemstilling, og med det sett av begreper og formuleringer som befinner seg i det bestemte feltet (Thagaard, 2013). Det er en slik diskursiv analyse som er foretatt i min forskning, hvor det språklige fortalt i intervjuene blir analysert innenfor fagfeltet barneverntjenesten. Vi er preget av den kultur og tid vi lever i, og dette påvirker den forståelsen vi har (Thagaard, 2013). Det er det kulturelle med dets fagspråk, forventete normative holdninger sett i forhold til problemstillingen og tema for intervju.

6.0 Empiriske funn

Begrepet *synliggjøring* er sentralt for denne oppgaven. Som tidligere beskrevet er synliggjøring der hvor registrering og dokumentasjon av samtaler med barn fører til at det blir gjort synlig i datasystem og saksmappe når klient, forsker eller andre får innsyn i et barns sakspapirer. Registrering og dokumentasjon i datasystem er sentralt for forståelse av synliggjøringen, og jeg starter kapitlet med å presentere empiri på nettopp dette.

Deretter presenteres informantenes opplevde utfordringer i saksbehandlingen som kan ha betydning for synliggjøring. Empirien vil her bli presentert med overskriftene:

- Ressurser, tid og relasjon.
- Barnets beste og foreldresamarbeid.
- Kompetanse.
- Fysiske forhold.

Utfordringene har betydning for omfang av samtaler og hvordan samtaler med barn blir gjort synlig i datasystem og saksmappe. Det er særlig viktig å merke seg at utfordringer som fører til lite omfang av samtaler med barn, har en direkte årsak til lite synliggjøring. Sist i kapitlet presenteres empiriske hovedfunn.

De enkelte delene av informantenes fortellinger omhandler flere av ovenstående punkter. Det er vanskelig med en spesifikk og avgrenset gjenfortelling, og ovenstående punkter vil derfor enkelte ganger gå innunder flere av de inndelte temaene.

I presentasjon av funnene er det benyttet direkte sitater fra intervjuer. Språket i sitater er skrevet slik det ble fortalt av informanten, men med noen omformuleringer for å gjøre sammenhengen forståelig for leseren. Direkte sitater vil kunne gi leseren informantens affekter og ivaretar det fenomenologiske aspektet. Av hensyn til sikring av anonymitet, er alle informanter beskrevet som «hun», selv om to av informantene er menn. Videre er utsagn i sitater som kan tilkjennegi informanten eller kommunen, utelatt eller byttet ut.

6.1 Registrering av samtaler med barn i dataprogram

Samtlige åtte informanter forteller at de skriver referat fra samtaler med barn. De forteller at de kan bruke ulike dokumenter og måter man kan registrere referatene på i datasystemer. En av informantene forteller at de, på hennes kontor, har hatt drøftinger og vurderinger til hvordan det skal dokumenteres. Hun sier:

Vi har ikke gode nok felles rutiner på hvordan vi registrerer og synliggjør samtalene, det har blitt gjort litt forskjellig og jeg vet at vi i noen undersøkelser så har vi skrevet det i postjournal som samtale, notat for å få det inn i mappa, men ellers så blir det stort sett skrevet som journalnotat. Det er veldig vanskelig å vurdere for samtalen bør ikke alltid ligge i postjournal tenker jeg i forhold til innsyn, men så har de (foreldre) også innsyn i journalnotat også men det er ikke det første vi legger frem så da har vi mulighet til å vurdere det slikt sett.

Tre av informantene forteller at når samtaler med barn blir registrert som journalnotat, er det kun barneverntjenesten som har innsyn. En av dem sier det slik:

Vi skriver barnesamtalen inn på journalnotat, men vi oppretter det ikke som noe dokument slik at det blir ikke liggende i dokumentlista, for det er ikke noe som vi sender ut til foreldre, men at vi har det som journalnotat, så.... så det er på en måte bare vi som har det og som leser det.

En annen er tydelig på journalnotater er interne dokumenter og sier at samtaler med barn journalføres alltid som journalnotat som et internt saksdokument.

En annen informant forteller om sin erfaring: *vi skriver ofte journalnotat. Jeg vet at det går ann å skrive referat i postjournal, men jeg tenker at det er jo dokumenter i saken uansett.*

To av informantene beskriver at journalnotatene alltid blir registrert med eget dokumentnummer og utskrift av referat fra samtalen blir lagt i mappen til barnet. En av dem sier at *vi skriver ut journalnotatet, legger i mappa, og krysser av for at det skal ha eget dokumentnummer i vårt system.*

De siste tre informantene forteller at det gjøres vurderinger i den enkelte sak hvorvidt det skal ha eget dokumentnummer og legges i mappe. De beskriver at innhold i samtalen er med på å vurdere om det, av hensyn til barnet og saken, skal være et internt dokument uten dokumentnummer eller et dokument som synliggjøres i mappe med dokumentnummer. En av informantene forteller:

Vi har hatt noen diskusjoner på hva vi skal fortelle til foreldre av det barnet har fortalt oss, hvordan vi dokumenterer samtaler med barna, og hva er det vi tar opp med foreldre, og hva skal de få innsyn i forhold til de barnesamtalene, så vi har... hvis det har vært bare slike helt... altså at det ikke har vært noe slik i samtalen som tilsier at det kan bli vanskelig for barna etterpå eller at foreldre reagerer, da legger vi det i mappa, men hvis det er ting som man tenker kan bli vanskelig for barnet i etterkant, så tar vi det ut.

Informantene forteller om vurderinger som omhandler foreldres rett til innsyn i dokumenter. De forteller at de må ha sterke grunner for å unndra foreldres rett til innsyn i saksmappen, og at de enkelte ganger av hensyn til barnet skriver journalnotat som interne dokumenter. Disse saksbehandlerne sier likevel at ved en eventuell sak i fylkesnemnd eller øvrig rettssystem, vil disse opplysningene ikke lengre kunne holdes som interne dokumenter. Ved saksfremstilling må alle dokumenter i saken legges frem.

Samtlige åtte informanter forteller at de i undersøkelser registrerer og synliggjør samtaler med barn i undersøkelsesrapporten. De beskriver at det i undersøkelsesrapporten blir skrevet referater fra samtaler med barnet, slik at barnets mening skal fremkomme. En informant forteller om forskjell mellom journalnotat og undersøkelsesrapport når hun sier: *...for vi har slike undersøkelsesrapporter og da tar vi ut det som er relevant da i saken og gjør vurdering på hvordan det skal presenteres for foreldre. (...) Disse journalnotatene får ikke dokumentnummer, men det blir synliggjort i undersøkelsesrapporten da.*

En annen informant forteller at samtaler med barn gis til foreldre i form av referat: *I undersøkelsesrapporten så står det at det er gjennomført samtaler på den og den datoen for eksempel, og om det er ting fra barnesamtalen som blir tatt opp med foreldre, så blir det synliggjort i form av referat til foreldre.*

En sier det slik:

I undersøkelser så blir det synliggjort i undersøkelsesrapporten. I undersøkelsen er det det eneste stedet det blir direkte referert til det barnet har fortalt og at det blir tatt med i vurderingen. Det synliggjøres sjelden i vedtak, bare om det er helt tydelig at det er barnets utsagn som er bakgrunn for tiltaket. så det handler jo om foreldres innsynsrett da. Vi sender aldri ut notat fra samtaler.

To av informantene forteller at de alltid synliggjør barnets stemme i vedtak ved at de skriver barnets meninger, og at barnets mening kan være grunnlag for hele, eller deler av vedtaket. Tre av informantene forteller at det gjøres vurderinger i den enkelte sak, og at det avhenger av blant annet alder på barnet og hva slags type vedtak som fattes. De sier det bør være de barnevernfaglige vurderingene som synliggjøres i vedtak, av hensyn til barnet. De sier barnet skal fortsette å ha en relasjon til foreldre resten av livet, og at barnet ikke bør utleveres der vedtak kan være fattet på bakgrunn av uttalelser fra barnet. Vedtak kan være fattet på bakgrunn av hva barnet har fortalt, men av hensyn til barnets relasjon til foreldre, begrunnes vedtaket i barnevernfaglige vurderinger og barnets meninger unnlates å skrives i vedtaket. En beskriver det ved å si: *Så det er ikke nødvendigvis spesifisert da at det er fordi at vi har hatt samtale med barnet. Det er mer slik generell begrunnelse.*

Tre informanter forteller at de ikke er bevisste på å synliggjøre barnets stemme i vedtak, og at de egentlig ikke har tenkt på om det bør synliggjøres i vedtaket eller ikke.

Hvis barnet forteller om veldig alvorlige ting, forteller de at de ikke har noe valg, at det er noe de må bringe videre nettopp for å hjelpe barnet. En av informantene forteller at det da er viktig å prøve å informere barna om det, gi en forklaring på hvorfor barnevernet må snakke med foreldre om det barnet har fortalt. Informanten sier: *Det er jo en utfordring, og spesielt i de mest alvorlige sakene, for du utleverer jo et barn på en måte.... jo sterkere barnets stemme, jo mer ansvarliggjort blir de, tenker jeg. Så man skal ha tunga rett i munnen.*

En informant forteller at hun har innarbeidet en rutine ved avslutning av en samtale:

Etter samtalen pleier jeg å spørre barna «hva tenker du om at jeg snakker med mamma og pappa om det vi har snakket sammen om i dag» etterpå, og høre om

«er det noe du synes er vanskelig om jeg forteller det videre», men.... og samtidig så er det jo dette med å dokumentføre det, eller journalføre det, og vi ser jo på det som... altså vi må ha sterke grunner for å unndra det for foreldre, men vi tilbyr oss ikke akkurat å sende ut referatene fra samtalen. Men vi informerer foreldre om at de har innsynsrett i mapper og at det blir skrevet referat men at de ikke blir utsendt. Og om de da ber om innsyn, så må vi ta en drøfting på om det ligger noe i den samtalen som vi tenker vil skade det barnet så mye at vi må unndra det innsyn for foreldre...

Seks av de spurte informantene beskriver at de synes det er vanskelig å vurdere hvor mye foreldre skal vite av det barnet har fortalt, og hvordan det bør dokumenteres.

En av informantene beskriver..... *og hvis det har vært barnesamtaler, så vil det alltid være en del av faggrunnlaget, så det blir implementert i vedtakene da, at det er en del av undersøkelsen.*

En av informantene sier at de på hennes kontor har *et eget dokument i systemet som heter samtaler med barn*. De har selv laget mal på dokument med tittelen «samtaler med barn» hvor de registrerer alle samtaler.

6.2 utfordringer

I det følgende vil jeg presentere informantenes beskrivelser på hva de opplever som utfordrende omkring samtaler med barn. Et særlig fokus for min forskning er de utfordringer som kan være relevant i forhold til om det faktisk blir avholdt samtaler med barnet, eller om utfordringene kan være til hinder slik at det blir færre eller ingen samtaler med barnet. Utfordringer som kan være til hinder for gjennomføring av samtaler, er av direkte betydning for synliggjøring av samtaler. Om utfordringer fører til at det blir ingen eller få samtaler med barnet, er det derav færre samtaler å dokumentere og synliggjøre. Et annet viktig element, er de vurderinger som fører til at samtaler med barnet ikke blir nedskrevet og synliggjort av ulike årsaker.

6.2.1 Ressurser, tid og relasjon

Informantene forteller at de i undersøkelser har loven på sin side når det gjelder å snakke med barnet. Likevel blir det ikke alltid gjennomført slik saksbehandleren ønsker, og en utfordring er der hvor barnet motsetter seg å snakke med barnevernet. De forteller at foreldre sier barna er redde og ikke vil snakke med barnevernet, og det kan være vanskelig å komme i posisjon til å vurdere om det er slik foreldrene forteller, eller om det kan handle om foreldrenes egen redsel. Det er ofte vanskelig å vurdere, og sier *vi tvinger ikke barna, hvis de ikke vil.*

Saker der barnet ikke ønsker å snakke med barnevernet er vanskelig å avveie for saksbehandleren. De får ikke opplysninger om saken fra barnet, og får ikke anledning til å informere barnet om bakgrunn for at barnevernet ønsker å snakke med barnet. En informant forteller sine vurderinger:

Vi har praksis på at vi skal ha samtaler med barn, men hvis barnet motsetter seg det så får vi ikke gjennomført det, men det blir lagt opp til at de får tilbud om samtaler... Og det vanskeliggjør det, og vi har jo på en måte lov til det når vi er i undersøkelse, men det barnet må på en måte få lov av foreldrene sine til å snakke med oss, ellers så tenker jeg at vi setter barnet i en vanskelig situasjon.

Der barna motsetter seg samtaler med barnevernet, hender det at de benytter seg av samarbeidspartnere. De veileder den som har relasjon til barnet fra tidligere, slik som helsesøster eller skolens rådgiver, og den har samtalen på vegne av barnevernet.

Noen av informantene har erfart at det kan være en fordel å forberede foreldre på at det planlegges flere samtaler med barnet:

Også ser vi at vi må legge opp til at det skal være flere samtaler, for om vi sier til foreldre at det skal være én samtale, og senere sier at vi skal ha flere samtaler, så er det mye vanskeligere. Da er det bedre å si at det blir fire, og så blir det kanskje bare én eller to.

Flere av informantene beskriver også at det å ha tilstrekkelig tid i arbeidsdagen er utfordrende. Frister i saksbehandlingen legger begrensinger til at de ikke får gjennomført så mange samtaler med barnet som de ønsker. En av informantene problematiserer også

sin egen rolle som representant for barneverntjenesten i sammenhengen med det å være under tidspress:

Det snakkes om at det er i samtaler det skapes relasjon, og vi har ikke relasjon til barnet med bare èn samtale, og da blir kvaliteten på samtalene også dårlig tenker jeg fordi du har ikke tid til å bygge en god relasjon med barnet.... så.... det er på grunn av tiden, og den rollen en har selvfølgelig. (...) Å ha dårlig tid gjør det også vanskelig å forberede seg godt nok til samtalen da.

Informantene ønsker å ha bedre tid til å forberede både barnet og seg selv i kontakten dem i mellom. Noen av informantene sier de ønsker å ha kontakt med barnet i forkant av samtalen. De sier det vil være av betydning for barnet å få informasjon om hva barnevernet er, og hvorfor de skal snakke sammen. Noen forteller at de har hjemmebesøk i forkant av samtalen, og at de gir informasjonen på hjemmebesøket. De forteller også om saker der dette ikke lar seg gjøre, og hvor første kontakt med barnet er selve samtalen.

En informant har klare tanker om tid og prioritering:

Kan aldri få understreka nok hvor viktig det er å snakke med barna. At vi i barnevernet er nødt til å prioritere det fremfor noe anna, for det handler om prioriteringer altså, det gjør det faktisk. Så når saksbehandler sier at de ikke har fått snakka nok med barnet, så er det et ansvar den saksbehandleren sitter med tenker jeg...

Hun sier det er kun gjennom samtaler med barnet man kan forsikre seg om at barnet har fått anledning til å uttale seg, og som fører til større treffsikkerhet på riktige tiltak som kan endre barnets situasjon. Videre sier hun at det er viktig at barnet får informasjon om hvem barnevernet er og hva barnevernet gjør, som kan føre til mindre usikkerhet og utrygghet for barnet.

En annen informant er preget av tidsbruk og situasjonen de står ovenfor i det daglige arbeidet. Hun mener at de tidligere snakka for lite med barna, og at de nå snakker mye mer med dem. Hun sier videre at *og å snakke med dem mer enn vi gjør i dag har vi på en måte ikke tid til heller for det er mye anna vi må gjøre også, men det er viktig at det blir lagt til rette for samtaler da.*

Seks av informantene forteller om mangler i rutiner som omhandler samtaler med barn. En forteller at *vi har ingen faste rutiner på hvor mye vi skal snakke med barn, men når barnet har fortalt noe, skal vi ha en samtale til i tilfelle det er mer barnet vil fortelle.* Hun sier at det ofte er tiden de har til rådighet og undersøkelsesfristen legger begrensninger for antall samtaler.

Flere forteller også at barnet har med støtteperson i samtalen. Barnet kan ha med seg en trygg voksen i samtalen, og informantene forteller at de har hatt med helsesøster, besøksmor, ansatt i barnehage og slektninger. De beskriver ulike erfaringer omkring dette. En informant har opplevd det som en fordel, da støttepersonen motiverte barnet til å fortelle. Andre erfaringer er at støttepersonen blandet seg inn i samtalen på en negativ måte, og at det har vært forstyrrende for samtalen. Det beskrives også opplevelser av at støttepersonen er med som kontrollør for foreldre.

Informantene som har jobbet innenfor barnevernfeltet i lengre tid, mener at det har vært en positiv endring hvor det oftere er samtaler med barna i dag enn slik det var tidligere.

En av dem sier:

Jeg synes ofte jeg hører "det var ingen som spurte meg". Jeg føler at etter hvert som utviklingen er nå, så begynner den å bli litt avleggs, for å være litt slik hard. For jeg føler at slik som utviklinga har vært siden jeg begynte for mange år siden, så snakker vi mye mer med barna nå, det synes jeg...

Hun forteller at det tidligere kunne være slik at *ta et hjemmebesøk, og får du snakka med barna, så er det fint liksom* til at hun nå er bevisst kontakten med barna. Det kan fremdeles være utfordringer som hindrer samtaler, men at det generelt er et større fokus på å snakke med barna enn tidligere.

En annen informant forteller at hun mener det har vært en positiv utvikling og mener at barnets stemme har blitt sterkere, at det er større bevissthet på betydningen av samtaler med barn, og at det har vært stort fokus på kompetanseheving. Hun sier videre: *men uansett så tenker jeg at jeg i mine saker har en lang vei å gå for å få nok informasjon til å si at det har en nytteverdi liksom.* Hun sier det er vanskelig å opparbeide god relasjon med barnet og at svarene til barnet er *deretter*.

6.2.2 Barnets beste og foreldresamarbeid

Informantene skildrer utfordringer der barnet forteller om vanskelige ting til saksbehandleren i fortrolighet, og hvor det gjøres vurderinger på hva som skal videreformidles til foreldre og ikke. Det kan være at barnet har fortalt om ting som ikke omhandler foreldre eller omsorgssituasjonen, og hvor tilliten til barnet blir satt på prøve om saksbehandleren gir opplysningene til foreldre. De forteller at det her blir gjort avveininger i forhold til alvorlighetsgraden i saken.

I nye saker hvor saksbehandleren ikke kjenner barnet og det er alvorlighetsgrad som vurderes til at det haster å snakke med barnet, hender det at de benytter seg av andre løsninger:

I noen saker tenker jeg at vi bør benytte oss av at andre som har relasjon kan ha samtaler, og ikke at vi skal ha de selv. Så det er litt sånn dobbeltsidig med barnesamtaler tenker jeg... det at vi er så pålagt at vi skal ha barnesamtaler samtidig som det, i hvert fall i noen tilfeller, så er det ikke vi som skal ha de tenker jeg, fordi det er så utrygge barn.

De forteller at andre som kan ha samtaler for barnevernet kan være helsesøster, ansatt på skole, psykolog eller andre som kjenner barnet.

Noen få forteller at de har felles rutiner på kontoret i forhold til hvor mange samtaler de skal ha med det enkelte barn. Andre forteller at de har egne individuelle rutiner eller ønsker, da det ikke er felles rutiner blant de ansatte. Hvor ofte det bør eller skal være samtaler, vurderes ut fra alder, tema og sakens innhold. En av informantene har tanker i forhold til at det kan være en stor påkjenning for barnet å snakke med barnevernet gjentatte ganger. En annen informant forteller om vurderinger i en sak som førte til at det ble færre samtaler med barnet:

Der vurderte vi det til at der har vi så mye informasjon at det kanskje ikke er nødvendig å ta den kampen da, for å snakke med barna mer, fordi at det var så vanskelig for dem. Men vi ser jo sammenhengen, for det handler mer om at mor hadde gjort barna redde.

To informanter forteller at det ikke har vært utfordrende å få samtykke fra foreldre til å snakke med barna. De andre informantene beskriver at dette kan være utfordrende, og at

de i noen saker må inngå kompromiss. Alvorlighetsgraden i saken og å opprettholde et godt samarbeid, er også vurderinger som avgjør hvor mange samtaler det er med barnet:

...hvis det ikke er en helt tydelig 4-12 sak.... men hvis du tenker at det bør være hjelpetiltak her, så er det noe med å ikke ødelegge samarbeidet også, og du er jo avhengig av foreldre for et godt samarbeid.... det er noen saker jeg føler at jeg nesten ikke har snakka med barna, og det er jo ikke helt greit det.

Informantene forteller at det beste utgangspunktet for en samtale er der foreldre gir uttrykk ovenfor barnet at det er i orden å snakke med barneverntjenesten. Det er derimot en utfordring der saksbehandleren opplever at barnet er instruert av foreldre i forkant. Informantene forteller at de ofte er usikre på om barnet forteller virkeligheten, eller om det kan være grunner til at barnet ikke forteller det som kan være vanskelig. De sier at slike grunner kan være lojalitet til foreldre, trusler fra foreldre eller av frykt:

Det er utfordrende når foreldre har veldig stor motstand mot at vi skal snakke med barna, da er det litt slik vanskelig. Fordi at da er barna så i lojalitet, og vi får egentlig ikke så mye ut av de samtalene uansett. Så da må heller bruke tid på å... at foreldre klarer å bearbeide. Det blir derfor færre samtaler i slik saker.

Vurderinger etter lovverket kan være vanskelig. Når barnet ønsker å flytte fra hjemmet, er de opptatte av å beskytte barnet for at barnet skal kunne ha god relasjon til biologiske foreldre etter flytting. Hun beskriver opplevelse av vanskelige juridiske vurderinger i forhold til å gi informasjon til foreldre som kan ansvarliggjøre barnet og avgjørelsen om flytting.

6.2.3 Kompetanse

Det jeg synes er utfordrende ja, ja det er egentlig ganske mye, og en ting er at jeg synes jeg har for dårlig kompetanse i å snakke med barn, at det blir litt slike ad-hoc løsninger liksom. Jeg synes ikke at jeg har nok verktøy til å gjøre de gode, ...at det blir litt slik fra gang til gang.

Totalt seks informanter beskriver at de opplever selve samtalen med barnet som utfordrende. De opplever at det er krevende med egen konsentrasjon og å holde fokus i

samtalen. De forteller at det er såpass krevende å holde fokus at de begrenser tiden for en samtale, og at det er mer hensiktsmessig med flere korte samtaler i stedet for få lange samtaler. De forteller at barna ofte bruker lang tid på å begynne å snakke om det som er vanskelig. Å ta opp de vanskeligste temaene med barnet, slik som seksuelle overgrep og vold, beskrives som vanskelig for noen av informantene. Noen beskriver lite erfaring med å ta opp vold og overgrep: *det har jeg ikke så mye erfaring på liksom... jeg har aldri følt meg så klønete noen gang....(....) det var liksom bare.... usj, det må man bare øve på liksom. Man blir så ubekvem med deg selv så en må bare øve.*

De sier det er vanskelig å være forberedt på hva barnet forteller og at de ikke vet hvordan de selv vil reagere før de er i situasjonen. En informant forteller om samtaler hvor det oppleves motvilje fra barnet. Hun sier det oppleves ubehagelig, vanskelig og trått. I slike vanskelige samtaler mener hun at det kan være lett å vurdere at det ikke er nødvendig med flere samtaler, og at dette kan være både bevisste og ubevisste vurderinger. I samtaler som flyter lett blir det oftere vurdert til at det skal være flere samtaler. Hun ønsker seg mer kompetanse i å snakke med barn for at de ubehagelige samtalene skal bli lettere å følge opp med flere samtaler.

Informanter med mye erfaring i å snakke med barn uttrykker også å være usikker på om de stiller de riktige spørsmålene. Usikker på om de stilles på en slik måte at det byr barnet inn i åpen dialog slik at barnet åpner seg og forteller om det som er vanskelig. En av informantene sier hun savner systematikk i barneverntjenestens egne kompetanser og synes det mangler faglig bevissthet på samtaler med barn som tema. Samtlige informanter uttrykker ønske om felles kompetanseheving gjennom veiledning og kurs. En av dem sier at *det blir litt mer at vi gjør det fordi vi skal gjøre det, men vi vet ikke hvorfor vi skal gjøre det, du vet ikke godt nok hvorfor vi gjør det.*

Det oppleves vanskelig å vite hva som skal være fokus eller tema i samtalen.

Informantene beskriver å være opptatt av at barnet ikke skal føle press. De beskriver å være opptatt av å stille de riktige spørsmålene, og at spørsmålene ikke skal være ledende. De er opptatt av å ville lytte til barnet. Å velge tema for samtalen beskrives som særlig vanskelig i nye saker der de ikke kjenner barnet og saken. Det beskrives også som vanskelig å stille spørsmål slik at barnet kan utdype temaet. I en samtale er det mye som

skal vurderes, samtidig som de skal være fokusert på barnet og samtalen. Det kan være vanskelig å foreta alle nødvendige vurderinger i selve samtalen. Vurderingene handler om det bør være flere samtaler ut fra den informasjonen som har kommet frem i samtalen og ivaretagelse av barnet direkte i etterkant av samtalen. Flere informanter forteller at de er opptatte av å avklare med barnet hva som skal fortelles til foreldre av det barnet har fortalt. De beskriver at det ofte oppleves vanskelig å foreta disse vurderingene ved avslutning av samtalen, uten først å kunne drøfte det med kollegaer og leder. Flere mener det er mange vanskelige beslutninger som må tas, særlig i avslutningen av samtalen.

To av informantene forteller at de har hatt opplæring i Barnesamtalen DCM. De forteller at dette har gjort dem mer bevisste på betydningen av samtaler med barn. De føler seg tryggere på å ha samtaler, og har fått verktøy for å få gode samtaler uten ledende spørsmål. De bruker lydopptaker i samtaler, og beskriver at de lærer mye av å høre seg selv på lydopptakene. De lærer fra gang til gang, hvordan de bør ordlegge seg, stille spørsmål og respondere på barnets utsagn. En av dem forteller:

Barnesamtaler tenker jeg handler om prioritering, rett og slett. Fordi at det å ha disse samtaler med barna er minst like viktig som å sitte og ha alle de samtaler med foreldre. Så det har jeg i hvert fall kommet frem til etter at jeg begynte mer med det, at jeg får mer ut av samtaler med barna ofte enn med foreldre nesten. Så det handler om prioritering og planlegging.

De andre 6 informantene har ikke denne opplæringen. En av informantene er skeptisk til opplæringsprogram på samtaler med barn:

Jeg sliter med å akseptere at man ved å ta et kurs noen har solgt... og laget en metode på en tre, fire blokkbokstaver på seg er svaret på alt, altså. (...) Da vil jeg heller ha med meg en kollega på en samtale og få skikkelige tilbakemeldinger. (...) Så sånne sertifiseringer og sånn kan være kjempebra og kan være en trygghet for mange men det er ikke nødvendigvis svarene på alt som har med samtaler...

En annen informant mener at det ikke skal være individuelle vurderinger som avgjør omfanget av samtaler med barn: *Jeg tror det er viktig å få det inn som rutine, slik at det ikke blir så mye opp til den enkelte saksbehandler.... hvis det er noen som synes det er*

ubehagelig så skal ikke de la være... da får de heller be om hjelp. En annen informant har positiv erfaring om å ha ildsjeler på kontoret:

Men jeg tror at, det er så viktig at det er noen sånne ildsjeler på hvert kontor da som har veldig fokus på dette og som pusher de andre til det også, for jeg tror det liksom lett kan forsvinne litt i alt det andre – at vi skal ha jevnlig samtaler med barna.

Hun forteller at samtaler med barna ofte kan bli glemt i det daglige arbeidet, da de er under tidspress, har stor arbeidsmengde og mange som har forventninger til det forefallende arbeidet.

Alle informanter uttrykker ønske om kompetanseheving når det gjelder å snakke med barn. Noen har allerede gjennomført omfattende kompetanseheving, og ønsker å fortsette læringskurven. De andre ønsker å tilegne seg kompetanse om samtaler med barn, enten gjennom kurs eller kollegaveiledning.

6.2.4 Fysiske forhold

Kun to informanter, som jobber i samme kommune, har samtalerom som er spesielt tilrettelagt for samtaler med barn. Av disse er det én som har benyttet samtalerommet, men som etter konkrete vurderinger i den aktuelle saken, også tilrettelegger for å ha samtale andre steder. Informantene sier de er fleksible og tilrettelegger for at samtalene skal bli gjennomført. Samtlige åtte informanter forteller at de har samtalene på ulike steder, slik som på skole og i hjemmet.

De beskriver ulike utfordringer knyttet til stedet samtaler avholdes. En informant mener at det ikke er optimalt å ha samtaler på skolen: *det er liksom «jeg skal ha samtale med en 7 åring, og her er det 350 leker liksom», da blir det ikke mye fokus, liksom. Skulle gjerne hatt en rom som vi kunne innreda slik vi ønsket selv.*

De har gjort erfaringer med å tilrettelegge best mulig når samtalen avholdes på barnets skole. Tilretteleggingen omhandler plasseringen av rommet. Hun forteller fra en erfaring hvor barnet så ut vinduet på andre elever i friminuttet. Hun sier det førte til at barnet var ukonsentrert og at hun nå benytter et annet rom på skolen. Noen barn ønsker selv å ha samtale på barneverntjenestens kontor etter skoletid, og de har ulike erfaringer

vedrørende dette:....*da var han ofte sulten og sliten etter skolen, og det skjønner jeg jo. Så da var det bedre at jeg heller kom til skolen da i løpet av skoledagen....*

Flere beskriver at det kan være vanskelig å finne egnet rom på skolen, og at det krever planlegging og dialog med lærer i forhold til passende tidspunkt i barnets timeplan, ledig rom på skolen, og organisering med kjøring til skolen for saksbehandlerne. Flere beskriver at det kan være lange avstander, og at de bruker mye tid på å organisere og å kjøre. Flere beskriver påvirkninger av at barneverntjenesten kommer på skolen. De sier mange på skolene vet hvem de er, at de er lett synlige og at det kan sette barnet i en vanskelig situasjon.

Noen mener det er best å ha samtale hos barneverntjenesten, men at de ikke har egnet sted til å ha samtalen. En informant forteller sine tanker om betydningen av å ha samtalen hos barneverntjenesten:*også er det noe med at de kan forbinde stedet her med at det er her vi er og det er her vi snakker sammen, og at vi ikke skal komme overalt hvis de ikke vil.*

En forteller av erfaring om at ungdommer ofte ikke vil at de skal komme på skolen. Da kommer ungdommen innom kontoret eller de møtes på hjemmebesøk og har samtale på ungdommens rom. En annen informant forteller at hun ikke har vurdert hvilken betydning stedet for samtalen kan ha, og er usikker på hva som er det beste stedet. Hun sier at det praktisk er lettere å ha det på skolen eller på et hjemmebesøk. Hun sier det kan være godt for barnet å ha samtalen i hjemmet fordi det er trygge omgivelser for barnet, men at det også kan være vanskelig for barnet når foreldre er i samme hus. Hun reflekterer seg frem til at det beste stedet for samtaler kanskje er hos barneverntjenesten.

En av de uttrykker seg slik: *Jeg synes det er vanskelig å vite hvor det er best å ha samtalen. Det må være en trygg plass, men også en nøytral plass også da. Og det er ikke alltid man finner det ideelle stedet.*

Tre av de fire kommunene har ikke rom som er tilpasset for samtaler med barn. I disse tre barneverntjenestene beskriver de at de har kontorer og møterom som ikke er spesielt egnede. Noen av informantene beskriver møterom som er store og mørke, og at det kan virke skremmende for barn å ha samtaler i disse møterommene. En informant har forsøkt

å innrede kontoret sitt for at det skal være mer egnet for samtaler med barn. Hun sier at det er bedre enn tidligere, men er fremdeles ikke optimalt. De sier kontorene er for små, ligger tett inntil andre kontorer, og at det er forstyrrende lyder fra gangen.

6.2.5 Empiriske hovedfunn

Informantene forteller om ulike måter å registrere samtale med et barn i datasystemene. Noen velger å skrive det i postjournal, etter vurderinger i den enkelte sak. To informanter uttrykker at de konsekvent synliggjør barnets stemme i vedtak, mens flere sier de vurderer det fra sak til sak. Alle informanter synliggjør samtaler med barn i undersøkelsesrapporter. En beskriver å sende referat fra samtalen til foreldre, mens andre sier at de aldri sender referat av samtalen til foreldre. Journalnotater blir hyppigst brukt for å skrive notat av samtale med barn, foruten i undersøkelse. Noen uttrykker at journalnotater er interne notater og at det er kun barneverntjenesten som har tilgang til disse, mens andre sier det motsatte når de sier journalnotater uansett er et dokument i saken.

Mange av informantene beskriver at deres vurderinger til hvordan det blir registrert i datasystemet, avhenger av opplysninger fremkommet i samtalen. De foretar vurderinger i forhold til samtalens innhold, foreldres innsynsrett og barnets beste. To informanter ved samme tjeneste, forteller om rutiner som omhandler omfang av samtaler og synliggjøring. Utover dette fremgår det at det er lite rutiner knyttet til registreringer av samtaler med barn i dataprogram. Registreringen utføres på ulike måter, og det er ulike synspunkter på hva som er den riktige måten å gjøre det på. Mange forteller om stor usikkerhet omkring dokumentering av samtalene og synliggjøring.

Informantene beskriver en rekke utfordringer i forhold til samtaler med barn. De forteller om opplevelse av dårlig tid, vanskelig samarbeid med foreldre, motstand fra barnet og lite tilrettelagte fysiske lokaler for gjennomføring av samtaler. Det er vanskelig å ha tilstrekkelig tid til å bygge relasjon med barnet, til å forberede barnet og seg selv, og samtidig overholde tidsfrister i saksbehandlingen. Det fortelles om et stort tidsbruk med å tilrettelegge samtaler, logistikk med den enkelte skole, og til å kjøre mellom kontoret og der samtalen gjennomføres. Enkelte etterspør rutiner som omhandler samtaler med barn,

og er tydelige på at ansvaret ligger hos den enkelte saksbehandler. Samtlige informanter ønsker å heve egen kompetanse for samtaler med barn. Mange synes de vanskeligste temaene slik som vold og overgrep er særdeles vanskelig. Det beskrives til å kunne være både bevisste og ubevisste vurderinger som kan føre til færre samtaler, på bakgrunn av egen usikkerhet. De er kjent med den juridiske rettigheten om å kunne kreve samtale med barn, og likevel er det ulike avveielser som fører til at det ikke blir gjennomført samtaler. De mener at noen av vurderingene likevel er for barnets beste.

Foreldresamarbeid kan være utfordrende, og de beskriver å foreta vurderinger i den enkelte sak. Om det vurderes til å være til barnets beste at et godt foreldresamarbeid bevarer, kan de inngå kompromiss om færre samtaler med barnet. Vurderinger om å skåne utrygge barn og lojalitetskonflikt med foreldre, kan føre til færre samtaler.

Informantene med lang erfaring uttrykker at barna er mer delaktige enn for noen år tilbake, og at det har vært en positiv utvikling hvor det er større fokus på samtaler med barn enn tidligere.

Utfordringene beskrives av informantene til å ha betydning for i hvilket omfang det blir gjennomført samtaler med barn i barnevernet. Utfordringene kan ha direkte og indirekte betydning til hvor mange samtaler det er mellom saksbehandler og barn. Om det fører til at det blir færre eller ingen samtaler med barnet, er det derav også mindre synliggjøring av samtaler. Ulike utfordringer fører til vurderinger i den enkelte sak som avgjør hvordan samtalen skal registreres, hvordan det synliggjøres, og om det synliggjøres.

7.0 Drøfting

Oppgaven skal søke å finne svar på hvordan saksbehandlernes rammer og opplevde utfordringer i saksbehandlingen har betydning for deres synliggjøring av samtaler med barn i barneverntjenesten. For å søke å finne svar på problemstillingen, vil jeg foreta en analytisk drøfting med bakgrunn i de empiriske funnene fra intervjuene som er presentert i kapittel seks. Empirien vil drøftes med de rammer som er presentert i kapittel tre og teori som er presentert i kapittel fire. Elementer fra bakgrunnsinformasjon i kapittel to vil også være del i drøftingen. Jeg har valgt å belyse det med to drøftingsspørsmål, ett som omhandler livsverden og ett som omhandler rammer:

- Hvilken betydning har saksbehandlernes livsverdensperspektiv for synliggjøring av samtaler med barn?
- Hvilken betydning har rammene for synliggjøring av samtaler med barn?

Livsverdensperspektiver omhandler informantenes subjektivitet sett i forhold til oppgavens problemstilling. I første del av kapitlet drøftes betydningen av saksbehandlers livsverden og individuelle opplevelser av utfordringer sett i forhold til betydningen for synliggjøring av samtaler med barn i barneverntjenesten. Jeg vil forklare dette ut i fra teoretiske perspektiver på interpersonlige forhold og etiske vurderinger. Det er tidligere foretatt flere studier omkring utfordringer i forhold til samtaler med barn i barneverntjenesten. Hva gjelder utfordringenes betydning i denne oppgavens drøfting, er fokuset på de forhold som har relevans for synliggjøring. Jeg vil foreta analytisk drøfting hvor det ses på betydningen av livsverdenen og relevansen hva gjelder synliggjøring av samtaler med barn.

I andre del av kapitlet foretas analytisk drøfting hvor det ses på utfordringene sett i forhold til de rammene informantene må forholde seg til. Herunder det mest sentrale lovverket, fysisk tilrettelegging, rapporteringer og statistikk til Fylkesmann og SSB, og dataprogram informantene benytter. Jeg vil videre se på hvilken betydning disse rammene kan ha for synliggjøring av samtaler med barn i barneverntjenesten. Til slutt i kapitlet presenteres oppgavens hovedfunn.

De rammer og utfordringer informantene har opplevd, kan omhandle flere teoretiske forståelser. Det er derfor vanskelig å drøfte en teoretisk forståelse om gangen, og teori og tema vil enkelte ganger være omtalt flere steder.

7.1 Hvilken betydning har saksbehandlers livsverdensperspektiv for synliggjøring av samtaler med barn?

Hva opplever vi, og hvorfor opplever vi det akkurat slik vi gjør? Hva er det som gjør at informantene opplever situasjoner som utfordrende? Slik som beskrevet i teoridelen, har *opplevelser i opplevelsesstrømmen*, betydning for etiske vurderinger og har videre betydning for hvordan saksbehandler møter andre mennesker, og læring av egne erfaringer. Det er dette som utgjør vår livsverden. Saksbehandleres livsverden er av betydning når det foretas avgjørelser i ulike deler av saksbehandlingen, slik som barnets medvirkning, omfang av samtaler, og om saksbehandler prioriterer samtaler med barn foran andre deler av saksbehandlingen. I det følgende vil jeg drøfte utfordringene med perspektiv på livsverdenens betydning for synliggjøring.

7.1.1 Til barnets beste

Flere av informantene beskrev ulike vurderinger som alle skal ivareta barnets beste. Informantene har erfaringer som tilsier at de kan sette barnet i en vanskelig posisjon, dersom barnet ikke har fått tillatelse fra foreldre til å snakke med barneverntjenesten. Det viser at de ønsker å sette seg inn i situasjonen fra barnets ståsted, og forsøker å ta del i barnets perspektiv og livsverden. Som vi har sett fra teori om intersubjektivitet, ser vi at dette defineres som intersubjektiv deling. Ved å ta utgangspunkt i egne indre opplevelser, forsøker de å forholde seg til hvordan den andre ser på situasjonen. De anser at barnet har egne tanker, følelser og fortolkninger, og at barnet har en egen indre opplevelsesverden. Med bakgrunn i egne livsverdener, har informantene erfaringer med at slike situasjoner oppleves vanskelig for barnet. På bakgrunn av deres tidligere opplevelser og erfaringer fra disse, foretar de intersubjektive vurderinger som fører til

færre samtaler. Slike konsekvensetiske vurderinger fører til at det ikke gjennomføres samtaler med barnet og er en direkte årsak til liten grad av synliggjøring.

Informantene fortalte at det noen ganger er andre enn saksbehandlere som har samtaler med barnet på vegne av barneverntjenesten. Det kan være lærer eller andre som kjenner barnet godt. På bakgrunn av vurderinger i den enkelte sak om at barnet er utrygt, ønsker de ikke utsette barnet for påkjenning om å snakke med en fremmed fra barneverntjenesten. De tar hensyn til forutsetninger de skaper for barnets opplevelse og handlinger i samtaler, slik som beskrevet i teorikapitlet. Med bakgrunn i informantenes erfaringer tilsier deres livsverden at det kan være vanskelig for barnet å snakke med saksbehandler. Beslutningen om at andre har samtale, uttales til å være av hensyn til barnet. En annen forståelse er at vurderingen tas på bakgrunn av at det kan oppleves vanskelig for informantene. En informant fortalte at det er dobbeltsidig, fordi barnevernet er pålagt å snakke med barn, men at det noen ganger ikke er barnevernet som bør snakke med barna fordi det er utrygge barn. Dette kan også forstås ut fra teori om intersubjektivitet. Det viser at informantene tar hensyn til barnets indre følelsesliv, og vil unngå å utsette barnet for unødige påkjenninger. De tar hensyn til barnets egne tanker, følelser og fortolkninger, og samtalen skjer på barnets premisser. Også her kan det sies at de på bakgrunn av egen livsverden, vurderer at det kan være en vanskelig situasjon for barnet. At barnet har samtale med en annen voksen det har tillit til, gir bedre forutsetninger for psykologisk tilstedeværelse. Det gir gode muligheter for åpen dialog og anerkjennelse av barnets livsverden. Med bakgrunn i egen livsverden vurderer informantene barnas livsverden, som i slike tilfeller tilsier at barnet skal skånes fra å snakke med saksbehandleren. Som vi så fra Strandbu's forskning om barns deltakelse, fant også hun at saksbehandlers frykt for å påføre barnet påkjenninger, er en av barrierene for barns deltakelse i barnevernssaker. Saksbehandleres ønske om å skåne barnet, vil føre til færre samtaler. Slik vurdering foretas av informantene med begrunnelse i at det er til barnets beste. Det er en "barnets beste" vurdering som fører til at barnet er mindre delaktig og barnets stemme er mindre synliggjort i dokumenter og datasystemer.

At det er andre enn saksbehandleren som har samtale med barnet, betyr at saksbehandleren kan gå glipp av viktig informasjon som man vanskelig kan kjenne til om

man ikke selv har vært tilstede. Reader og Duncan beskriver fra sin forskning at det som formidles i en samtale influeres av flere elementer av nonverbal kommunikasjon, og gir flere detaljer om følelser som kan ligge bak det som blir fortalt. Når saksbehandleren ikke er tilstede, kan man derfor miste informasjon som er viktig for etablering av relasjonen med barnet, for sakens utfall og for valg av riktig tiltak. Det vil være vanskelig for saksbehandleren å kunne forsikre seg at barnet blir møtt med anerkjennelse og empati og at barnet får dele affekter og opplevelser som kan fremme dets selvutvikling.

Som vi har sett fra teori om nærhetsetikk, er det i møter med andre at saksbehandleren kan få bekreftet barnets potensial og utviklingsmuligheter. Det er ikke tilstrekkelig å være tilskuer, men nødvendig å være aktiv deltager, slik at man kan forstå hva som er viktig fra barnets perspektiv. Også Skjervheim beskriver at tilstedeværelse er viktig for å være oppmerksom på det nonverbale og være var for de små tegnene som en kilde til kunnskap om barnet. Saksbehandlerens tilstedeværelse og direkte kontakt med barnet, vil derfor være å foretrekke. Fysisk tilstedeværelse legger forhold til rette for psykologisk tilstedeværelse, barnets gode utviklingsmuligheter og etablering av god relasjon. Å synliggjøre samtaler med barn hvor saksbehandler selv ikke er tilstede, er nærliggende å tenke vil være vanskeligere enn hvor de selv har vært tilstede. Ikke bare mister saksbehandler mye viktig informasjon, men barnet stemme vil også bli mindre synlig i dataprogram og saksmappe.

Noen av informantene fortalte om erfaringer med at barnet har med seg støtteperson i samtalen. Dette betyr at det er saksbehandleren som snakker med barnet, men at en annen voksen som kjenner barnet, er tilstede i rommet hvor samtalen finner sted. Det beskrives både positive og negative opplevelser fra dette. Selv om noen har negative erfaringer med dette, sikrer det likevel en fysisk tilstedeværelse for å legge til rette forhold for en rekke viktige elementer når det gjelder samtaler med barn.

Saksbehandleren kan forsikre seg om at barnet får nødvendig og tilstrekkelig informasjon, at barnet får et ansikt å knytte barneverntjenesten til, og barnet får anledning til reell medvirkning. Å møtes ansikt til ansikt, fører også til en gryende relasjon. Fysisk tilstedeværelse i seg selv, sikrer ikke etablering en *god* relasjon da dette fordrer en rekke andre forhold. Likevel er fysisk tilstedeværelse en forutsetning for i det hele tatt å kunne bygge en relasjon. Når en samtale er gjennomført, kan det gi en betryggelse for barnet

som har dannet seg inntrykk av flere forhold, slik som rommet og saksbehandleren. Det gir større forutsigbarhet for barnet, som fører til at neste samtale åpner for bedre muligheter for intersubjektiv deling og psykologisk tilstedeværelse, som er gode aspekter for etablering av en god relasjon med barnet. Som vi så fra forskningen til Reader og Duncan, kan saksbehandlers tilstedeværelse gi viktig informasjon hva gjelder det som blir formidlet nonverbalt i samtalen. Ut i fra dette vil det derfor være tilrådelig at barnet har med støtteperson fremfor at andre snakker med barnet uten barneverntjenestens tilstedeværelse. Ved bruk av støtteperson kan det legges til rette gode forhold for relasjonen. Det er naturlig å tenke at saksbehandleren føler større ansvar for samtalen ved egen deltakelse, som kan sikre større grad av synliggjøring av samtalen.

7.1.2 Planlegging

Informantene var tydelige på at de mener det er viktig å snakke med barna. De beskrev ulike måter de tilrettelegger og planlegger for å gjennomføre samtaler. De kjører til skoler og hjem, og planlegger flere samtaler fordi *....det er bedre å si at det blir fire, og så blir det kanskje bare én eller to*. Det kan se ut til at planlegging fører til at det blir flere samtaler med barnet. Flere samtaler med barn, tilsier at flere samtaler blir registrerte i saksmappe og datasystem. Det kan derfor sies at det er muligheter for større grad av synliggjøring ved god planlegging på denne måten.

En av informantene hadde tanker om at enkelte saksbehandlere velger bort samtaler med barn fordi samtalen oppleves ubehagelig. Hennes etiske refleksjoner tilsier at det ikke bør være opp til den enkelte saksbehandler hvorvidt det skal være samtaler med barn, og mener det vil være viktig med rutiner. Hennes ideologiske handlingsberedskap ønsker å handle etter bestemt verdi og ideologi om at samtaler med barn er viktig. Det handler om saksbehandlerens individuelle forutsetninger for å møte vanskelige situasjoner og handle ut fra velbegrunnede verdivalg og etiske overveielser. Det er naturlig å tenke seg at noen saksbehandlere opplever samtaler med barn i barneverntjenesten som ubehagelig, og at det foretas ubevisste og bevisste valg som nedprioriterer samtaler. En annen informant fortalte at samtaler med barn som del av arbeidet kan forsvinne i alt det andre, og sier det er viktig med en ildsjel som «pusher» de andre til å gjennomføre jevnlig samtaler. Felles rutiner for saksbehandlere vil sette fokus og prioritering på barnas rettigheter.

Rutinene kan inneholde ønsket omfang av samtaler i undersøkelsen, ved igangsetting og evaluering av tiltak, og ved avslutning av barnevernssaken. Ildsjeler kan være bra å ha på ethvert kontor, likevel er det viktig at ledelsen tar del i utarbeiding av rutiner. Det er liten tvil om at rutiner for samtaler med barn vil øke fokus på samtaler med barn, og fører til større synliggjøring.

7.1.3 Relasjoner

Informantene mente at det er vanskelig å oppnå god relasjon med kun en samtale, og at det derav er viktig å ha flere samtaler med barnet. De er opptatte av å skape god relasjon, og beskriver relasjonen som en forutsetning for at samtalen skal være god. Hvordan en samtale vurderes til å være *god*, har ulike sider. Om det er opplevelsen for barnet det menes, så er det vanskelig å vurdere dette uten å ha spurt barnet direkte. I denne sammenhengen vil det tolkes dit hen at det er saksbehandlerens opplevelse av en god samtale.

Mange fortalte å være opptatte av å stille de riktige spørsmålene og åpne for barnets frie fortelling. De ønsker å få frem barnets perspektiv, og anser at barnet har egne tanker, følelser og fortolkninger, som er viktig å få frem i barnets sak hos barneverntjenesten. Det kan sies at de har et intersubjektivt syn, som beskrevet i teoridelen. Forholdene forteller oss likevel ikke om barnet blir møtt på en ivaretagende, empatisk og anerkjennende måte av saksbehandleren. Med saksbehandlerens intersubjektive syn, er det nærliggende å vurdere at de ønsker å anse barnet som et selvstendig individ og subjekt, og forsøker å vise og gi uttrykk for dette ovenfor barnet. Dette vil tilsi at barnet blir møtt med en holdning om at barnet er viktig og blir anerkjent for den barnet er, og saksbehandlerens ervervede livsverden tilsier at barnet bør bli møtt på en slik måte. Som teorien viser, er dette forhold som er viktig for å kunne etablere en god samtale og en god relasjon. Christiansen fant i sin forskning at saksbehandlere unnlater å involvere barnet fordi de mener at barnas involvering kan virke forkludrende, forsinkende og at barnets mening ikke vil ha betydning for sakens utfall. Min forskning støtter ikke Christiansens funn på dette. Det kan se ut til at informantene jeg har intervjuet har en integrert forståelse av at barnet har et eget indre følelsesliv, og at det er betydningsfullt at barnet får informasjon og anledning til å uttale seg i egen sak. Likevel kan jeg ikke være sikker på at mine

informanter unnlater å involvere barnet av ulike årsaker. Ulike beskrivelser som fører til at det ikke er samtaler med barnet, kan være ubevisste vurderinger for informantens egen beskyttelse eller ubevisste mangler i moral, etiske vurderinger og syn på barnet.

Noen av informantene fortalte om mangler på tid til å bygge en god relasjon med barnet. De opplever hektiske arbeidsdager, og det er utfordrende å få det til slik de ønsker. De problematiserer vansker med å skape relasjon med kun én samtale og mener at kvaliteten på samtalen derav blir for dårlig. De har etiske moraler fra egen livsverden som tilsier at de ønsker å gjøre det annerledes. Det er vanskelig å vurdere om det baseres på egne pliktetiske moraler, eller om ønske om å bygge god relasjon med barnet er på bakgrunn av normative forventinger, og innfrielse av andres forventinger.

Det er viktig å etterstrebe anledning til å ha mer enn én samtale med et barn. Likevel handler det ikke bare om *antall* samtaler, men vel så mye om hvordan barnet blir møtt av den voksne for å etablere en god relasjon. Hvordan saksbehandleren kommuniserer, kan ha mer å si for innholdet, enn egenskaper hos barnet til å formidle seg. Saksbehandlerens oppfattelse av barn og syn på barn, er vesentlig for en god samtale. Det er essensielt at saksbehandleren genuint ønsker å høre hva barnet vil fortelle, og at barnets fortelling møtes med anerkjennelse og empati. Det er viktig at saksbehandleren kan ta del i barnets fortelling ved å ta barnets perspektiv og kunne forholde seg til barnets livsverden. Slik intersubjektiv deling handler om å gi rom for å dele følelser og oppmerksomhet, og innbyr barnet til åpen dialog som gir gode muligheter for å skape en god relasjon. Barnet må få en opplevelse av å være viktig, og at det barnet forteller skaper mening og er viktig. Slik fremmes også barnets selvutvikling.

Det tar tid å bygge en trygg relasjon for barnet, og det er flere grunner til at det er viktig å ha mer enn én samtale med barnet. Mange barn vil bruke første samtale til å orientere seg om rommet, få et inntrykk av saksbehandleren, og til å bearbeide den informasjonen som blir gitt om barneverntjenesten og om barnevernsaken. Barnet vil trenge tid på å reflektere rundt forholdene og samtalen, og det er derfor sjelden at barnet i tilstrekkelig grad er klar for å snakke om sakens kjerne i første samtale. Det er derfor viktig at saksbehandleren avklarer tidspunkt for neste samtale, slik at barnet er kjent med at det er ønskelig med flere samtaler. Første samtale kan gi barnet anledning til å reflektere

omkring samtalen, og kan slik være mer psykologisk tilstede og klar for å snakke i neste samtale. Planlegging av flere samtaler gjør det mer forutsigbart for barnet, åpner opp for en bedre relasjon til saksbehandleren og øker synliggjøringen. Saksbehandleren kan konsentrere seg om å gi informasjon og bli kjent, som fører til mindre stress for både barn og saksbehandler. Mindre stress fører til bedre konsentrasjon og gir større forutsetninger for færre ledende spørsmål, som igjen fører til mer treffsikker saksbehandling. En saksbehandler som har god moral og gode etiske holdninger, har større sannsynlighet for å involvere barnet og ønske å få frem barnets livsverden. Disse saksbehandlerne vil prioritere samtaler med barn og etterstreber å gjennomføre jevnlige samtaler. Jevnlige samtaler har større sannsynlighet for god relasjon med barnet, som igjen fører til at barnet deler mer av sin livsverden med saksbehandleren. Forståelsen er en hermeneutisk spiral hvor barnet stadig deler mer av sin livsverden, som har betydning for saksbehandlerens forståelse, opparbeider et enda sterkere syn på barnet som aktør, som fører til en bedre relasjon mellom de to. Det er liten tvil om at flere samtaler legger forhold til rette for god relasjon mellom barn og saksbehandler, som igjen fører til større synliggjøring av samtaler.

7.1.4 Etiske overveielser

Situasjoner hvor barnet motsetter seg samtaler med barneverntjenesten er utfordrende. Det er usikkerhet knyttet til bakgrunnen for motstanden, og de er usikre på om motstanden er fra barnet eller foreldre. Noen beskrev likevel å få gjennomført samtaler ved å bearbeide foreldre eller ved at andre gjennomfører samtaler på vegne av barneverntjenesten. Pliktetiske handlinger fordrer å vise respekt for andre mennesker ønsker og oppfatninger, og informantene beskriver å ta hensyn dit hen at samtalen med barnet baseres på rasjonell overveielse ved å bruke tid på bearbeiding, fremfor å benytte seg av rettigheter de har gjennom lovverk.

Deres etiske prinsipper tilsier at det er viktig å involvere barnet og at barnet skal ha mulighet til å uttale seg. På bakgrunn av egen livsverden og etiske vurderinger, tar de avgjørelser basert på prinsippet om barnets beste. En teoretisk forståelse tilsier at de ønsker å oppnå en nærhetsetisk relasjon. Informantene ønsker å kunne være psykologisk tilstede, snakke med barnet og for å kunne være oppmerksom på det nonverbale språket

for å skape en bedre relasjon. Forstått gjennom Martin Bubers teori, kan man si at det er en jeg-du relasjon informantene ønsker. En jeg-du relasjon gir muligheter for likeverdighet og jevn maktfordeling. Ved å oppnå likeverdighet, gir det gode muligheter for barnets frie fortelling. God kommunikasjon og å bruke tid til å bearbeide og informere foreldre, ser ut til å være en faktor som øker synliggjøring av samtaler.

I samtale med barnet er informantene opptatte av at barnet ikke skal føle press. De er opptatte av at barnet skal bli møtt med anerkjennelse og empati, og ønsker å stille de riktige spørsmålene som ikke skal være ledende. Også her kan vi ut fra Bubers teori, si at de ønsker å oppnå en jeg-du relasjon. De er opptatte av barnets ivaretagelse i samtalen. Informantene har egne erfaringer som forteller dem hvordan de optimalt sett ønsker at barnet skal bli møtt i samtalen. Deres livsverden tilsier at anerkjennelse og empati er etisk riktig i møte med barn. De har moralske intuisjoner som er uløselig knyttet til erfaringer med det å være menneske blant mennesker, slik nærhetsetikken beskriver. Ved hjelp av egne erfaringer forsøker de å sette seg inn i barnets livsverden og hvordan barnet ønsker å bli møtt. Det er to livsverdener som møtes, og ut fra egen livsverden forsøker de å se barnets livsverden.

Informantene opplevde utfordringer knyttet til å gi foreldre informasjon fra samtalen med barnet. De er kjent med forvaltningslovens muligheter for å holde tilbake opplysninger, men fortalte at det likevel kan være vanskelig å vurdere hva foreldre skal vite, og hva de ikke skal vite. Noen fortalte å være opptatte av å avklare med barnet hva som skal bringes videre til foreldre. De ønsker å oppnå og ivareta en nærhetsetisk relasjon med barnet. Som saksbehandlere må de tre ut fra jeg-du relasjonen, og må vurdere ut i fra en jeg-det relasjon. Ut fra legalitetsprinsippet, konsekvensetikken og pliktetikken, må de foreta en helhetlig vurdering. De må foreta vurderinger omkring hva foreldre skal få av informasjon og hva de ikke skal kjenne til. Videre må de også vurdere hvilke konsekvenser dette kan gi for barnet og med relasjonen mellom barn og saksbehandler. De må foreta konsekvensetiske vurderinger på hva de skal fortelle til foreldre og ikke, og veie fordeler og ulemper sett i forhold til sakens innhold. En av informantene fortalte om vanskelige vurderinger når hun i de mest alvorlige sakene er nødt til å fortelle videre, og at de må ha *tunga rett i munnen* på hva de forteller og ikke. Hun kan risikere å miste en god relasjon med barnet men er likevel forpliktet til å gi informasjon til foreldre, dersom saken med

dets innhold tilsier det. Pliktetiske vurderinger som er til barnets beste anses som god, og handlinger etter barnas beste anses som generell samfunnsnorm. Handlingen anses derfor som god i følge Kant's kategoriske imperativ.

For informantenes vurderinger omkring informering til foreldre, kan det med ordene til Buber, sies at informantene må kunne etablere en jeg-det relasjon til barnet hvor det er nødvendig med profesjonell distanse. De må foreta de avgjørelser som de er pålagt, hva gjelder det juridiske og etiske. Informantene må tre ut av den nærhetsetiske relasjonen, for å få et mer reelt helhetsbilde av situasjonen. Informantenes helhetsbilde av barnets sak, er av betydning for hvordan samtalen med barnet registreres. Informantens vurdering av situasjonen er på bakgrunn av egen livsverden, moral og etiske vurderinger. Anser informanten at informasjon skal tilbakeholdes fra foreldre, er det mer sannsynlig at samtalen blir registrert på en slik måte at det ikke synliggjøres. Det kan derfor sies at saksbehandleres egen livsverden har en direkte betydning til i hvilken grad samtaler med barn blir synliggjort.

7.1.5 Mangler i rutiner og ønske om kompetanseheving

Informantene fortalte at de opplever mangler i systematikk i forhold til samtaler med barn i barneverntjenesten. Det er mangler i rutiner som omhandler antall, tilrettelegging og innhold i samtaler. Dette indikerer at temaet *samtaler med barn* ikke er satt på dagsorden i tilstrekkelig grad. Det er lite faglig bevissthet om dette, slik en av informantene beskriver.

Informantene er i ulike alder og kjønn, og har ulike erfaringer og kompetanse omkring samtaler med barn i barneverntjenesten. De har likevel alle et ønske om å heve sin kompetanse i forhold til samtaler med barn, som indikerer at de ønsker mer fokus på samtaler med barn i sitt arbeid. De ga beskrivelser av å føle seg klønete i samtaler som omhandlet vold og overgrep, og om opplevelse av motvilje fra barnet som ble følt som ubehagelig, vanskelig og trått. Slik som beskrevet over, har også disse informantene tidligere erfaringer de relaterer egen situasjon med. På bakgrunn av tidligere erfaringer har de ervervet en livsverden som tilsier at de burde håndtert samtaler på en bedre måte. I vanskelige samtaler gjøres bevisste eller ubevisste vurderinger om at det ikke er nødvendig å ha flere samtaler med barnet. Vurderingene kan være begrunnet med blant

annet at det ikke mottas informasjon fra barnet, at det føles ubehagelig, eller at barnet skal skånes for flere samtaler. Dette er situasjoner som fører til at det blir færre samtaler med barn og derav færre samtaler å synliggjøre. Det kan sies at informantene har færre samtaler med barna på bakgrunn av å føle at de ikke mestrer situasjonen. Strandbu fant også dette i sin forskning, hvor hun beskriver at saksbehandlerne unnlot å invitere barna fordi de er usikre på hvordan samtaler om vanskelige spørsmål skal gjennomføres. Det kan sies at saksbehandlere som ikke opplever å mestre samtaler med barn, vil føre til mindre grad av synliggjøring. Motsatt betyr det at opplevelse av å mestre samtaler med barn, fører til større grad av synliggjøring. Ved flere samtaler blir det også større treffsikkerhet og adekvat hjelp, slik som Juul indirekte beskriver.

Noen av informantene mente at det ikke bør være opp til den enkelte saksbehandler å vurdere om det skal være samtale med barn eller ei. Dersom noen opplever det så utfordrende at det ikke gjennomføres samtaler, mente enkelte av informantene at saksbehandleren må be om hjelp. Dette forteller oss at disse informantene har erfaringer som tilsier at noen saksbehandlere har færre samtaler enn andre saksbehandlere, og at årsaken befinner seg i saksbehandleres egen usikkerhet og liten tro på egen mestringsevne. Det viser at det ofte er individuelle avgjørelser som tas av den enkelte saksbehandler på omfanget av samtaler. Det er åpenbare indikasjoner på at høyere faglig kompetanse vil føre til flere samtaler og øke muligheten for større synliggjøring av samtaler med barn.

To av informantene har deltatt i opplæring av Barnesamtalen DCM som tidligere er beskrevet. De to informantene fortalte at de har blitt tryggere i samtaler med barn, og at de snakker med barna oftere enn de gjorde tidligere. De er opptatte av rammer for samtalen, om barnets rettigheter og å legge til rette for barnets frie fortelling. De beskriver viktige elementer og vurderinger når det gjelder samtaler med barn. De bruker lydopptaker i samtalene, som gir dem en kontinuerlig læringskurve. Til tross for god kjennskap til temaet, fortalte de at de ønsker å heve kompetansen for å bli enda tryggere i rollen. Dette gir indikasjoner på at de mener samtaler med barn er viktig, og at det kan oppleves vanskelig selv med god kompetanse.

Som vi så i kapittel seks, fortalte en av informantene at hun i samtaler om de vanskeligste temaene føler seg klønete og ubekvem. Hun sier at *en må bare øve*. Hennes utsagn om å føle seg klønete tilsier at hun har tidligere erfaringer som forbinder egen situasjon med å være klønete. Sagt på en annen måte er det hennes opplevelser i opplevelsesstrømmen som gjør at hun har en kontekst hun kan relatere egen situasjon til. Hun har forventinger til seg selv om at hun skal kunne gjøre det på en bedre måte. Informanten mener at hun må øve på vanskelige samtaler med barn, og at øving vil gjøre henne tryggere i en slik situasjon. Som Husserl ville si det, vil hun skape seg ny horisont ved å øve.

Opplevelsen av å mestre samtaler med barn er individuelt. Det er den enkeltes forventninger til hvordan de selv skal håndtere samtalen, med hvilke spørsmål de skal stille og hvordan de skal spørre. Videre er det også individuelle forventninger omkring hvordan de ønsker at barnet skal oppleve samtalen, til om barnet vil fortelle noe, og forventinger og ønske om å bygge en god relasjon med barnet. Det er saksbehandlerens egne forventinger til seg selv som gir opplevelsen av å mestre eller ikke. Forventingene er på bakgrunn av deres livsverden, med tidligere erfaringer og opplevelser fra barndom, familieliv, og den sosiale verden slik de er født inn i den med kulturelle og historiske prosesser, slik teorien beskriver. Om saksbehandleren stiller høye krav til seg selv, barnet og samtalen, er det større sjanse for opplevelse av å ikke mestre. Stilles det derimot moderate forventinger, er det større mulighet for å oppleve mestring. Med andre ord, er det den enkeltes livsverden som definerer opplevelse av mestring eller ei. Ved å sette samtaler med barn på dagsorden i barneverntjenester, vil saksbehandlere få mer realistiske forventinger til seg selv og samtalen. Om de får kjennskap til at det ikke forventes å oppnå god relasjon med barnet ved første samtale eller at barnet skal fortelle viktige ting ved første samtale, og at de skal bruke tid med barnet for å bli kjent, vil de antakelig ikke stille så høye krav til seg selv. Det kan sies at de, med ny ervervet livsverden med erkjennelse av realistiske krav, oftere vil oppleve følelsen av å mestre samtalen. Å oppleve mestring omkring samtaler med barn, ivaretar barnets rettssikkerhet i større grad og øker synliggjøring av samtaler.

7.1.6 Makt og samtaler med barn

Informantene har juridisk grunnlag for å ha samtale med barnet, hvor formuleringen er at de *kan kreve å få samtale med barnet i enerom*. Å kreve å få samtale, vil oppleves som maktbruk ovenfor partene, og er ikke hyppig brukt av informantene. I formuleringen er også ordet *kan*, som sier at det er en mulighet å kunne kreve samtale, som åpner opp for at det kan tas vurderinger i den enkelte sak. Informantene fortalte om ulike utfordringer som fører til færre samtaler med barn. De tilrettelegger sted og rammer for samtalen, og i forhold til hvem som skal snakke med barnet. Det ser ut til at de unngår maktbruk og ønsker å ivareta samarbeid med foreldre.

Pliktetikken beskriver et grunnprinsipp om å respektere andre menneskers ønsker om hvordan de vil leve livet sitt. Dette bør være en gylden regel i alle møter mellom mennesker. Pliktetiske avgjørelser må være formet på bakgrunn av rasjonelle overveielser og det må innebære enighet om handlingen. Å kunne foreta rasjonelle overveielser innebærer autonomi hvor avgjørelser blir tatt ut i fra å være i emosjonell balanse. Barneverntjenester opplever at dette er en utfordring hvor foreldre kan ta avgjørelser som kan ha negativ effekt på barnet, og hvor levemåte og levesett kan bli skadelig for barnet. Informantene opplevde at de ikke alltid kan utføre handlinger som samsvarer med andres ønsker. Dette vil defineres som maktbruk. I maktsituasjoner fatter barneverntjenesten beslutningen på bakgrunn av vurderinger som er til barnets beste. Intensjonen bak handlingen er å beskytte barnet, og handlingen anses derfor som *god* etter Kants kategoriske imperativ.

7.2 Hvilken betydning har saksbehandlerne rammer for synliggjøring av samtaler med barn?

Rammene som er beskrevet i oppgavens kapittel tre, omhandler lovverk, samtalerom, statistikk og rapporteringer til sentrale hold og dataprogram de benytter. Dette er rammer som man i det daglige kanskje ikke tenker er hindringer eller utfordringer hva gjelder samtaler med barn, men som jeg vil argumentere for er av betydning. Videre i dette delkapitlet ønsker jeg å drøfte hvilken betydning disse rammene har for synliggjøring av samtaler med barn i barneverntjenesten.

7.2.1 Tilrettelegging på barnets bekostning

Barnevernloven forteller oss at *det skal tilrettelegges for samtaler med barnet* og at man *kan kreve å få samtale med barnet i enerom*. Informantene fortalte om kjennskap til det juridiske grunnlaget. Likevel beskrev de situasjoner der det ikke blir samtaler med barna. Det er situasjoner der de ikke vil benytte seg av de lovmessige rettighetene, for å kunne oppnå et godt samarbeid med foreldre. Stang fant lignende i sin forskning hvor manglende samarbeid med foreldre var et direkte hinder for å hjelpe et barn. Informantene begrunner slike saker med at de ikke vil risikere at foreldre ikke vil ta imot frivillige hjelpetiltak. Informantene ordlegger seg med at de inngår *kompromiss*; ingen samtaler med barnet i undersøkelsen, kan resultere i at barnet kan motta hjelpetiltak, og at saksbehandleren kan få anledning til å snakke med barnet ved en senere anledning. Det kan se ut til at det er den enkelte saksbehandler som beslutter å inngå slikt kompromiss, og at beslutningen baseres på individuelt grunnlag på bakgrunn av eget livssyn, holdning og livsverden. Juul fant lignende i sin forskning da hun sier at beslutninger i barneverntjenesten er influert av blant annet saksbehandlers kunnskapsmessige referanserammer og verdisyn. Saksbehandleren foretar en konsekvensetisk vurdering, om at det er bedre å snakke med barnet på et senere tidspunkt, enn at de ikke får anledning til å hjelpe barnet i det hele tatt. Beslutningen er det som gir den mest ønskede konsekvensen. Deres forståelseshorisont tilsier at de kan risikere motvilje fra foreldre, og at foreldre bryter kontakten med barneverntjenesten. Det sier seg selv, at det i slike situasjoner ikke eksisterer samtaler som kan synliggjøres.

Det er økende grad av symmetri i medbestemmelse mellom saksbehandler og klient. Det kan se ut til at informantene har en integrert forståelse av symmetriske verdier og ønsker å bevare foreldres autonomi når de inngår kompromiss for å bevare samarbeidet. Slike vurderinger undergraver barnets uttalerett og medbestemmelsesrett, og det kan være påkrevet i enkelte situasjoner at saksbehandlere må være tydeligere på overholdelse av barnas juridiske rettigheter.

Det kan ikke være avhengig av den enkelte saksbehandlers livsverden, kompetanse og verdier å vurdere hvorvidt barnets lovmessige rettigheter skal overholdes. I teorien har vi lest at vurderinger basert kun på følelser og egen forståelseshorisont kan føre til avgjørelser som bærer galt av sted. Det er nødvendig med normer for begrunnelse og

systematisk arbeid. Det lovformelige er at det rutinesmessig skal være kontakt med barnet. For at barnet skal kunne ha mulighet til å fortelle om det ønsker samtale eller ikke, fordrer det at det er kontakt med barnet. Det kan ikke forventes at barnet selv skal ta initiativ til kontakt med barneverntjenesten i slike situasjoner. Ved innføring av rutine med informasjon til foreldre om at det *skal* være kontakt med barnet, og at barnet *skal* bli gitt anledning til å uttale seg, sikrer det høyere grad av barnets involvering og synliggjøring av barnets stemme. Det kan virke som paternalistiske holdninger med slike rutiner, men kan være påkrevet for å sikre barnas rettigheter og for at deres meninger skal synliggjøres. Formidling til foreldre kan likevel skje på en faglig profesjonell og etisk ivaretagende måte som ivaretar foreldres autonomi og rettssikkerhet.

En av informantene sa at det er kun gjennom samtaler med barnet at barnevernet kan vite hvordan de kan hjelpe barnet best, da det er barnet som best kjenner egen situasjon. Der det ikke er samtaler med barnet, og det iverksettes tiltak, kan det derfor være at barnevernet ikke hjelper barnet slik de ellers kunne gjort. Det knyttes visse risikoer til vurderinger som fører til at det ikke er samtaler med barnet. Vi leste i bakgrunnskapitlet om en rekke faktorer for at samtaler med barn er viktig. Uten kontakt med barnet vil saksbehandleren gå glipp av kjennskap til barnets livsverden, relasjon med barnet, gi barnet utviklingstøtte og anerkjennelse, og det er mindre treffsikkerhet på valg av tiltak. Lovverket er tydelig på at det skal tilrettelegges for samtaler med barn, og en kan spørre seg om saksbehandler bryter lovverket når det ikke er samtaler eller annen kontakt med barnet.

7.2.2 Skjønnsmessige vurderinger av lovverk

Barnevernlovens og barnekonvensjonens føringer om samtaler med barn og deres rettigheter gir rom for en rekke skjønnsmessige vurderinger. Formuleringer som *tilrettelegging, forhold som kan gi grunnlag for tiltak og ikke gjøres mer omfattende enn formålet tilsier*, er alle forhold som kan tolkes og vurderes på ulike måter. Også formuleringen om at *barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet*, gir stort rom for subjektive vurderinger. Skjønnsvurderinger knyttet til disse forholdene gir konsekvenser for i hvilken grad barnet blir involvert. Med bakgrunn i saksbehandlerens livsverden, kan de ha ulike vurderinger om et barns alder og modenhet,

og således tolke ulikt hvorvidt barnets meninger skal tillegges særlig vekt og i hvilken grad det skal synliggjøres.

Barnevernloven og barnekonvensjonen har begge grunnleggende prinsipper om at alle avgjørelser skal tas etter vurderinger til *barnets beste*. Hva som betegnes til å være til det beste for barnet, kan ha store skjønnsmessige ulike vurderinger. Vurderinger innebærer at det er individuelle faktorer som spiller inn, og at saksbehandlers egne erfaringer, livsverden og forståelseshorisont, har en sentral rolle. Eksempelvis vil en saksbehandlers forståelse om at samtale med barnevernet vil være for krevende for barnet, fører til vurdering om at det ikke gjennomføres samtale. Dette fører automatisk til at det ikke finnes samtale å synliggjøre.

Juul mener at loven gir stort rom for saksbehandlers skjønn, og følgelig muligheten for ulik praksis. Hun sier videre at skjønnsvurderinger har betydning for om barnet inkluderes i sak og beslutninger. Det kan sies at min forskning samsvarer med disse forholdene. Som jeg har argumentert for, er den enkelte saksbehandlers livsverden av betydning for en rekke vurderinger i det barnevernfaglige arbeidet. Det handler om ulike livsverdener, ulike erfaringer og kompetanse som har både direkte og indirekte betydning for synliggjøringen.

Lovverket forteller oss at barn ikke kan tvinges til å uttale seg, men skal gis anledning til å uttale seg. Informantenes tilretteleggelse og hensyn til symmetri i medbestemmelse, er etter skjønnsmessige vurderinger fra formuleringer i barnevernloven og barnekonvensjonen, som forteller at det skal gjøres skånsomt og gjøre minst mulig skade mot de som er berørt. Når saksbehandler inngår kompromiss om ikke å ha samtale med barnet for å ivareta samarbeid med foreldre, er dette en skjønnsmessig vurdering av at det «skal gjøres skånsomt og gjøre minst mulig skade». Denne skjønnsmessige og ofte individuelle vurderingen, strider imot andre formuleringer i lovverket som sier at barnet *skal informeres* og at det *skal tilrettelegges for samtale med barnet*. Dette er bare noen av mange skjønnsmessige og individuelle vurderinger som må tas med bakgrunn i lovverket. Juul sier i sin forskning at lovens føringer for praksis gir stort rom for saksbehandlers skjønn, og at det følgelig er mulighet for ulik praksis. Som vi har sett, kan saksbehandlere vurdere ulikt med bakgrunn i egne verdier og egen livsverden som kan føre til liten grad

av dokumentering og synliggjøring av samtaler med barn. Skjønnsmessige vurderinger av lovverket fører ikke nødvendigvis til avgjørelser som *ikke* er til barnets beste, da saksbehandler kan ta avgjørelse som gagnar barnet og saken. Det fører derimot til svært ulik praksis på omfanget av samtaler med barn i barneverntjenesten. Derav fører det også til særdeles ulik praksis på i hvilken grad samtaler med barn synliggjøres.

7.2.3 Ulik forståelse og bruk av dataprogram

Noen informanter fortalte at de konsekvent synliggjør barnets stemme i vedtak. De fleste ser det ann fra sak til sak, eller sa at de ikke har vurdert om barnets mening skal fremkomme i vedtaket. Beslutning om ikke å synliggjøre barnets stemme i vedtak, handler om vurderinger for å beskytte barnet. Det er veloverveide begrunnelser som ligger til grunn når informantene sier at vedtaket bør være fattet på bakgrunn av barnevernfaglig vurdering og ikke på bakgrunn av hva barnet har fortalt. De ønsker å beskytte barnet for å ivareta dets relasjon til foreldre. Skauge fant i sin masteroppgave manglende spor av barnas stemmer i saksmappene, og sier det kan tyde på at barnas meninger tillegges liten betydning. Mine informanters fortellinger om å skåne barna ved å utelate deres meninger i sakspapirene, betyr ikke nødvendigvis at barnas meninger ikke er av betydning, men er nettopp det å ville skjerme barna. Det er likevel liten tvil om at barnas stemmer blir mindre synliggjort ved slike vurderinger.

Felles for alle informantene er at de synliggjør barnets stemme i undersøkelsesrapport. Rapporten omhandler kun undersøkelsen, som ordet i seg selv forteller. Samtaler med barn i barneverntjenesten omhandler langt mer enn bare i undersøkelsen. Også i undersøkelsen er det utfordringer som fører til at det i noen saker er få eller ingen samtaler med barn. Det er ønsker om å skåne barnet, opplevelse av lite tid og overholdelse av frister, prioriterer andre forhold, og inngår kompromiss med foreldre. Det er utfordringer som fører til liten grad av synliggjøring, også i undersøkelsesrapport.

Det er bruk og føringer omkring journalnotater som synes å ha størst ulik forståelse. Journalnotater er ikke interne dokument, og er dokumenter som skal synliggjøres som andre dokumenter. Prinsipielt er det derfor mest riktig at *journalnotat skrives ut, legges i mappa, og krysser av for at det skal ha eget dokumentnummer*, slik to av informantene fortalte. Når kontoret konsekvent har slik rutine, er det viktig at man til enhver tid har

tunga rett i munnen i forhold til å gjengi det barnet har fortalt. Man må være forsiktig slik at man ikke utleverer barnet på en slik måte at skaper vanskeligheter for barnet som ellers kunne vært unngått.

Slik som alle dokumenter hos barneverntjenesten, kan også journalnotater unndras fra innsyn. Et dokument som unntas innsyn etter fvl § 19, skal unntas innsyn for en så kort periode som mulig. Det kan sies at dokumentet blir *midlertidig* internt. Selv midlertidig interne dokumenter er opplysninger som skal gjennomgås med partene på et gitt tidspunkt. Eksempelvis skal mistanke om straffbare handlinger formidles til foreldre etter drøfting og eventuell etterforskning av påtalemyndighet. Ved eventuell etterforskning er det naturlig at partene først får kjennskap til mistanken fra påtalemyndigheten. Likevel bør barneverntjenesten gjennomgå dokumenter med partene når saken er avklart med påtalemyndighet. På samme måte kan saksforberedende dokumenter til fylkesnemnda unntas innsyn etter fvl § 18a. Disse dokumentene gis det også innsynsrett i når saken er behandlet i fylkesnemnda. Det er derfor ingen journalnotater som skal være interne over lengre tid og som partene ikke har innsynsrett i. Når informanter sier at de *ikke oppretter det som dokument, og at det er på en måte bare de som har det og leser det*, eller at *samtaler med barn journalføres alltid som journalnotat, som et internt saksdokument*, medfører dette ikke riktighet. Saksbehandlere med forståelse av at journalnotat er et internt saksdokument, vil ha stor betydning for at samtaler med barn synliggjøres i liten grad. En slik forståelse betyr at ingen samtaler som blir registrerte i journalnotat, vil være synlig for klient, forsker eller andre når det bes om innsyn. En annen informant sier at foreldre har innsyn i journalnotat, men *det er ikke det første de legger fem og at de da har mulighet til å vurdere om det skal unndras innsyn*. Å unndra innsyn fra dokumenter, foretas kun unntaksvis og kun midlertidig. Det er et viktig prinsipp at partene skal ha innsyn, for mulighet til kontradiksjon. Parter i saken har rett på full kjennskap til sakens innhold, og skal bli gitt anledning til å uttale seg om forholdene før det blir fattet beslutning.

Informantene forteller at de vurderer fra sak til sak hva som skal formidles til foreldre, og hva som skal unnlates formidles. Dette er vurderinger de foretar etter hensyn til barnets beste. Når foreldre ber om innsyn i barnets mappe, må det gjøres vurderinger hvorvidt det er noe som skal unndras innsyn. I så fall, må det fattes vedtak etter fvl § 19 med

begrunnelse til hvorfor dokumentet tilbakeholdes. Mistanke om vold og overgrep som foreldre hittil ikke er kjent med, kan da unntas innsyn. Samtaler med barn som registreres i journalnotat, er et dokument på lik linje som andre dokumenter i saken og det er kun etter vurderinger med hjemling i forvaltningsloven, at enkelte dokumenter midlertidig kan unndras innsyn. Felles forståelse og felles bruk av journalnotat, vil sikre at en langt større andel av samtalene blir synliggjort.

Noen har oppfatning av at journalnotater kun er til internt bruk, og andre mener det motsatte når de sier det er dokumenter på lik linje som andre dokumenter i saken. Som tidligere nevnt, fant Skauge at det var manglende spor av barnas stemmer i saksmappene og mener det kan tyde på at de tillegges liten betydning. Det fremgår ikke hvilke dokumenter Skauge gjennomgikk. Stang fant lignende i sin forskning, men ved gjennomgang av underliggende dokumenter kom barnets uttalelser oftere frem. Det fremgår ikke i forskningen til Stang hvilke underliggende dokumenter dette gjelder. Det er stor sannsynlighet for at disse dokumentene er journalnotater, da dokumenter her ofte ikke blir ansett til å være dokumenter som skal i saksmappe eller som er til innsyn. En analytisk forståelse tilsier at informantene er opptatte av å snakke med barn, og de er opptatte av å dokumentere at det har vært samtaler med barna. Det råder stor ulik praksis på *hvordan* de dokumenterer det, og det kan se ut til at det er informantens egne vurderinger som ofte ligger til grunn for dokumenteringer i datasystem. Ved gjennomgang av saksmapper til informantene, er det stor sannsynlighet at det ville vise samme resultat som det Stang fant i sin forskning. Årsaken vil være stor bruk av journalnotat som ikke synliggjøres.

En av informantene fortalte at de har laget eget dokument i systemet som heter *samtaler med barn*, og at samtalene blir registrerte her. Det virker til at de på hennes kontor, er opptatt av å snakke med barna, og er opptatte av å registrere samtalene i systemet. En slik løsning gir mulighet til å søke i dataprogrammet, og få oversikt over antall samtaler i hver sak, for den enkelte saksbehandler, over tidsrom og totalt for alle saksbehandlere. Å registrere samtaler på denne måten, gir oversikt kun internt for den enkelte barneverntjeneste. Det sikrer ikke omfang av samtaler med barn, eller at barnas rettssikkerhet blir ivaretatt. Det fremgår ikke hvorvidt dokumentet synliggjøres i barnets saksmappe.

Det kan være opplysninger barnet har fortalt som ikke har betydning for barnevernsaken. Å ikke meddele slike forhold til foreldre handler ikke om å unndra opplysningene for innsyn etter forvaltningsloven, men rett og slett for ivaretagelse av relasjon mellom saksbehandler og barn. Opplysningene bør likevel dokumenteres, og må synliggjøres for partene dersom det bes om innsyn. Uavhengig av hva slags type dokument som brukes, legger åpenhetsprinsippet gode føringer for god dialog og større treffsikkerhet i arbeidet med barnevernsaken. Saksbehandleren må formidle barneverntjenestens vurderinger med en faglig begrunnelse. Saksbehandleren må, med høy faglig og personlig kompetanse, formidle det på en slik måte at det ivaretar barnets interesser og at partene er godt kjent med barneverntjenestens vurderinger. Partene skal ikke måtte lure på hva saksbehandleren *egentlig* mener.

En ubetinget faktor for at samtaler med barn skal synliggjøres i det barnevernfaglige arbeidet, er at samtalene blir registrerte på en slik måte at det synliggjøres i saksmappe og datasystem. Empirien beskriver at det registreres på svært ulike måter. Generelt synes det å være lite fokus på hvordan det bør dokumenteres, hva som fører til synliggjøring og hvorfor det bør være synlig ved innsyn. Det virker til å være generelt lite fokus på hvordan barnets stemme blir synliggjort.

7.2.4 Mangler på samtalerom

Vi har sett at flere informanter har beskrevet at tilstrekkelig tid er en utfordring. De har ønsket om mer tid til forberedelser og planlegging av samtaler. De fortalte også utfordringer med egnede steder for å gjennomføre samtaler. Samtaler blir ofte gjennomført på skoler, og med relativt lange avstander bruker de mye tid på kjøring. Teorien beskriver at det kan være utfordringer knyttet til samtaler på steder slik som skoler. En av informantene sa at rommet hun låner på skolen har mange leker som fører til at det blir lite fokus om samtalsinnhold. Vi har sett fra teorien beskrivelser at leker og hjelpemidler bør være tilgjengelig, og at det kan være forstyrrende om det blir for mye å velge i. En informant fortalte at rommene hos barneverntjenesten er store og mørke og kan virke skremmende for barnet. Teorien beskriver betydningen av innredning i rommet, og at stolens plassering i forhold til hverandre er viktig. Rom på skolen er lite egnet som

samtalerom og representerer ikke trygghet og god atmosfære. De fysiske rammene på en skole bidrar ikke til etablering av relasjon mellom barnet og saksbehandleren.

Informantene beskriver at de bruker mye tid på å avtale tidspunkt tilpasset skolen, timeplanen og når det er ledig samtalerom. Dette er et paradoks, da tiden som blir brukt til logistikk og kjøring, i prinsippet kan brukes til gode forberedelser, saksbehandling generelt og ikke minst flere samtaler med barn.

Det kan være grunn til å være kritisk i forhold til barneverntjenestens tilstedeværelse på skoler. Videre er det også grunn til å vurdere nytteverdien for barneverntjenesten og barnas opplevelse av å hentes fra skoletime eller friminutt. Barna som er i kontakt med barneverntjenesten, har ofte utfordringer på flere områder. De har ofte et ønske om å være som alle andre, og ikke bli sett på som annerledes av medelever. Å bli hentet fra klasserommet eller friminutt til samtale, er sjelden ønskelig fra barnets side. Selv om forhold kan være godt tilrettelagt med at samtalen er avtalt på forhånd, og barnet blir hentet av andre enn saksbehandleren, er det nærliggende å tenke at dette ikke er ønskelig fra barnets side. Dette er et forhold som fører til ytterligere stigmatisering fra jevnaldrende. Det er også et paradoks at mange av disse barna i tillegg har samtaler med sosiallærer, helsesøster og/eller psykiatrisk sykepleier på skolen, og kan bli hentet fra klasserommet for samtaler i tide og utide.

For mange barn er barneverntjenesten knyttet til noe farlig og skummelt. Mange av barna har en frykt for at de ikke kan bo hos foreldre og at de plutselig skal bli hentet av barneverntjenesten. At saksbehandlere ofte har samtaler med barn på skoler, betyr at saksbehandlere er på skolene med jevnlig mellomrom for samtaler med flere barn. For det enkelte barn, kan det derfor være en påkjenning å gjenkjenne saksbehandlere i barneverntjenesten når de kommer til skolen, selv om saksbehandleren skal ha samtale med et annet barn. En av informantene påpekte selv at hun er bekymret for hva hun representerer for barnet når hun kommer til skolen. Respekt for barnet som selvstendig individ og subjekt er viktig. Skoledagen er deres hverdag, som gir grunnlag for både sosial og faglig utvikling. Skoledagen skal være trygg og forutsigbar, og gi rom for slik læring. Barna bør ha en skoledag uten redsel for hva barneverntjenesten representerer for dem, og bør ha egne arenaer uten barneverntjenestens tilstedeværelse.

Når barna skal ha samtale med barneverntjenesten er det et alvorlighetsmoment som ligger i dette. Det skal snakkes om alvorlige og vanskelige situasjoner i barnets liv. Det er naturlig å tenke at barnet opplever det som vanskelig og at barnet gruer seg til en samtale. Barnets hjem bør ikke være det stedet som barnet knytter til å ha vanskelige samtaler. For mange av barna som er i kontakt med barneverntjenesten, representerer hjemmet utrygghet. For ikke å vanskeliggjøre barnets situasjon, bør barnet skånes fra å ha vanskelige samtaler i hjemmet. Hjemmet er sjelden godt tilrettelagt for gode samtaler, om vi ser på anbefalinger beskrevet i teorien. Slik Ruud beskrev det, vil det være vanskeligere å snakke om vanskelige temaer *midt oppe i kaffekopper, barbiedokker og skolesaker*.

Som tidligere beskrevet mener jeg at barnets skolehverdag bør ha fokus på å være trygg og forutsigbar. Skolen bør ikke være et sted barnet forbinder med å ha vanskelige og vonde samtaler. Samtalene bør være forbeholdt til å avholdes hos barneverntjenesten, slik også teorien beskriver. Et godt egnet samtalerom hos barneverntjenesten kan være det stedet de knytter til å ta opp vanskelige temaer. Dette vil ikke skape vansker for den gode samtalen når det er godt tilrettelagt, kanskje tvert imot. Når barnet kommer til barneverntjenesten, vet barnet at "her kan jeg snakke om det som er vanskelig."

Og selvfølgelig er det ingen regel uten unntak. Unntakene er der hvor det er alvorlige bekymringer for barnets liv og helse, og det gjøres akutte vurderinger. I slike tilfeller kan det være nødvendig å oppsøke barnet på skolen. Det er da viktig at barnet får tilstrekkelig informasjon til å forstå at barnet ellers ikke vil bli oppsøkt på skolen, og at det ellers gjøres på en skånsom måte som ivaretar barnets beste.

Det kan sies å være en selvmotsigelse at det er svært få informanter som forteller om tilpassede samtalerom hos barneverntjenestene. Ved å forsøke å ta barnets perspektiv på hvordan det oppleves for barnet å ha samtaler på skolen, bør etiske prinsipper og intersubjektiv deling, tilsi at barnet bør skånes fra barneverntjenestens tilstedeværelse på skolen. Som vi har sett fra teorien, må den enkelte barneverntjeneste og saksbehandler ta hensyn til de forutsetninger de skaper for barnets opplevelse av samtalen. Dette handler om både de fysiske forholdene, og kvaliteten på relasjonen mellom barnet og saksbehandler. Det kan være vanskelig for saksbehandlere å vurdere hva som er riktig

sted for en god samtale, når det ikke er tilrettelagte samtalerom hos barneverntjenesten og det ikke er utarbeidet felles rutiner på dette området. Flere informanter beskriver at det er vanskelig å vite hvor det er best å ha samtalen, og er opptatte av at det må være et trygt og nøytralt sted. Analytisk drøfting og vurdering tilsier at gode samtalerom hos barneverntjenesten kan legge forholdene til rette for gode samtaler, skape god relasjon mellom barnet og saksbehandleren, og vil være tidsbesparende for saksbehandleren.

Informantene bruker mye ressurser på å tilrettelegge for samtaler. Dette er ressurser som kan brukes til forberedelser og saksbehandling, dersom de fysiske rammene for saksbehandlere var bedre tilrettelagte. Ovenstående drøfting og argumenter taler for at de fysiske rammene med egnede samtalerom i barneverntjenesten, har positive effekter for barnet, for saksbehandleren og for barneverntjenesten. Besparelse av tid, ivaretagelse av barnet, bedre relasjon med barnet og større treffsikkerhet av tiltak er bare noen av stikkordene her. Derav vil egnede samtalerom i barneverntjenestens lokaler også føre til flere samtaler og større grad av synliggjøring.

7.2.5 Rapporteringer og statistikk

Barneverntjenester sender rapportering og statistikk til Fylkesmannen og SSB. Tallene som sendes fra barneverntjenester, videresendes til BLD, slik som beskrevet. Tallene er en indikasjon på de forholdene som er ønskelig fra BLD å få en oversikt på. Det kan med andre ord sies at det rapporteres på de forhold det er ønskelig fra Regjeringens side å vite noe om. Det etterspørres ingen tall hva gjelder samtaler med barn. Ikke om det har vært gjennomført samtaler, hvor mange samtaler, i hvilken fase av barnevernssaken, eller begrunnelse eller årsak til hvorfor det ikke har vært gjennomført samtaler.

Vi har sett at informantene har fortalt om en rekke ulike utfordringer som kan være til hinder for å snakke med barna. En av utfordringene er opplevelsen av å ha lite tid. Det er lett å tenke seg at en saksbehandler under tidspress føler ansvar for å sørge for at rapporteringer og statistikk skal overholdes. I en travel hverdag er det derfor naturlig å tenke seg at det foretas konsekvensetiske vurderinger, hvor de forhold det rapporteres på, vil bli prioritert fremfor samtaler med barn. Antakelig vil saksbehandleren føle seg nødt til å skrive eksempelvis tiltaksplanen eller vedtaket innen fristen, og at samtalen med barnet blir nedprioritert. Det er også nærliggende å tenke at saksbehandlere er

under slikt press fra sine overordnede for å sørge for at tidsfrister og saksbehandling som det rapporteres på blir overholdt. Dersom barneverntjenesten er nødt til å rapportere på forhold som gjelder samtaler med barn, vil det være mer naturlig for saksbehandleren å kunne prioritere samtaler med barn på lik linje med annen saksbehandling. Etterspørsel omkring samtaler med barn fra sentrale hold, ville føre til større grad av synliggjøring.

BLD ønsker å øke fokuset på samtaler med barn i barneverntjenesten. Det er statlige satsninger for å heve kompetanse og for å sikre at barnas rettigheter blir overholdt. Likevel kan det se ut som det ikke er ønskelig for departementet med en oversikt på temaet. Det vil være situasjoner der det er forsøkt tilrettelegge for samtaler, men ulike grunner fører til at samtaler ikke gjennomføres. Også her kan det være fordelaktig med synliggjøring av begrunnelser for at samtaler ikke avholdes. Rapportering på alle forhold som gjelder samtaler med barn, vil gi en indikasjon i hvilken grad barnas rettigheter blir ivaretatt, og videre hva som kan være årsaker til at det ikke er samtaler med barn. Slik rapportering vil sette søkelyset på utfordringene, og gi større anledning til å utbedre forholdene. Det er i dag ingen føringer fra BLD på at barneverntjenester skal dokumentere og synliggjøre samtaler med barn.

SSB og Fylkesmannen etterspør en rekke statistiske tall, og dataprogrammet er utformet for å forenkle rapporteringer. I dataprogrammene er det ingen føringer til hvordan samtaler med barn skal dokumenteres, og saksbehandleres praksis er svært ulik. Siden det ikke etterspørres fra BLD, er det ikke noe som tilsier at dataprogrammene har vært nødt til å utarbeide løsning for å registrere samtaler med barn. Skauge hadde funnet at barnas deltakelse var mindre synlig i barnas saksmapper i 2009 enn det de var i 2000. Saksbehandlerne mente at de hadde snakket mer med barna enn det tallene tilsa. Funnet i Skauges forskning er en indikator på at det er individuelle vurderinger av den enkelte saksbehandler som avgjør synliggjøringen, og at det er lite systematikk og rutiner hva gjelder dokumentering og synliggjøring av samtaler med barn. En antakelse fra Skauges forskning, er at barna faktisk deltok mer i 2009 slik hennes informanter fortalte, men at det på grunn av ulike måter å registrere det på, ikke var synlig i saksmappene. Vi har sett at informantene beskriver stor usikkerhet til hvordan det skal registreres og synliggjøres, og at det er mange individuelle vurderinger som er med på å avgjøre om og hvordan det blir synliggjort. Slik som indikatorene i Skauges forskning tyder på, ser det ut til at det

også i min forskning peker mot at det er saksbehandlers vurderinger og kompetanse som ligger til grunn for eventuell synliggjøring av samtaler med barn i dataprogrammene og saksmapper.

Det er overraskende at sentrale hold ikke etterspør noen forhold som gjelder samtaler med barn, og at det ikke er en plikt for barneverntjenester å registrere samtaler med barn. Konkrete og reelle tall, vil sette søkelys på årsaker og bakgrunn for ulike utfordringer som gjelder denne delen av barneverntjenestens virksomhet. Ved kjennskap til hvordan dette faktisk fungerer i praksis, ville det gi bedre forutsetninger for å legge til rette slik at praksis er i overensstemmelse med lovverk og statlige føringer. Den eneste måten samtaler med barn kan synliggjøres slik systemet er i dag, er etter vurderinger hos den enkelte barneverntjeneste og den enkelte saksbehandler. Vurderinger hvorvidt det gjennomføres samtaler, hvordan det registreres og hva som synliggjøres, virker til å være basert på individuelle faktorer.

7.3 Oppgavens konklusjoner

I denne delen beskrives oppgavens hovedkonklusjoner. For å vise oppgavens kontinuitet og røde tråd, gis først en kort beskrivelse av oppgavens tema, fremgangsmåte og teori. Deretter beskrives hovedkonklusjoner. Sist i denne delen, beskrives betraktninger og praktiske forslag til forbedringer som kan gi bedre ivaretagelse av barnas rettssikkerhet og synliggjøring av samtaler med barn.

Som tidligere nevnt, er det foretatt relativt mye forskning omkring *utfordringer* i barneverntjenesten, hvor det er sett på utfordringenes relevans for barnet som aktør i egen sak. Utfordringer som fører til få samtaler og som er barrierer for barns deltakelse, samsvarer i stor grad med tidligere forskning. Denne oppgaven har sett på saksbehandleres individuelle opplevde utfordringer, og utfordringenes betydning for *synliggjøring*. Jeg gir en oppsummering av funn relatert til utfordringer, og særlig det som skiller seg ut i denne forskningen omkring synliggjøring av samtaler med barn. Det er derimot lite eller ingen forskning som ser på rammenes betydning for synliggjøring av samtaler. Jeg har derfor valgt å gi sistnevnte størst oppmerksomhet i oppgavens hovedkonklusjoner.

7.3.1 Oppgavens fokus

Denne masteroppgaven har problemstilling som skal søke å finne svar på hvordan saksbehandlerne rammer og opplevde utfordringer i saksbehandlingen, har betydning for deres synliggjøring av samtaler med barn i barneverntjenesten. Begrepet synliggjøring er sentralt, og jeg repeterer det med å fortelle at *synliggjøring* er registrering og dokumentasjon som fører til at samtaler med barn blir gjort synlig i datasystem og saksmappe når klient, forsker eller andre får innsyn i et barns sakspapirer i barneverntjenesten. Med empiri fra intervju med åtte informanter er det foretatt en analytisk drøfting hvor det er sett på livsverdensperspektivers betydning og relevans for synliggjøring av samtaler med barn. Det er sett på interpersonlige forhold, slik som intersubjektivitet, relasjonens betydning og etiske aspekter. Videre er funnene analytisk drøftet i lys av rammer saksbehandlere forholder seg til. Forhold omkring lovverk, BLD, fysisk tilrettelegging og dataprogram er analytisk drøftet hvor det er sett på betydningen for synliggjøring.

Informantene i denne oppgaven, mener at det har vært en positiv endring med at det gjennomføres flere samtaler med barn enn tidligere. Likevel fortalte flere av informantene at de ikke har så mange samtaler som de ønsker, og at de i noen saker nesten ikke snakker med barna. Barnevernloven er tydelig på at det *skal* tilrettelegges for samtaler med barn, og Barne- og likestillingsdepartementet satser på forbedringer og kompetanseheving på samtaler med barn. Vi har sett at forskning, masteroppgaver og Regjeringens egne uttalelser, mener at kravene om barns rett til deltakelse og medvirkning, ikke alltid overholdes. Kan forhold omkring opplevde utfordringer og rammer ha betydning for utsagn om at krav ikke overholdes? Kan denne oppgaven gi en nyansert forståelse til kritikk og bakenforliggende faktorer?

7.3.2 Hovedkonklusjoner

Oppgaven viser at saksbehandlerne opplevde utfordringer har betydning for synliggjøring av samtaler med barn. Det er stor grad av skjønnsutøvelse i vurderinger og beslutninger omkring de opplevde utfordringene. Saksbehandleres livsverden med dets moral, etiske holdninger, faglige kompetanse og personlige prioriteringer, påvirker relasjon de har med barnet og har direkte betydning for samtaler med barn. Ut fra den

enkeltes livsverden tas det beslutninger på hvordan samtalen skal dokumenteres og i hvilken grad det skal synliggjøres. Saksbehandlere som opplever å ha lite kompetanse og som opplever lite mestring i samtaler med barn, tar avgjørelser som fører til få samtaler med barn på grunnlag av egen usikkerhet. De forringer barnas stemme, rettsikkerhet og synliggjøring.

Oppgaven viser at saksbehandlere anser barnet som viktig aktør. De tilrettlegger og strekker seg langt for å gjennomføre samtaler, og mener det er viktig at barnet får informasjon og blir gitt anledning til å uttale seg. Likevel foretas det mange beslutninger som fører til at samtaler ikke gjennomføres. Det kan virke til at det er mangler i langsiktig planlegging, og at opplevelse av tidspress, krav og forventninger fører til en *her og nå* tekning når beslutninger tas, hvorvidt samtaler blir gjennomført eller ikke. Det fører til at barnet i mindre grad blir gitt anledning til å uttale seg eller få informasjon om egen sak. Paradoksalt nok, er mange av beslutningene som fører til mindre synliggjøring, uttalt å være til *barnets beste*.

Oppgaven viser også at saksbehandlernes rammer er av vesentlig betydning for synliggjøring av samtaler med barn. Lovverket gir rom for store skjønnsmessige vurderinger som bidrar til ulik praksis, hvor den enkeltes livsverden er av betydning når avgjørelser besluttes. Det er utarbeidet lite rutiner som omhandler samtaler med barn, som fører til stor grad av skjønnsmessige og individuelle vurderinger. Mangler i samtalerom hos barneverntjenesten fører til stor ressursbruk hva gjelder kjøring, logistikk og forberedelser. Dårlig tilrettelagte rammer reduserer fokus og omfang av samtaler med barn, og minsker synliggjøringen.

Et hovedfunn i oppgaven, er at det er svært ulik forståelse og praksis med journalføring og synliggjøring av samtaler med barn i dataprogram og saksmappe. Hvorvidt barnets stemme er synlig i de enkelte dokumenter, er personavhengig og vurderinger baseres ofte på den enkelte saksbehandlers livsverden. Journalnotat brukes hyppig. Enkelte synliggjør journalnotater konsekvent, mens andre har oppfattelse av at journalnotat bare er barneverntjenestens egne notater. Det er lite rutiner hva gjelder dokumentering av samtaler med barn, og synliggjøringen er sporadisk og tilfeldig.

Barne- og likestillingsdepartementet etterspør ikke noe som omhandler samtaler med barn i barneverntjenesten. Dette virker motstridende i forhold til statlig satsning, og forringer synliggjøring av samtaler med barn. En oversikt på antall samtaler vil ikke gi indikasjoner om kvalitet på samtaler, men er en god start til å sette samtaler med barn på dagsorden. Sentrale etterspørsler omkring samtaler med barn setter temaet på dagsorden, og fokuset vil også rettes på kvalitet i tillegg til andre nødvendige forhold for å sikre at barna blir hørt og synliggjort i egen sak. Etterspørsel fra statlig hold ville øke fokus og oppmerksomhet på temaet for den enkelte barneverntjeneste, og gi en større sikring av barns rettssikkerhet og ivaretagelse. Ved departementets etterspørsel omkring samtaler med barn, vil dataprogram utvikles slik at krav til registrering oppfyller krav om de forhold det etterspørres på. Man kan spørre seg om ikke barneverntjenester ville prioritere samtaler med barn i langt større grad dersom de var forpliktet til å rapportere på dette. Slik etterspørsel fra departement, vil føre til en langt større grad av synliggjøring og ivaretagelse av barnas rettssikkerhet. Det vil være fordelaktig om departementet tar større del i sikring av barns rettigheter ved å etterspørre praksis.

Vi har sett at det fra ulike hold, kritiseres hvorvidt saksbehandlere faktisk tilrettelegger for samtaler med barn. Det er vanskelig å vite med sikkerhet om det i realiteten er slik at saksbehandlerne ikke overholder kravene, hva gjelder barns rett til medvirkning og at de skal tilrettelegge for samtaler med barn. Dersom alle saksbehandlere dokumenterer samtaler med barn på slik måte at samtalen synliggjøres, ville kritikken vært den samme? Ville det vist oss at kravene ble innfridd, ville det vise det samme som i dag, eller noe midt i mellom? En antakelse er at det med like rutiner hva gjelder dokumentering av samtaler med barn, ville gi oss en mer valid oversikt. En oversikt som med større treffsikkerhet kan fortelle oss hvordan forholdene faktisk er, og hvor utfordringene befinner seg for best mulig å ivareta barnets rett til medvirkning.

Opgavens forskning omkring rammenes betydning for synliggjøring, gir ny forståelse til utøvende praksis hva gjelder samtaler med barn og synliggjøring. Betydningen av hvordan saksbehandlerne rammer influerer arbeidsdagen og kan forringe samtaler med barn, gir en bevissthet på rammenes påvirkning. En bevissthet omkring rammenes utfordringer er første steg til å kunne foreta endringer, både for den enkelte tjeneste og for sentrale føringer. Den enkelte tjeneste kan selv foreta endringer som medfører flere samtaler med

barn, bedre ivaretagelse av barnets rett til medvirkning og sikrer større grad av synliggjøring. Sentrale hold kan etterspørre både omfang og utfordringer omkring samtaler med barn for bedre sikring av barnets deltakelse.

Det er indikasjoner på at det fortsatt ikke er det omfang av samtaler som er ønskelig, og oppgaven viser at det er mange forhold som influerer synliggjøring av samtaler med barn. Bakenforliggende årsaker omkring opplevde utfordringer og rammer, vanskeliggjør synliggjøring av samtaler med barn. Oppgaven bringer inn ny forståelse, mer kunnskap og gir et sammensatt bilde til forståelse av kritikk om at barnevernet snakker for lite med barn.

7.3.3 Betraktninger og praktiske forslag til forbedringer

Satsning fra Barne- og likestillingsdepartement som fokuserer på samtaler med barn i barneverntjenester er positivt, men man kan spørre seg om det bør forsikres om at den enkelte barneverntjeneste følger opp den statlige satsningen. Med jevne mellomrom får barneverntjenester tilsendt informasjon om statlige satsninger via kurstilbud, veiledere, brosjyrer og videoveiledning. Opplevelse av hektiske arbeidsdager og tidspress, fører til at det kan bli lagt til side og ikke utgjør endringer for barneverntjenestens arbeid generelt. Den enkelte tjeneste kan i fellesskap sette seg inn i de statlige føringene, og sørge for like rutiner blant saksbehandlerne. Ansvar for å etterleve de statlige føringene for den enkelte saksbehandler, vil være vanskelig å gjennomføre, dersom det ikke innføres som rutiner for kontoret generelt.

Saksbehandlere har mange arbeidsoppgaver de er lovpålagte å håndtere, og tiden som er til rådighet synes ikke alltid å stemme med arbeidsmengde. Utarbeiding av rutiner og planer for arbeidet, kan lette på press og forventninger og gi saksbehandleren mer tid til rådighet. Å bruke tid på å utarbeide gode planer, kan redusere opplevelse av tidspress, og fører til en langsiktig planlegging for saksbehandlingen. Planer for gjennomføring av undersøkelse og oppfølging av tiltak, bør med fordel utarbeides for å gi forutsigbarhet og kontinuitet, for så vel saksbehandlere som barn og foreldre.

Samtaler med barn som punkt på agenda i barnevernmøter med jevne mellomrom, kan bidra til å heve fokuset. Felles rutiner som omhandler samtaler med barn, vil ha mange

fordeler for den enkelte saksbehandler og for tjenesten generelt. Ved utarbeidelse av rutiner er det naturlig at mange faktorer vil bli drøftet, slik som involvering av barnet i ulike faser av barnevernssaken, hvordan forberede seg, innhold i samtalen og ivaretagelse av barnet. Temaer som kompetanseheving, samtalerom og hvordan det skal dokumenteres og synliggjøres, vil være naturlige følger ved utarbeidelse av gode rutiner. Det er nok ikke uvanlig at saksbehandlere prioriterer samtaler med barn ulikt. Noen har mange samtaler med barn, mens andre har få samtaler. Dersom temaet settes på dagsorden med jevne mellomrom, kan det bidra til mer lik prioritering, et stadig økende fokus på samtaler med barn, og en kontinuerlig positiv læringskurve.

Det er forunderlig at tre av de fire barneverntjenestene ikke har samtalerom er tilpasset for samtaler med barn. Barneverntjenester bør være tilrettelagt barn, også hva gjelder samtalerom, leker og hjelpemidler, og oppgaven viser at slik tilrettelegging gir fordeler for både barn og saksbehandler. Dette er et konkret tiltak den enkelte barneverntjeneste kan ordne med relativt enkle og kostbesparende midler.

God kompetanse i å snakke med barn, og opplevelse av å mestre samtaler, fører til at samtaler med barn blir høyere prioritert. To informanter som har hatt opplæring i Barnesamtalen DCM fortalte at de får mer ut av samtaler med barn enn tidligere, og at de nå føler seg mer treffsikre i valg av tiltak. Disse to informantene var opptatte av så vel fysisk tilrettelegging, egen påvirkning, barnets ivaretagelse og premisser for barnets opplevelse av samtalen. Det er liten tvil om at god kompetanse gir et bedre barnevern. Kompetanseheving er et ytterligere tiltak den enkelte barneverntjeneste kan sørge for med relativt enkle og kostbesparende midler.

8.0 Avsluttende kapittel

I første del av dette avsluttende kapittel, skriver jeg om oppgavens begrensninger med hensyn til overførbarhet og endringer siden oppstart av oppgaven. Til slutt gis en kort og generell beskrivelse omkring forskningens relevans for fagfeltet og litt om egne refleksjoner.

8.1 Oppgavens begrensninger

Utvalget for denne oppgaven er åtte saksbehandlere i barneverntjenester som representerer fire kommuner. Saksbehandlernes livsverden er stadig i endring, og intervjuer med de samme informantene i dag, omtrent ett år senere, ville antakelig gitt noe ulik empiri. Min livsverden er også endret på denne tiden, og kanskje ville dette også utgjort en forskjell. Åtte informanter gir muligheter til en dypere forståelse innen temaet, men er likevel for få informanter til at man med sikkerhet kan slå fast at funnene er representative og overførbare til andre saksbehandlere og praksis for barneverntjenester i andre kommuner.

Som vi er kjent med, kan kvalitativ forskning endre innhold for oppgaven underveis. Jeg så underveis i studien at *rammer* var mer sentralt enn jeg hadde forutsett, og problemstillingen ble endret hvor rammer ble del av det jeg ønsket å se videre på. Selv om flere av forholdene som omhandler rammer ble omtalt i intervjuer, ser jeg i ettertid at rammer burde vært et mer sentralt tema allerede i forarbeid og intervjuer.

Denne oppgaven er skrevet på bakgrunn av situasjonen slik den var ved det tidspunkt intervjuene fant sted. Dataprogrammene er stadig under utvikling, og jeg er kjent med at Visma og Acos nå tilbyr elektronisk arkiv. Elektronisk arkiv betyr at alle opplysninger i saken, oppbevares kun elektronisk og at det ikke fysisk er en saksmappe. Informantene hadde ikke denne løsningen på det tidspunktet intervjuene fant sted, og oppgaven er derfor skrevet med utgangspunkt i at de benyttet seg av fysiske saksmapper. Ved bruk av elektronisk arkiv er det ikke lengre mulig at journalnotater får dokumentnummer. Forståelse og bruk av hvordan samtaler med barn skal dokumenteres, hva som skal synliggjøres og hvordan, er fremdeles relevant, selv om elektronisk arkiv benyttes. Jeg er

ikke kjent med om barneverntjenestene hvor mine informanter jobber, har fått elektronisk arkiv i ettertid av intervjuer.

8.2 Relevans for fagfeltet

Det er tidligere foretatt flere studier omkring utfordringer i barneverntjenester og barrierer for barns deltakelse. Det er derimot lite forskning som forteller oss noe om hvordan utfordringene preger synliggjøringen. I forskning til Stang og Skauge er det sett på spor av samtaler i saksmapper, men det er ikke tidligere foretatt forskning som har sett konkret på datasystemer og relevansen for synliggjøring. Jeg har ikke lyktes å finne tidligere forskning som tar for seg saksbehandleres rammer og hvilken betydning rammene kan ha for synliggjøring. Funn i denne oppgaven om rammenes relevans for synliggjøring, kan gi ny forståelse til fagfeltet generelt, og utøvende praksis spesielt.

Informantene hadde oppfatning av at samtaler med barn er langt høyere prioritert i dag enn det har vært tidligere, likevel opplever de at *det er en lang vei å gå*. Det er positivt at det oppleves at barna er mer delaktige, men det er synd at det ikke blir lagt tilhørig vekt på å synliggjøre barnas stemmer. Ulik praksis og forståelse av hva parter har krav på å gjøre seg kjent med når det bes om innsyn, samt ulik kjennskap til dataprogrammer, fører til lite kontinuitet i synliggjøringen. Det er nærliggende å tenke at saksbehandlere ønsker å synliggjøre barnets stemme, det er bare det at utfordringene er mange og forvirrende, og dagens praksis med stor grad av skjønnsmessige vurderinger fører til stor grad av selvstyring.

Det forventes ikke at denne oppgaven vil føre til nevneverdige endringer. Til det trengs det langt mer forskning, kompetanse og utprøving. Likevel gir oppgavens funn om betydningen av lik registrering og bruk av dataprogram, ny forståelse til viktigheten av dataprogrammene funksjoner og sentrale etterspørslar. Lik registrering har indirekte betydning for sikring av barns rettssikkerhet, og direkte betydning for synliggjøring av barnas stemmer. Kanskje vil oppgaven inspirere andre til å se nærmere på rammenes betydning, samt bruk og forståelse av dataprogram.

8.3 Refleksjoner

Samtaler med barn anser jeg som det grunnleggende og det mest essensielle saksbehandlere gjør i sitt arbeid. Barnas meninger er viktige, og deres meninger bør gjøres synlig. Barnas meninger er viktige for sakens innhold og fremgang, og barnas juridiske rett til å bli hørt står sterkt. Barnas meninger skal være del av saksgrunnlaget, og da er det selvmotsigende om deres stemmer ikke skal bli synliggjort.

Det kunne vært spennende å intervju barnevernledere i de samme kommunene, for å ta del i deres erfaringer og synspunkter omkring synliggjøring av samtaler med barn. Det kunne vært interessant å se likheter og ulikheter mellom saksbehandlerne og deres ledere hva gjelder utfordringer og rammers betydning for synliggjøring av samtaler med barn.

Til tross for at lovteksten er tydelig på det gjelder som gjelder samtaler med barn, er det oppsiktsvekkende at store deler av avgjørelsene som tas er individuelle. Fra egen erfaring har jeg tidligere vært kjent med dette, men gjennom denne oppgaven har det kommet enda tydeligere frem at mye som omhandler samtaler med barn avgjøres av den enkelte saksbehandler. Relevansen av den enkelte saksbehandlers barndom, oppvekst, livssyn, holdninger, kompetanse og syn på barnet, er slående. Stor grad av individualitet og subjektivitet forteller oss også at det er viktig å ha rutiner. Noen av informantene snakket også om viktigheten av rutiner, og jeg er enig med dem når de sier at samtaler med barn ikke kan velges bort på bakgrunn av saksbehandlers egen usikkerhet.

Det er også oppsiktsvekkende i hvilken grad rammer i barneverntjenester påvirker samtaler med barn og synliggjøring. Vi ser hvordan rammer innad i den enkelte barneverntjeneste kan påvirke og vanskeliggjøre omfang og synliggjøring av samtaler med barn. De eksterne rammene er forsøkt tilrettelagt med at føringer fra departement vil heve fokus på temaet. Likevel er det slik at pålagt rapportering og statistikk ikke samvarer med føringene, og departement har i dag ingen muligheter for reelle oversikter på samtaler med barn. Det kan se ut til at departementet med fordel kan være mer delaktig og konkrete i hva de ønsker fra barneverntjenester når det gjelder samtaler med barn.

Litteraturliste

- Alvesson, M og Sköldberg, K (2008). *Tolkning och reflektion*. Danmark; Narayana Press.
- Aubert, A-M og Bakke, I M (2014). *Utvikling av relasjonskompetanse. Nøkler til forståelse og rom for læring*. Oslo; Gyldendal Akademisk.
- Borge, A I H (2010). Resiliens og sped- og småbarns psykiske helse. I V Moe, K Slinning, M Bergum Hansen (red), *Håndbok i sped- og småbarns psykiske helse*. Oslo; Gyldendal Akademisk.
- Braarud, H C (2010). Samspill mellom to måneder gamle spedbarn og omsorgsgiver. I V Moe, K Slinning, M Bergum Hansen (red), *Håndbok i sped- og småbarns psykiske helse*. Oslo; Gyldendal Akademisk.
- Buber, M (1967). *Jeg og Du*. Oslo; Cappelen.
- Christiansen, Øivin (2012). *Hvorfor har barnevernet problemer med å se og behandle barn som aktører?* Tidsskriftet Norges barnevern 01-02/2012.
- Eide T og Eide H (2004). *Kommunikasjon i praksis. Relasjoner, samspill og etikk i sosialfaglig arbeid*. Oslo; Gyldendal Akademisk.
- Fauske, H og Nygren, P (2004). *Ideologisk beredskap: Om etikk og verdier i helse- og sosialfaglig arbeid*. Oslo; Gyldendal Akademisk.
- Gamst, K Trøften (2011). *Profesjonelle barnesamtaler. Å ta barn på alvor*. Oslo; Universitetsforlaget.
- Henriksen, O og Vetlesen, A (2005). *Nærhet og distanse*. Oslo; Gyldendal Akademisk.
- Hogg, M A og Vaughan, G M (2008). *Social Psychology*. Spain; Mateu Cromo Artes Graficas.
- Holmstedt, M-L (2009). *Barnevern 2009-2011*. Otta; AIT Otta AS.
- Hundeide, K (2003). *Barns livsverden. Sosiokulturelle rammer for barns utvikling*. Oslo; Cappelen Akademisk Forlag.
- Jacobsen, D I (2005). *Hvordan gjennomføre undersøkelser. Innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Kristiansand; Høyskoleforlaget AS.
- Jacobsen, D I (2013). *Forståelse, beskrivelse og forklaring. Innføring i metode for helse- og sosialfagene*. Kristiansand; Høyskoleforlaget.

- Jensen, P og Ulleberg, I (2011). *Mellom Ordene. Kommunikasjon i profesjonell praksis*. Oslo; Gyldendal Akademisk.
- Johansson, E (2003). *Att närma sig barns perspektiv. Forskares och pedagogers möten med barns perspektiv*. I *Pedagogisk Forskning i Sverige* 2003 årg 8 nr 1-2.
- Juul, R (2004). *Barnevernsarbeideres barneperspektiv og praksiser i møte med barn og unge i vanskelige livssituasjoner*. Tidsskriftet Norges barnevern 01/2004.
- Kant, I (1993). *Grunlæggelse af moralens metafysikk*. København; Hans Reitzels Forlag.
- Kvello, Ø (2010). *Barn i risiko. Skadelige omsorgssituasjoner*. Oslo; Gyldendal Akademisk.
- Kvello, Ø (2014). *Barnevernledelse*. I Moe, T (Red). Oslo; Gyldendal Akademisk.
- Lindboe, K (2011). *Barnevernloven*. Oslo; Gyldendal Akademisk.
- Lingås, L (2005). *Etikk og verdivalg i helse- og sosialfag*. Oslo; Gyldendal Akademisk.
- Lov om barneverntjenester (1992) nr 100. *Lov om barneverntjenester samt forskrifter*.
- Lov om behandling i forvaltningssaker (1967). *Forvaltningsloven*.
- Mathiesen, R (2000). *Sosialpedagogisk perspektiv*. Høgskolen i Lillehammer; Mjøsbok.
- Nordby, H (2012). *Etiske dilemmaer i helse- og omsorgsarbeid*. Oslo; Gyldendal akademisk.
- Nordby, H, Bennin, C og Buer, B A (2013). *Etikk i barnevern*. Oslo; Gyldendal Akademisk.
- NOU 2009:8. *Kompetanseutvikling i barnevernet. Kvalifisering til arbeid i barnevernet gjennom praksisnær og forskningsbasert utdanning*. Oslo; Barne- og likestillingsdepartementet.
- NOU 2012:5. *Bedre beskyttelse av barns utvikling. Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnet*. Oslo; Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- Ofstad, K og Skar, R (2008). *Barnevernloven med kommentarer*. Oslo; Gyldendal Akademisk.
- Reader, P og Duncan, S (2003). *Understanding Communication in Child Protection Networks*. *Child Abuse Review* Vol 12:82-100.
- Regjeringen (2003). Ot.prp. nr. 29 (2002–2003) *Om lov om endringer i barneloven mv. (Nye saksbehandlingsregler i barnefordelingsaker for domstolene mv.)* Det kongelige barne- og familiedepartementet.

- Regjeringen (2016a). *Høringsnotat. Forslag til endringer i barnevernloven. Kvalitets- og strukturreform*. Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- Regjeringen (2016b). Barne- og likestillingsdepartementet. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dep/bld/id298/>
- Ruud, A K (2011). *Hvorfor spurte ingen meg? Kommunikasjon med barn og ungdom i utfordrende livssituasjoner*. Oslo; Gyldendal Akademisk.
- Schibbye, A-L Løvlie (2002). *Relasjoner. Et dialektisk perspektiv på eksistensiell og psykodynamisk psykoterapi*. Oslo; Universitetsforlaget.
- Skauge, B (2010). *Er det noen som vil høre på meg?: har endringer i barnevernloven, organisering av kommunale tjenester og innføring av nytt fagdataverktøy, der fokus har vært økt brukermedvirkning og deltakelse fra barnet, medført endringer i praksis? Blir barnets stemme mer fremtredende?* Trondheim; Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse, Institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap.
- Skjervheim, H (1996). *Deltagar og tilskodar og andre essays*. Oslo; Aschehoug.
- Stang, Elisabeth Gording (2007). *Barnets rett til deltakelse i barnevernssaker*. I Kritisk juss hefte nr 1/2. Oslo; Fagbokforlaget.
- Strandbu, A (2011). *Barnets deltakelse. Hverdaglige og vanskelige beslutninger*. Oslo; Universitetsforlaget.
- Thagaard, T (2014). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Bergen; Fagbokforlaget.
- Thomassen, M (2006). *Vitenskap kunnskap og praksis. Innføring i vitenskapsfilosofi for helse- og sosialfag*. Oslo; Gyldendal Akademisk.
- Westpal, K (2011). Practical reason: Categorical imperative, maxims, laws. I Dudley W, Engelhard K (red), *Immanuel Kant: Key concepts*. Durham; Acumen.
- Øvreeide, H (2009). *Samtaler med barn. Metodiske samtaler med barn i vanskelige livssituasjoner*. Kristiansand; Høyskoleforlaget.
- Aadland, E (2005). *Etikk for helse- og sosialarbeidarar*. Oslo; Det Norske Samlaget.

Informasjonsskriv

Jeg er barnevernspedagog og jobber som saksbehandler i en kommunal barneverntjeneste. Jeg studerer Master i psykososialt arbeid med barn og unge ved Høgskolen i Lillehammer, og er nå i gang med å skrive min masteroppgave som skal handle om samtaler med barn i barneverntjenesten. Bakgrunnen for at jeg har valgt dette temaet er at barneverntjenester ofte blir kritisert i media om at det snakkes for lite med barna, samt uttalelser fra departementet om at barnets rett til deltakelse ikke alltid blir tilstrekkelig ivaretatt. Et annet interessant tema for oppgaven, er at kritikken sier lite om hva dette baseres på. Hva er kriterier for å snakke *for lite* med barna, hva er kriterier for å snakke *mye* med barna, og hvordan måles dette? Jeg ønsker å få mer kunnskap om hva saksbehandlere i barneverntjenester opplever som utfordringer når de skal ha samtale med barn. Det er dette som er hovedtema for masteroppgaven.

I masteroppgaven ønsker jeg å intervju saksbehandlere i barneverntjenester. De jeg intervjuer kan ha lite eller mye erfaring om temaet. Jeg ønsker å intervju totalt 8 personer. Intervjuet vil ta ca 1 time. Jeg kan komme til ditt kontor, eller møte deg et annet sted om du ønsker det.

Du deltar frivillig, og kan når som helst velge å trekke deg. Du vil få tilsendt intervju spørsmålene i forkant, da jeg ønsker at du kan forberede deg og gi meg mest mulig reelle svar. Det er viktig at du gir meg *dine* meninger og synspunkter.

Identifiserbare personopplysninger vil ikke bli lagret. Informasjon vil bli notert ned og skrevet i anonymisert form.

Planlagt innlevering for masteroppgaven er mai 2016. Om du ønsker, kan jeg sende deg den ferdige masteroppgaven.

Jeg håper du vil bidra til mitt arbeid med masteroppgaven. For spørsmål, ta gjerne kontakt med meg.

Eldbjørg Hegerholm
Mobil privat: 97672529 Mobil jobb: 94787426
Mail: hegerholm.eldbjorg@gmail.com

Intervjuguide / forskningsspørsmål

Tema for intervjuet er samtaler med barn i barneverntjenesten. Med begrepet "barn" menes her barn i alderen fra 7 år og frem til fylte 18 år. Det er ingen avgrensning om det er melding, undersøkelse eller tiltak i saken.

I intervjuet / samtalen, ønsker jeg å høre hva du tenker i forhold til følgende:

- Hva synes du kan være utfordrende i forkant av samtalen med et barn i barneverntjenesten?
- Hva synes du kan være utfordrende i selve samtalen?
- Hva synes du kan være utfordrende i etterkant av samtalen?
- Totalt sett: hva er det mest utfordrende for deg?
- Har dere, på ditt kontor, rutiner for hvordan dere registrerer samtaler i datasystemer, arkiver eller andre steder?
- Hvilke tanker gjør du deg rundt kritikken om at barneverntjenesten snakker for lite med barna?
- Hvilke tanker gjør du deg i forhold til vurderinger om du har hatt tilstrekkelig antall samtaler med barna?
- Er det noe du vil tilføye i forhold til tanker og erfaringer rundt samtaler med barn som ikke har kommet frem i intervjuet?

Oktober 2015

Informert samtykke

Takk for at du har sagt ja til å la deg intervjuet. Materialet vil bli brukt i min masteroppgave i Psykososialt arbeid med barn og unge ved Høgskolen i Lillehammer.

Du har tidligere mottatt intervjuguiden, og du er kjent med det som er tema for intervjuet; utfordringer du opplever i samtaler med barn i barneverntjenesten og synliggjøring av samtaler med barn i barneverntjenesten.

Jeg ønsker å bruke lydopptaker under intervjuet, slik at jeg ikke trenger å skrive det du forteller. Når oppgaven er levert i mai, vil opptak bli slettet. Det som kommer frem i intervjuet vil kun bli brukt i oppgaven. Identifiserbare opplysninger vil bli anonymisert i oppgaven.

Jeg har taushetsplikt, og det du forteller meg vil kun bli brukt i masteroppgaven. Om du ønsker, kan du få tilsendt oppgaven når den er ferdigstilt.

Du kan når som helst trekke deg fra intervjuet.

Med hilsen

Eldbjørg Hegerholm

Jeg har mottatt skriftlig og muntlig informasjon om intervjuet og ønsker å delta som informant. Jeg er klar over at jeg når som helst kan trekke meg dersom jeg ønsker det.

(navn)

Intervjuguide / forskningsspørsmål

Egne notater / oppfølgingsspørsmål:

- Hva er dine meninger om samtaler med barn i barneverntjenesten?
 - Viktig å snakke med barn?
 - Barn som informant?
 - Hvordan opplever du å ha samtaler med barn i barneverntjenesten?
 - Utfordrende / vanskelig eller ikke?
 - Hva synes du er utfordrende i forkant av samtalen?
 - Spesielle hensyn – tid/sted?
 - Interne utfordringer? Mangler i støtte fra kolleger/leder?
 - Samtykke eller ikke?
 - Hva synes du er utfordrende når du har samtalen?
 - Frykt for hva barnet kan fortelle?
 - At det kan være vanskelig for barnet?
 - At barnet ikke vil snakke?
 - *Hvordan* du skal snakke med barnet?
 - Hva synes du er utfordrende i etterkant av samtalen?
 - Vurdere validiteten av innholdet?
 - Videre oppfølging fra deg som saksbehandler?
 - Manglende støtte fra andre tjenester ved akutte situasjoner?
 - Totalt sett: hva er det mest utfordrende for deg?
 - Hva mener du kan føre til at det blir mindre utfordrende for deg å ha samtaler med barn i barneverntjenesten?
-
- Har dere på ditt kontor rutiner for hvordan dere registrerer samtalene i datasystemer, arkiver eller andre steder?
 - I hvilken grad mener du at samtaler med barn er prioritert av kolleger og leder på ditt kontor?
 - Hvilke tanker gjør du deg rundt kritikken om at barneverntjenesten snakker for lite med barna?
 - I hvilken grad mener du at barna du har oppfølging på har anledning til å medvirke egen sak?
-
- Hvor lenge har du jobbet i barneverntjenesten?
 - Har du deltatt på kurs, sertifisering eller annet ift samtaler med barn?
 - Er det noe du vil tilføye i forhold til tanker og erfaringer rundt samtaler med barn som ikke har kommet frem i intervjuet?